Hanul Ancuței

Iapa lui Vodă

Într-o toamnă aurie am auzit multe povești la Hanul Ancuței. Dar asta s-a întâmplat într-o depărtată vreme, demult, în anul când au căzut de Sânt Ilie ploi năprasnice și spuneau oamenii că ar fi văzut balaur negru în nouri, deasupra puhoaielor Moldovei. Iar niște paseri cum nu s-au mai pomenit s-au învolburat pe furtună, vâslind spre răsărit; și moș Leonte, cercetând în cartea lui de zodii și tălmăcind semnele lui Iraclie-împărat, a dovedit cum că acele paseri cu penele ca bruma... de război între împărați și bielșug la vița de vie.

Apoi, într-adevăr, împăratul-Alb și-a ridicat muscalii lui împotriva lumii păgâne, și, ca să se împlinească zodiile, a dăruit Dumnezeu rod în podgoriile din țara-de-Jos de nu mai aveau vierii unde să puie mustul. Ș-au pornit din părțile noastre cărăușii ca s-aducă vin spre munte, ș-atuncea a fost la Hanul Ancuței vremea petrecerilor și a poveștilor.

Taberele de cară nu se mai istoveau. Lăutarii cântau fără oprire. Când cădeau unii, doborâți de trudă și de vin, se ridicau alții de prin cotloanele hanului.

Ș-atâtea oale au fărmat băutorii, de s-au crucit doi ani muierile care se duceau la târg la Roman. Și, la focuri, oameni încercați și meșteri frigeau hartane de berbeci și de viței, ori pâr-pâleau clean și mreană din Moldova. Iar Ancuța cea tânără, tot ca mă-sa de sprâncenată și de vicleană, umbla ca un spiriduș încolo și-ncoace, rumănă la obraji, cu catrința-n brâu și cu mânicile suflecate: împărțea vin și mâncări, râsete și vorbe bune.

Trebuie să știți dumneavoastră că hanul acela al Ancuței nu era han, era cetate. Avea niște ziduri groase de ici până colo, și niște porți ferecate cum n-am văzut de zilele mele. În cuprinsul lui se puteau oploși oameni, vite și căruțe și nici habar n-aveau dinspre partea hoților...

La vremea de care vorbesc, era însă pace în țară și între oameni bună-voire. Porțile stăteau deschise ca la Domnie. Și prin ele, în zile line de toamnă, puteai vedea valea Moldovei cât bătea ochiul și pâclele munților pe păduri de brad până la Ceahlău și Halăuca. Iar după ce se cufunda soarele înspre tărâmul celălalt și toate ale depărtării se ștergeau și lunecau în tainice neguri, focurile luminau zidurile de piatră, gurile negre ale ușilor și ferestrelor zăbrelite. Contenea câte un răstimp viersul lăutarilor, și porneau poveștile...

Stătea stâlp acolo, în acele zile grase și vesele, un răzăș străin, care mie îmi era drag foarte, închina oala către toate obrazele, asculta cu ochii duși cântecele lăutarilor și se lua la întrecere până și cu moș Leonte la tâlcuirea tuturor lucrurilor de pe lumea asta... Era un om înalt, cărunt, cu fața uscată și adânc brăzdată, în jurul mustății rușinate și la coada ochilor mititei, pielea era scrijelată în crețuri mărunte și nenumărate. Ochiul lui era aprig și neguros, obrazul cu mustață rușinată părea că râde cu tristeță.

Îl chema Ioniță comisul. Dumnealui Ioniță comisul avea o pungă destul de grea în chimir, sub straiele de șiac sur. Și venise călare pe un cal vrednic de mirare. Era calul din poveste, înainte de a mânca tipsia cu jar. Numai pielea și ciolanele! Un cal roib, pintenog de trei picioare, cu șaua naltă pe dânsul, neclintit într-un dos de pârete, cu mănunchiul de ogrinji sub bot...

«Eu aici îs trecător... cuvânta, cu oala în mână, dumnealui Ioniță comisul; eu încalic și pornesc în lumea mea,.. Roibu meu îi totdeauna gata, cu șaua pe el... Cal ca mine n-are nimeni... Încalic, îmi plesnesc căciula pe-o ureche și mă duc, nici nu-mi pasă...»

De dus însă nu se ducea. Stătea cu noi.

— Într-adevăr... Îi răspunse într-un rând moș Leonte; cal ca al dumitale nu se găsește să umbli nouă ani, la toți împărații pământului! Numai pielea lui câte parale face! Când mă gândesc, m-apucă groaza...

— Să știi dumneata, prietine Leonte! strigă răzășul zbârlindu-și mustața rușinată. Asemenea cal uscat și tare nu știe de nevoie nici de .trudă. La mâncare se uită numai c-un ochi și nu se supără când îl las neadăpat. și șaua parcă-i crescută dintr-însul. Aista-i cal dintr-o viță aleasă. Se trage dintr-o iapă tot pintenoagă, cu care m-am fudulit eu în tinerețele mele și la care s-a uitat cu mare uimire chiar măria-sa Vodă Mihalache Sturza...

— Cum s-a uitat cu uimire, cucoane Ioniță? Era tot așa de slabă?

— Se-nțelege. Asta-i o poveste pe care aș putea să v-o spun, dacăm-ascultați...

— Cum să n-ascultăm, cucoane Ioniță? mai ales o poveste din vremea lui Mihai Vodă Sturza!

— Și mai ales din vremea tinerețelor mele... răspunse răzășul, serios. Pe vremea, aceea, tot în acesta loc ne aflam, în preajma focurilor și a carălor cu must, cu alți oameni care acuma-s oale și ulcele; și-n jurul nostru umbla Ancuța cealaltă, mama acesteia, care și ea s-a dus într-o lume mai puțin veselă, în vremea aceea stăm eu năcăjit foarte, într-o zi, în ușa hanului, cu oala în mâna stângă și cu frâul iepei în dreapta... Și Ancuța cealaltă ședea ca și asta, tot în locul acela, rezemată de ușorul ușii, și asculta ce spuneam eu... Ce voi fi spus atunci nu știu, - au fost vorbe care au zburat ca și frunzele de toamnă...

Comisul Ioniță zâmbi fără veselie, în mustața-i rușinată și aspră, pe când noi cei de față, gospodari și cărăuși din țara-de-Sus, ne așezam în juru-i pe butuci și pe proțapurile carălor, cu bărbiile înălțate și cu ochii rotunzi. Ancuța cea tânără sta în prag, rezemată de ușor; și-o bătea soarele de toamnă pieziș, aurindu-i jumătate de obraz, în vale, aproape, sticlea Moldova printre zăvoaie, și departe se prevedeau munții, - talazuri de cremene sub pâclele albastre.

Calul cel slab al răzășului, din coasta hanului, șimțind tăcere în preajmă, necheză deodată subțire și rânji înspre noi ca un demon. Ancuța își întoarse ochii sprâncenați spre el, înfricoșată și uimită.

— Aha! vorbi comisul; iaca așa rânchеza și râdea și iapa cea bătrână... Acu ea, cine știe, poate-i ochi ori dinte de lup, dar râsul ei tot trăiește, și se sparie de el altă Ancuță.

Cum vă spuneam, domnii mei, eu stăm aici în acest loc, gata de ducă, cu picioru-n scară. Și iaca, numai ce aud pocnind harapnic și duruind trăsură pe arcuri; și, când îmi înalț și-mi feresc capul, văd venind pe șleah o droșcă cu patru cai bulziș... Vine și se oprește la han, după rânduială. Și se coboară din ea boierul, ca să vadă ochii Ancuței, cum era datina.

Cum s-a apropiat, eu i-am închinat oala cu vin și i-am poftit sănătate. El s-a oprit în loc și s-a uitat zâmbind la mine și la iapă, și la oamenii care erau în preajma mea,

Și-i-a plăcut închinarea. Era un boier mărunt la stat, cu barbă roșă rotunjită, și purta la gât un lănțug subțire de aur.

— Oameni buni, zice boierul acela; tare mă bucur că văd chef și voie-bună în țara Moldovei...

— Și noi ne bucurăm, zic eu, că auzim asemenea vorbă. Asta plătește cât și vinul cel mai ales.

Atunci boierul a zâmbit iar și m-a întrebat pe mine de unde sunt și unde mă duc.

— Cinstite boierule, am răspuns; eu, de neamul meu, sunt răzăş de la Drăgăneşti, din ţinutul Sucevei. Dar aşezările mele sunt nestatornice şi duşmanii mei au colţi lungi şi ascuţiţi. Am o pricină, cinstite boierule, care nu se mai istoveşte. Am moştenit-o de la părintele meu dascălul Iona şi tare mă tem c-am s-o las şi eu moştenire copiilor mei, dacă m-a învrednici Dumnezeu să-i am.

— Cum aşa? a întrebat cu mirare boierul.

— Aşa, precum spun. Căci pricina noastră de judecată a pornit, cinstite boierule, dinainte de Vodă Calimah. Şi-am avut înfăţişare şi s-au dus la divanuri rânduri de oameni, şi s-au făcut cercetări şi hotamice, şi s-au cerut mărturii cu jurământ, şi-au murit unii din neamul nostru judecându-se şi s-au născut alţii tot pentru judecată, şi iată, nici în zilele mele, nu s-a găsit încă dreptatea. Ba vrăjmaşul cu care mă lupt mi-a mai tăiat cu plugul din ocina părintească doi stânjeni şi cinci palme, lângă prisaca Velii. Ş-atunci, ridicând nouă plângere la isprăvnicie, iarăşi n-am găsit milă, căci potrivnicul meu, să nu vă fie dumneavoastră cu, supărare, e corb mare boieresc.

Dac-am văzut şi-am văzut, am mai coborât o dată din coardă sacul cu hârţoagele şi cu peceţile cele vechi, le-am mai slovenit şi le-am ales, şi-am pus îndreptările pe care le socot neştirbite colea, lângă chimir, şi-am încălicat pe roaiba mea şi de-acu nu mă opresc decât la Vodă. Să-mi facă el dreptate!

— Cum se poate? s-a mirat iar boierul, mângâindu-şi barba şi jucând între degete lanţugul cel de aur. Te duci la Vodă?

— Mă duc! S-apoi dacă nici Vodă nu mi-a face dreptate... Boierul a pornit să râdă.

— Ei, şi dacă nu ţi-a face dreptate nici Vodă?...

Aici comisul Ioniţă îşi coborî puţin vocea, dar Ancuţa cea tânără, cum făcuse odinioară cealaltă, împungând într-o parte cu capul, întinse urechea şi auzi ce trebuia să se întâmple dacă nici la Vodă n-ar fi găsit răzăşul dreptate. Dacă nici Vodă nu i-a face dreptate, atunci să poftească Măria Sa să-i pupe iapa nu departe de coadă!...

Când a rostit comisul vorba asta mare, fără înconjur, aşa cum vorbesc oamenii la noi, în ţara-de-Sus, Ancuţa şi-a strâns buzele şi s-a prefăcut că se uită cu luare-aminte în lungul şleahului.

— Când am spus eu vorba asta, urmă răzăşul, Ancuţa cea de-atunci şi a dus repede palma la gură şi s-a făcut că se uită încolo, în lungul drumului. Iar boierul a prins să râdă. Pe urmă s-a oprit, mângâindu-şi barba şi jucându-se cu lanţugul de aur.

— Şi când socoteşti să te înfăţişezi la Vodă? a întrebat dumnealui. .

— Apoi, cinstite boierule, numai oala asta de vin s-o deşert întru slava domniei tale, pe urmă mă ridic în şa ca Alisandru Machidon şi nu mă opresc decât la Ieşi. Iar dacă vrei şi domnia ta să guşti roadă proaspătă de Odobeşti, atunci o aduce Ancuţa must roş într-o oală nouă şi noi prea mult ne-om bucura, cucoane, de cinstea care ne-o faci...

Boierul s-a întors zâmbind către Ancuţa cea de demult, care era ca şi aceasta de sprâncenată şi de vicleană, ş-a poftit o oală nouă de lut cu must roş din ţara-de-Jos. Eu, ca răzăş ce mă aflu, am cerut cu semeţie să plătesc eu cinstea aceea şi-am zvârlit patru parale în poala Ancuţei...

După aceea boierul s-a suit în droşca lui cu arcuri şi s-a dus.

Iar eu, încălicând precum am făgăduit, nu m-am oprit decât în târgul Ieşului, şi-am tras la un han, lângă biserica lui Lozonschi, peste drum de Curtea Domnească. Şi a doua zi către amiază, spălat şi pieptănat, m-am înfăţişat cu inima bătând la poarta Curţii.

Acolo dorobanţul mi-a pus şpanga între ochi. Şi după ce-am spus ce durere am, a strigat spre odăi, ş-a venit dintr-acolo un oştean bătrân care m-a dus îndată într-o cămăruţă din lăuntrul curţii, unde rni-a ieşit înainte un ofiţer tinerel şi subţire, îmbrăcat numa-n fireturi şi-n aur.

— Ce pofteşti dumneata, omule?

— Iaca aşa ş-aşa, - eu sunt comisul Ioniţă, răzăş de la . Drăgăneşti, şi-am venit la Vodă, însetat după dreptate ca cerbul după apa de izvor.

— Prea bine, a răspuns ofiţerul cel tânăr. Vodă îţi poate asculta chiar acuma plângerea. Lasă ici pălăria şi intră pe uşa asta mititică. Dincolo, în odaia cea mare, ai să găseşti pe Vodă s-ai să-i spui lui ce te doare.

Atuncea mi-a năvălit sângele în ochi şi mi s-au împainjenit vederile. Dar am strâns din măsele şi mi-am ţinut firea. Şi deschizând ofiţerul uşa cea mititică, am intrat într-o lumină mare, şi, cum eram cu grumazul plecat, am zărit botforii de marochin ai lui Vodă şi-am căzut în genunchi. Şi mă gândeam că la domn nou şi tânăr trebuie să găsesc eu milă pentru supărările mele.

— Măria ta, am strigat eu cu îndrăzneală, am venit să-mi faci dreptate!

Vodă mi-a răspuns:

—Scoală-te.

Auzindu-i vocea, am ridicat ca-ntr-un fulger privirea, şi-am cunoscut pe boierul de la han. Pe loc am înţeles că trebuie să închid ochii şi să fiu înfricoşat. Mi-am plecat mai adânc fruntea, am întins mâna, am apucat poala hainei şi-am dus-o la buze.

— Scoală-te! a zis iar Vodă, - şi arată-ţi îndreptările.

Când m-am ridicat în picioare, am băgat de samă că ochii boierului meu se încreteau a râs ca şi la han, când primise oala cu must roş din manile suflecate ale Ancuţei. Scot cu îndrăzneală hârtiile din taşca de piele şi i le întind, şi încep a-i spune. Şi-i spun eu despre toate valurile câte s-au bântuit, despre tot veninul cât l-am adunat în inima mea, şi cât l-am moştenit de la morţii mei. Şi cetind Vodă hârtiile şi plecându-şi de aproape ochii pe peceţile de ceară, s-a înseninat şi-a grăit cam pe nas:

— Bine, răzăşule, am să-ţi fac dreptate. Are să meargă cu tine un om al meu cu poruncă tare, să facă rânduială la Drăgăneşti.

Eu, când am auzit, am dat iar în genunchi şi Vodă iar mi-a poruncit să mă scol. Apoi, cu ochii subţiaţi a zâmbet, m-a bătut pe umăr:

— Ei, dar dacă nu-ţi făceam dreptate, cum rămânea?

— Dă, mariana, răspund eu râzând, cum să rămâie? Eu vorba nu mi-o iau înapoi. Iapa-i peste drum!

Şi-atâta haz a făcut Vodă Mihai pentru răspunsul meu, că m-a bătut iar pe umăr şi şi-a adus aminte şi de oala cu vin roş pe care i-am plătit-o patru parale - şi râzând, a poruncit să vie slujbaşul care să meargă cu mine; şi subt ochii lui, pe loc, s-a scris poruncă tare, - şi când am încălicat de la han de lângă Lozonschi şi-am purces înapoi, el se uita zâmbind de la fereastra deschisă şi-şi mângâia barba...

Iaca de ce trebuie să vă uitaţi ca la un lucru rar la calul meu cel roib, pintenog de trei picioare: pentru că aista-i moştenire din iapa lui Vodă şi când rânchează el şi râde, parcă ar avea o amintire din alt veac şi din acele zile ale tinereţii mele. După asta puteţi cunoaşte ce fel de om sunt eu! ş-acuma să mai primim vin în ulcele şi să încep altă istorie pe care de mult voiam să v-o spun...

Haralambie

Cu ulcica-n stânga, comisul Ioniţă îşi mângâie cu două degete de la mâna dreaptă mustăţile ruşinate. Dregându-şi vocea, se pregăti să înceapă o povestire mai straşnică şi mai minunată decât cea cu iapa lui Vodă. Atunci cu mare dragoste şi plăcere s-a ridicat din colţul lui călugărul cel care venea de la munte, şi, cumpănindu-şi oala în dreptul bărbii, a slobozit cuvânt. Până într-acea clipă tăcuse şi se îndeletnicise cu oala şi mai nu-l vedeam din barbă. Acum ne întoarserăm cu mirare cătră el.

— Vrednici creştini şi gospodari, a început cuvioşia sa, şi dumneata, cinstite comise Ioniţă de la Drăgăneşti! Să mă iertaţi că eu până acuma am tăcut. Am urmat unei învăţături filosofeşti; şi ceream în tăcerea mea a preţui bunătatea vinului. Noi, acolo, sus, sub stâncile Ceahlăului, numai cât visăm la viaţa dulce de la podgorii. Cu afine şi cu zar nu ne putem veseli, iar urşii nu fac cumătrii, căci încă n-au primit luminatul botez. Aşa eu, ducându-mă din porunca egumenului nostru la sfânta Mitropolie şi din râvna mea vrând a mă închina la biserica marelui mucenic Haralambie, am făcut popas între dumneavoastră; şi după ce mi-am legat calul de belciug, jupâneasa gazdă a ales şi pentru mine o oală nouă, care a fost mai mare şi mai frumoasă; şi mult s-a bucurat sufletul meu între fraţi şi întru veselie. Am ascultat şi lăutari şi nu mi-am astupat urechile. Ci pentru păcatele mele va fi şi iertare de la Acel carele are multă milă. Deci am crezut că se cuvine să mă ridic şi eu şi să vă cunosc pe toţi după faptele şi vorbele dumneavoastră. Şi-am ascultat cu mare mirare ce-aţi spus ş-aţi povestit. Şi-ntâi pentru dumnealui comisul Ioniţă vreau să-nchin, şi pentru iapa domniei sale...

Grăind acestea, călugărul a săltat oala, sorbind, şi şi-a astupat ochii, iar când a coborât-o, comisul a ciocnit cu el:

— Îţi mulţămesc, părinte, şi-ţi sărut dreapta, a vorbit răzăşul. După cuvânt se vede că ne eşti frate. Care-i numele cuvioşiei tale?

— Numele meu întru Hristos e Gherman, cinstite comise, - a răspuns călugărul; şi eu din munte acu mă cobor întâia oară în viaţa mea şi mă duc la târgul Ieşilor. Iar când m-oi întoarce înapoi la schitul nostru, am să fac o rugăciune şi pentru sufletul domniei tale. Numai înainte de a-ţi începe dumneata istorisirea, să îngădui să închin un strop şi pentru moş Leonte, care şede aici la dreapta mea ca un bătrân prea înţelept. Eu văd că dumnealui cunoaşte semnele vremii şi crugul lunii şi al stelelor şi poate ceti în zodii. E om învăţat şi ţine minte de demult. Şi cu toate că nici eu nu-s tânăr, dar înaintea lui mă dau bătut şi mă-nchin cu sănătate!

Ridicându-se, moş Leonte a ciocnit oala, a mulţămit ş-a sărutat dreapta părintelui Gherman.

— Ş-a mai rămas şi pentru alţii, a grăit iarăşi monahul. Se cuvine a mai sorbi din rodul pământului ş-al soarelui şi pentru moş Zaharia, fântânarul. Apa pe care-o scoate el la lumină cu mare meşteşug nu-i aşa de gustoasă ca vinul, dar e mai sfântă şi mai plăcută lui Dumnezeu. Noi oamenii suntem păcătoşi şi ne îndeletnicim şi cu altele. Şi mai închin şi pentru badea Gheorghiţă, vatavul de cărăuşi al cneazului Cantacuzin: am înţeles că-i om şăgalnic şi cântă din fluier. Şi pentru meşterul Ienachi coropcarul, care duce-n lădiţile lui lucruri uşoare şi de mare preţ: bucurii de fată mare. Şi după ce m-am plecat cătră toţi şi i-am binecuvântat, văzând că a mai rămas în fundul oalei ce-i mai dulce, mă-ndrept şi cătră gazdă. De la Ancuţa ne vin toate bunătăţile şi când râde spre noi ca acuma, arată flori de lăcrămioare, şi-mi aduc aminte de primăvară. Mă-nchin şi la cinstita faţa dumnisale! - şi cătră toţi ceilalţi mă-nchin ca la codru verde! - a sfârşit părintele Gherman şi a sorbit cel din urmă strop din oală. Apoi s-a aşezat la locul său.

Pentru toate aceste închinări, noi ne-am bucurat. Dar mai bucuros decât toţi s-a arătat comisul.

— Prea cuvioase părinte Gherman, a vorbit el, tare sunt doritor să aflu din ce parte de ţară ai pornit cuvioşia ta şi pentru ce treburi te duci la târgul Ieşilor.

A răspuns monahul:

— După cum v-am mărturisit, prea cinstite comise, aşezarea mea întru aşteptarea morţii este sus, la Durău. Acolo mă nevoiesc cu fraţii mei întru pustietate; avem o leacă de gospodărie şi creştem puţine oi şi vite. Şi uneori avem năcaz din partea urşilor: ne strică averea; şi ieşim la război împotriva lor şi cu ajutorul lui Dumnezeu îi biruim, cu toporul şi cu cuţitul, căci noi armă de foc şi sabie nu se cade să purtăm: suntem slujitori cu duhul. Şi aşa pe la Sfanţul Mare Mucenic Dimitrie ne închide iarna ca-ntr-un bârlog şi nu mai vedem obraz de pământean până-n primăvară. Atunci ne coborâm la apa Bistriţei şi la prietinii şi cunoscuţii noştri. Grea viaţă ducem noi acolo, în pustie...

La vorba asta, s-a oprit la el Ancuţa, cu cofaielul.

— Îţi mulţămesc, lele Ancuţa, pentru vin şi pentru căutătura ochilor. Poţi să umpli oala, ca să nu te trudeşti a veni a doua oară. Iar locul naşterii mele, cinstite comise, e tot la munte, în sat la Bozieni. Nu pot spune că am cunoscut pe tatăl meu, Maică-mea şi cu Dumnezeu l-au ştiut. Iar eu am crescut orfan şi-mi spălau de multe ori obrazul lacrimile maicii mele. Şi ea m-a jurat mănăstirii Durăului, în ceasul când a părăsit această lume, - ca să răscumpăr păcate trecute. Şi tot după jurământ fac şi drumul acesta la Sfântul Haralambie în Ieşi. Trebuia de mult să mă învrednicesc a împlini diata. Şi iată, abia acum am prăpădit din ochi Ceahlăul şi simt schimbat gustul apei, de n-o mai pot pune în gură. Şi venind de la Bistriţa la apa Moldovei, mă minunam câtu-i de mare ţara şi-am poposit prin sate şi mi-au fost gospodarii pe unde-am găzduit ca nişte fraţi. Şi cum călăream pe marginea şleahului, pe sub cireşi, iată s-a arătat ochilor mei han ca o cetate şi-am auzit sunet de lăutari şi voci. Şi m-am îndemnat de m-am oprit şi mi-am dus desagii într-o cămăruţă; iar ca să spun că nu-mi prieşte, aş săvârşi mare păcat; numai cât simt mustrare că nu-s mai curând acolo unde m-a îndemnat cu jurământ maică-mea, acu treizeci şi patru de ani, când a trecut cătră lăcaşurile cele veşnice...

— Mă vezi prea mirat, părinte, de cele ce spui, a întâmpinat răzăşul. Nici eu n-am văzut încă biserica Sfântului Haralambie, şi, dacă n-aş avea atâtea încurcate trebi, aş încălica şi-aş merge şi eu cu sfinţia ta. Se vede că maica dumitale a avut o taină pe care, dumneata n-o cunoşti.

— Poate n-o cunosc, a răspuns călugărul, dar când eram un băieţaş săltat numai la atâta de la pământ, am avut crâncenă vedere şi spaimă, şi maică-mea era lângă mine. Ş-atuncea am văzut pe acel Haralambie, pentru care trebuie să mă rog.

Ochii comisului scăpărară spre noi cu mare nedumerire.

— Care Haralambie? - întrebă el pe părintele Gherman.

— A fost în vremea veche unul Haralambie, om foarte cunoscut până la Domnie, răspunse monahul cu vocea deodată schimbată şi puse cu luare-aminte oala pe pământ, alăturea.

— Cine-a fost, cum a fost şi ce-a făcut? - întrebă cu aţâţare comisul Ioniţă. Eu încă n-am auzit de el.

— Se poate, urmă călugărul; căci de la întâmplarea aceea a trecut vreme adâncă. Acel Haralambie era un arnăut domnesc. Şi-aşa, prea cinstite comise Ioniţă, într-o bună zi Dumnezeu a vrut să-şi urască slujba la poarta Domniei şi să intre în codru, cu tovarăşi, cum era obicei pe-atunci. Ş-aşa cum se afla, cu seleaful stăpânirii pe el şi cu strai înflorit, a prins a lovi curţi boiereşti şi sate şi-a lua mare dobândă. Şi-avea el codrii şi drumurile lui, şi-anume fântâni şi trecători, pe care le ţinea sub putere. Şi pe cel ce se scula împotrivă-i îl pălea cu hamgerul ori îl detuna cu pistolul. După atâtea îngroziri şi morţi de om, au căzut cu lacrimi la picioarele lui Vodă mulţi boieri şi negustori, şi norod, arătând răutăţile şi asupririle lui Haralambie. Şi Vodă a rânduit ispravnicilor să alcătuiască poteri şi să prindă pe vrăjmaşi. Ş-au pornit poterile şi s-au lovit cu hoţii şi-a biruit Haralambie. Iar alteori, când nu putea birui, se trăgea pe poteci şi prin munţi, în sălaşul fiarelor... S-au ţinut treburile aceste rele, până ce tare s-a zbârlit şi s-a mâniat Domnia. Şi-n ziua de Sântămăria mare, la 15 a lunii lui august, s-a rânduit divan; şi Vodă Ipsilant a intrat posomorât între boieri. Nici n-a răspuns la închinări, ci numa-şi pieptăna barba cu degetele şi pufnea.

— Am auzit iar de răutățile hoților! - a prins a striga el. A pălit Haralambie la Dumbrăveni, la moșia noastră, ș-a răpit banii de la orândă și de la moară! Atâtea nelegiuiri nu mai putem suferi! Strigă și plânge norodul în toate părțile! Ce-ai făcut și ce-ai rânduit, cinstite vornice?

— Înălțate Doamne! a grăit marele vornic de țara-de-Sus; am împuns ca cu strămurarea pe toți ispravnicii, ș-au scos poteri, dar cu puțin folos.

— Fără de nici un folos, cinstite mare-vornic, fără de nici un folos!

— Într-adevăr, fără de folos, măria ta, dar totuși acuma avem știință de multe ascunzișuri, șleahuri și gazde ale răilor. Lupu se-ntoarce unde a mâncat oaia, - așa că acuma ne trebuie numai vânător vrednic.

— Care vânător vrednic, vornice, căci până acuma toți s-au dovedit mișei!

— Măria ta, acest Haralambie a fost om tare între neferii Domniei, înainte de a se fi hainit. Și braț și ochi ca dânsul n-are decât frate-său, Gheorghie Leondari, tufecci-bașa: care-i om cinstit și viteaz și arată mare scârbă pentru răutățile frățâne-su. Măria ta, eu socot să chemi pe tufecci-bașa; și poruncește-i să supuie pe frate-său....

Vodă a stat și-a. cugetat, și și-a scărmănat barba, și se plimba de colo-colo.

— Așa este, vomice, a grăit el. Am știut de frăția asta, și m-am bucurat de credința lui tufecci-bașa Gheorghie, dar n-am cugetat că el e vânătorul cel bun. Să vie acuma la poruncile mele!

Îndată s-au izbit unul în altul aprozii ș-au năvălit la odăile neferilor, și tufecci-bașa Gheorghie s-a înfățișat. Iar Vodă și-a pus barba-n piept și s-a încruntat la el.

— Ascultă, căpitane Gheorghie; am iubit slujba ta care mie mi-a fost cu credință și cu dreptate. De aceea te-am miluit, și-n vremea domniei mele ai dobândit curte și moșie în ținuturile Ieșilor. Dar precum știi, fratele tău Haralambie a umplut țara de plângere. Ș-acuma a venit vremea să răspunzi tu pentru el. Îți dau, căpitane Gheorghie, două săptămâni. Alege-ți slujitori câți vrei. Până-ntr-acest soroc să-mi aduci la picioare, viu ori mort, pe fratele tău. Altfel, n-ai să mai vezi obrazul meu, nici lumina zilei!

Tufecci-bașa Gheorghie n-a răspuns îndată. Când și-au ridicat boierii ochii către el, l-au văzut fără sânge-n obraz și, cât era de nalt și de spătos, parcă se cumpănea. Apoi a grăit:

— Am înțeles, măria ta!

S-a plecat, a sărutat mâna lui Vodă și a ieșit. Și cum a ajuns la odăi a strigat la neferi ș-a ales cincizeci dintre ei. Și pe loc le-a rânduit arme, cai și ceas de pornire. Și noaptea au și fost pe drum, în locuri pustii. Ș-a doua zi Gheorghie Leondari, aflând de-o prădăciune, a și călcat pe urmele hoților. Și dintr-acel ceas s-a ținut de pașii lui Haralambie, ca un câne care adulmecă putoarea fiarei. Și l-a mânat din culcuș în culcuș, zi și noapte fără hodină. Și-n ziua a opta, pe vreme de ploaie, în zori, a bătut cineva în geamul casei noastre, în sat la Bozieni.

Maică-mea a răsărit de lângă mine. A tras grabnic zăvorul de la ușă. Ș-a intrat, ud și cu obrazul supt și cu ochii spăriați, prietinul nostru, îl știam frumos și falnic. Și când venea uneori, sară, și se așeza pe laiță, își punea ușor mâna în creștetul meu și măn mângâia. A zis repede și răgușit

— Dă-mi să mănânc!

Maică-mea s-a înfricoșat. Și căuta tremurând blidele și mămăliga rece. Din alte vorbe, am auzit pe acestea, și nu le voi uita până la moarte:

— Mă hăituiește frate-meu Gheorghie ca pe lup!

N-a avut vreme să îmbuce nimic. S-au auzit pași afară și voci: .

— Ieși, Haralambie, c-au înconjurat grădina și ne pierdem capetele!

L-am auzit icnind cu mânie. A tras din seleaf pistoalele și s-a izbit în ușă. Maică-mea m-a luat de mână și-am fost și noi îndată afară pe prispă. Și-n livadă am văzut pe voinici, cu armele gata. Erau opt ori zece.

Ș-atuncea am înțeles cine-i Haralambie. Maică-mea a început a plânge încet și mă strângea lângă dânsa și-am văzut că-i vreme de primejdie.

Băteau cânii în sat fără contenire. Și dintrodată au nălucit în margine călăreți împânziți. Și-am auzit voci, și pe hudiți și-n dosul casei. Iar tovarășii lui Haralambie dintrodată s-au tras și s-au risipit de lângă el ș-au prins a lepăda armele. Atuncea s-a arătat un om mare, cu mustața neagră. Maică-mea a suspinat:

— Aista-i frate-său; samănă cu el!

A strigat amenințând cu hamgerul: .

—Dă-te rob!

Haralambie a întins un pistol și-a tras. Când l-a lepădat ș-a prins din stânga pe celalalt, să tragă iar, tufecci-bașa l-a pălit cu hamgerul și l-a doborât. Maică-mea a țipat cu groază. Hoții s-au așternut la pământ și s-au supus. Neferii au năvălit din toate părțile. După năvală și zvoană, unul dintre slujitorii Domniei a ridicat și-a ținut sus capul celui ucis. Chiar atunci răsărea soarele și scânteia bruma-n livadă. Și capul se uita cu ochi neclintiți la mine și-mi zâmbea cu mâhnire.

Tufecci-bașa Gheorghie s-a întors la Domnie cu capul tatălui meu. Și s-a înfățișat la Divan, și l-a pus pe covor, cu năframă roșă, la picioarele lui Vodă. Îngenunchind alături, a grăit cu lacrimi:

— Măria ta, am plinit porunca! Dar te rog să mă lași slobod la pământul meu și la liniște - căci am vărsat sângele părinților mei, care curge și-n vinele mele.

A fost jalnică vederea aceea și-au plâns în divan Vodă și boierii. Iar tufecci-bașa Gheorghie, dobândind voie, s-a tras către pământurile lui; și pentru durerea și ispășirea sa, și pentru iertarea sufletului celui rătăcit, a clădit în târg la Ieși biserica la care mă duc eu să mă închin...

Iată pentru care pricină, cinstite comise Ioniță, am fost jurat schitului Durău. Iar inima mea râvnea către oameni. De-aceea cuget uneori că puține și triste au fost zilele mele...

Răzășul s-a arătat mirat de povestirea monahului și-a tăcut cu uimire o vreme. Dar după aceea și-a venit în fire și ne-a încredințat că ceea ce vrea să ne spuie dumnealui e cu mult mai minunat și mai înfricoșat.

Balaurul

— Frații mei! a început cu mare putere comisul Ioniță, și s-a desfășurat în picioare cât era de nalt și de uscat; adevăr mărturisesc în fața lui Dumnezeu că istorisirea cuvioșiei șale părintelui Gherman mi-a zbârlit părul sub cușmă; dar eu vreau să vă spun ceva cu mult mai minunat și mai înfricoșat!

— S-ascultăm povestirea comisului... a strigat cu vocea-i repezită moș Leonte zodierul. Să ascultăm povestirea cinstitului comis! Să vedem dacă avem pe lângă noi ce ne trebuie și s-ascultăm. Chiar tare voiam să te rog, comise Ioniță, să nu-ți uiți datoria și cuvântul. Noi, aici, de când țin eu minte, încă de pe vremea Ancuței celei de demult, am luat obicei să întemeiem sfaturi și să ne îndeletnicim cu vin din țara-de-Jos. Gustând băutură bună, ascultăm întâmplări care au fost. Socot eu, cinstite comise Ioniță, că nu se mai găsește alt han ca acesta cât ai umbla drumurile pământului. Așa ziduri ca de cetate, așa zăbrele, așa pivniță, - așa vin, - în alt loc nu se poate. Nici așa dulceață, așa voie bună ș-asemenea ochi negri: eu parcă tot subt ei aș sta până ce mi-a veni vremea să mă duc la limanul cel fără de vifor... Nu trebuie să-ți încrunți sprâncenele, jupâneasă Ancuță, căci eu am fost prietin maicii tale. I-am căutat și ei în cartea de zodii, cum ți-am căutat și dumitale. Foarte bine și foarte adevărat i-am spus, și socot că nici dumneata n-ai rămas nemulțămită.

— Ba am fost mulțămită, răspunse hangița râzând.

— Se-ntelege, căci altfel nu se poate, jupâneasă Ancuță; căci eu în tașca asta de la sold am carte veche întru care se spune tot adevărul. Când m-ai întrebat, ți-am spus toate după rânduială: mai ales că porți după dumneata miros de busuioc și faci pe bătrâni să dorească anii tinereții.

— Asta-i foarte adevărat, întări răzășul de la Drăgănești; însă o puteam spune și eu, fără carte de zodii.

— Se poate, comise Ioniță, și te poftesc, nu-ți uita cuvântul. Cum am spus, asemenea povești numai la un asemenea han se pot auzi. Deci am ascultat pe părintele Gherman, care iar s-a învălit întru întristarea sa și tace. Ci eu nu știu, comise Ioniță, dacă ai să poți a ne arăta ceva mai înfricoșat. Vă spun drept că numai o dată, de când sunt, mi-am mai șimțit așa inima, ca potârnichea în căngile șoimului.

Hangița a întors spre bătrân ochii ei aprigi, c-o voce pripită:

— Când ai văzut întâi balaurul, moș Leonte!

— Da, încuviință bătrânul, când am văzut întâi balaurul. Toți ne-am întors pe dată către zodier, și s-a ridicat și părintele Gherman din barba sa.

— Ce vorbești de balaur, frate? - a întrebat cu tulburare comisul Ioniță, și s-a așezat la locul lui. Care balaur? - și ne privea încrucișat și nedumerit, parcă atunci căzuse între noi.

— Când am văzut întâi balaurul... grăi cu liniște moș Leonte. Eram așa, flăcău trecut de douăzeci de ani, și părintele meu mă învăța meșteșugul lui, căci și el a fost zodier și vraci care nu se mai afla pe lume. Și pe după Sânt Ilie, stând cu el la târlă pe dealul Bolândarilor, îmi arăta ziua buruienile și rădăcinile pământului, iar noaptea stelele cerului. Atuncea am văzut întâi balaurul.

Răzășul de la Drăgănești răsuflă prelung și aruncă o privire ca de dușman spre moș Leonte.

—Asemenea dihanie mie încă nu mi s-a arătat... mărturisi el și vocea parcă-i era slăbită și fără curaj. Spune repede, moș Leonte, căci avem vreme destulă.

— Mult n-am de spus, se apără zodierul, fără decât numai ce-am văzut. Cu voia comisului Ioniță, am să povestesc - și mare dorință am s-ascult pe urmă istorisirea dumisale.

Moș Leonte își potrivi cu coatele chimirul, își pipăi tașca, și se uită în juru-i ca să se încredințeze că oala cu vin î-i la îndemână. Era un țăran de la noi, de pe Moldova, ras și cu mustața albă, plin la obraz, voinic și c-o leacă de pântece. Și când grăia și râdea i se vedeau măselele ca niște bucăți de criță.

— Cât am moara asta, striga el când avea chef, nu mă tem de Cea-cu-dinții-lungi... Începu a vorbi cam repezit, cum îi era obiceiul.

— Apoi cum ți-as spune eu mai degrabă asemenea întâmplare, cinstite comise? cuvântă el. Trăia la noi, la Tupilați, pe vremea aceea, un boier mare și fudul: îl chema Nastasă Bolomir. Era nalt și-ncruntat și-avea în piept o barbă mare cât o coadă de păun. Acu se-nsurase el de două ori, cu toată rânduiala. Și luase întâia oară o fată de boier de la Bârlad, ș-aceea mult n-a putut suferi mâniile și asprimile lui și s-a întors bolnavă și plângând la părinții săi. Iar de-al doilea s-a însoțit cu văduva unui grec Negrupunte: frumoasă femeie și-aceea, și bogată. Dar n-au trecut doi ani de când le-apus popa cununiile pe cap - și-ntr-o toamnă am văzut-o galbănă și ovilită, parc-o bătuse bruma; și s-a dus la doftori prin străinătăți, unde a și murit. A rămas boierul nostru singur o vreme, și i se dusese numele că-i mor nevestele. Erau muieri în sat, frumoase dar proaste, care stupeau după dânsul, când îl zăreau, ca după dracu. Tata chiar spusese râzând că de-acuma cuconul Nastasă Bolomir moare văduvoi - dar nu-i pasă, căci are curtea plină de țigănci tinere. Așa trecând o vreme, numai ce s-aude că boierul se-nsoară iarăși. Cum se poate? Cu vreo văduvă de cele de abanos, cu vreo cneaghină de cele de la muscali, care umblă cu ciubote de iuft și cu nagaică: numai așa femeie ar fi potriva lui... Când colo, ce vedem noi? S-a dus la Ieși și s-a cununat chiar la sfânta Mitropolie, și-a adus la Tupilați, în droșcă cu patru cai, o copilă ca de șaptesprezece ani. Când s-au dat jos la scara curții, de abia ajungea cu fruntea la barba lui. Și era bălaie și râdea, parcă era soarele. Iar babele de la poartă și de pe lângă odăile slugilor, au prins a o căina ș-a o plânge: că-i așa de puțintică și de frumoasă, ș-are s-o răpuie și pe asta bărbosul. Iar Bolomir a luat-o așa, frumușel, de două degete de la mâna stângă s-o purta ca pe un odor de mare preț pe treptele de piatră, așternute cu covor.

Dar n-a apucat a o duce până sus, că numai s-a întors cătră dânsul râzând, a clătinat din cap și parc-a vrut să-l împungă cu niște cornițe; s-a desprins de el și-a fugit șingură înainte. Era și tătuca de față. Și-a scuturat pletele și nu i-a plăcut o treabă ca asta.

Așteptăm noi o vreme, după vorba babelor: vedem că cucoana Irinuța nu-și pleacă fruntea. Ba-i ieșiseră două ruje în obraji, și râdea totdeauna arătând niște dinți mititei ca de șoricel.

Dar erau pesemne dinți ascuțiți, căci pe boierul nostru cel mare îl vedeam mai scăzut și mai tăcut.

Avea cucoana Irinuța gust să se plimbe până la Roman, ori să se repeadă până la Ieși, apoi numai un deget mișca ș-o vorbă îngâna și cuconu Nastasă își pleca barba

Și-i făcea pe voie.

Acu, nevasta grămăticului și cu cămărășița aflaseră nu știu de unde că drăcușorul boierului nu-i nici bogată și nu-i nici din cine știe ce neam. Un fel de fată a unei nepoate de-a părintelui Mitropolit... Așa zâmbeau ele și făceau cu ochiul vorbind despre asta, cum îi treaba muierilor, că eu, ea un flăcău prost ce eram, nu înțelegeam nimica.

Într-o vară, mă aflam la târlă, precum am spus, și de Sânt' Ilie venise la oi și tata; și stăteam într-o colibă de frunzări aproape de malul Moldovei, mai la o parte de ciobani. Și de-acolo de la noi se zăreau gârlele și scruntarele și hanul acesta; la spate, departe, erau pădurile și munții până unde se vede ca o negură. Ce se mai întâmplase în sat, la curte, nu știam, și nici nu mă îgrijam eu de asta. Iaca într-un rând, la amiază, fiind singur și priveghind ceaunul pus în cujbă deasupra focului, aud tropot de cal și văd cu frică pe cuconul Nastasă Bolomir oprindu-se și descălicând la coliba noastră, în singurătate.

— Noroc bun, băiete, - zice. Tu ești feciorul lui Ifrim zodierul?

—Sărutăm dreapta, cucoane, eu sunt.

— Unde-i tată-tu?

— Tătuca, - zic, - îi la făcut fân nu departe de aici, pe coastă. Trebuie să vie la mâncare.

— Dă o fugă şi-l chiamă. Să vie numaidecât, în clipeala asta! Eu stăteam în cumpănă; dar boierul s-a uitat aşa de urât la mine şi-a întins mâna spre harapnicul de la oblânc, încât am apucat-o pe coastă, cu capul gol. L-am întâlnit în drum pe tătuca: venea la mâncare. Când a auzit că-l chiamă aşa de aprig boierul, a făcut: Hm! ş-a clătinat din cap; dar nu mi-a spus nici o vorbă. Când am ajuns la colibă, am găsit pe Bolomir tot lângă cal, sprijinit c-un cot în şa şi cu barba-n piept. Eu m-am dat în dosul frunzarului. Tătuca a păşit cu îndrăzneală înainte.

— Ce cauţi aicea, bre Ifrime? grăieşte boierul cu supărare. Eu umblu după tine în sat şi tu sălăşluieşti în pustie?

— Sărut mâna, luminate stăpâne, răspunde tata; am venit la nevoile mele. Dar dacă mi-ai fi trimes măria ta un cuvânt, aş fi lăsat tot şi m-aş fi înfăţişat la curte.

—ştiu, grăieşte boierul tot supărat; dar eu n-am când aşteptai. Ascultă, Ifrime, nimene nu ştie, şi poate nici tu nu ştii, ce amărăciune mare apasă sufletul meu.

— Supărarea-i de la Dumnezeu, stăpâne şi trece.

— Nu trece. Vorbeşti ca proştii, pentru că nu ştii.

— Ba ştiu, măria ta, că supărările de dragoste sunt mai rele, dar trec ş-acestea...

Boierul s-a uitat la el încruntat:

— Ce ştii tu, bre Ifrime?

— Măria ta, zice tata, eu ştiu multe, că aşa-i darul meu. Eu cetesc nu numa-n zodii, ci şi pe obrazul omului.

— Atuncea ştii tu, bre Ifrime, că-n casa mea a intrat un demon şi că nu mai pot avea linişte?

— Ştiu, luminate stăpâne.

— Ştii tu că mă chinuieşte ca pe Domnul nostru Hristos? şi-s ca un om însetat pe care-l pedepseşti legându-l de colacul fântânii?

—Aşa este, stăpâne, precum spui.

—Ascultă, omule: n-am putut face nimica nici cu mânia, nici cu rugămintea; şi pentru puţin lucru mi-am supus toată fiinţa mea ca un rob. Iar acuma, chiar în dimineaţa asta, cămărăşiţa mi-a adus ruşinoasă veste: că drumurile soţiei mele sunt pentru ocara mea şi obrazul cuconaşului celui mai mare al lui Vuza vornicul. Este unul Alixăndrel Vuza, poate l-ai şi văzut: în vara asta a intrat în casa mea de două ori sub cuvânt că are de vânzare nişte cai albi din ţara muscălească. El însă venea pentru altceva, şi n-am tnşeles. Acuma am hotărât eu în inima mea ce să fac, am venit însă şi la tine, ca să nu greşesc cumva. Tu eşti un om care poţi cunoaşte adevărul şi vreau să mi-l ceteşti şi mie.

Boierul nostru era aşa de tulburat şi aşa de rătăcit, cum am văzut puţini oameni în viaţa mea. Îşi rodea barba şi n-avea astâmpăr. Iar tătuca, fără întârziere, a intrat în colibă şi a ieşit în clipă cu taşca aceasta pe care o vedeţi la şoldul meu. Şi scoţând cartea, s-a aşezat lângă foc-pe scăunel, a îmbăiat degetul şi a început a întoarce foile. Boierul aştepta în picioare lângă cal.

— Măria ta, în ce lună şi-n ce zi ai văzut lumina lumii?

— M-a născut neneaca într-o marţi, Ifrime, în optsprezece zile a lunii lui octomvrie.

—Atuncea, a cuvântat tătuca pe gânduri, se cuvine să deschidem la zodia Scorpiei, căutând şi-n alte locuri, după rânduiala adevărată. Luminate stăpâne, aieea se spune adevărat, cum că măria ta eşti om mânios: deci cunoscând această patimă, nu trebuie să te laşi în voia ei.

Şi a prins a-i ceti tata, din cuvintele zodiei, cele ce se potriveau unui asemenea om năprasnic cum era boierul nostru. Şi cugeta că poate va putea să-l domolească.

Dar Bolomir îşi scutura barba cu mare nerăbdare:

— Spune-mi, Ifrime, ce scrie despre căsnicia mea.

Tătuca s-a uitat cu luare-aminte în carte şi i-a răspuns astfel:

— Măria ta, casa nunţii domniei tale este Taurul. Cununia cu cucoana Irinuţa ai pus-o măria ta în luna lui april, în săptămâna luminată, după Sfintele Paşti. Deci aceasta este însoţirea cea bună şi adevărată, după zodie. Iar aicea, stăpâne, scrie astfel: casa împreunării nunţii lui este Taurul, atuncea va avea mare noroc cu muierea lui... Şi mai spune aici mai departe, măria ta: casa norocului lui este Cumpăna; la acel ceas va avea tulburare mare a minciunoaselor mărturii... Aşadar, slăvite stăpâne, dacă sunt scrise aici aceste cuvinte, apoi atuncea eu socot că vorbele auzite sunt netrebnice, şi trebuie să depărtezi de la inima măriei tale gândurile cele rele.

Boierul a stat puţin cugetând.

— Se poate, Ifrime, să fie cum spui tu?

— Slăvite stăpâne, aşa este precum spun.- Atuncea de ce s-a dus la Roman cucoana Irinuţa? A plecat ieri, cu voibă că vine azi.

— S-a dus, măria ta, căci aşa a voit Dumnezeu să nu se întâmple o cumpănă după vorbe minciunoase şi mânie...

— Se poate... a mormăit boierul ceva mai domolit, într-ade-văr, altfel, s-ar fi întâmplat faptă cumplită. Aferim, omule; am auzit vorbe adevărate din cartea ta şi altă dată. Deci -dară ce socoţi tu că trebuie să fac?

— S-aştepţi, măria ta, căci are să fie bine...

Cu acest cuvânt a plecat boierul de la coliba noastră. Iar tătuca s-a uitat după el lung şi zâmbind, până ce nu l-a mai văzut Apoi a lăsat ceaunul în cujbă pe focul stâns şi mi-a poruncit să pun calul la căruţă. Cuibărindu-ne amândoi în iarbă, ne-am lăsat la vale, am trecut prin vad, - şi am mânat numai o fugă până aici la han. Aicea sta aşteptând în prag Ancuţa cea de altădată.

O întreabă tătuca repede, trăgând căruţa lângă prag:

— Fină Ancuţa, spune-mi, te rog, o vorbă bună. Asară a trecut cucoana Irinuţa de la Tupilaţi spre Roman?

— Trecut, cum nu, nanaşule...

— Şi înapoi aşa-i că încă nu s-a întors?

— Nu; poate a trece mai cătră sară.

—Atuncea ai spus, fină Ancuţa, cuvânt plăcut lui Dumnezeu.

— Dar ce este?

— Ce să fie? S-a milostivit un suflet bun să deschidă ochii lui Bolomir - ş-acuma el îşi scutură barba, crâşcă şi vrea să verse sânge.

— Cum se poate! Cine-a făcut asemenea faptă? - a ţipat Ancuţa, pocnindu-şi palmele. S-o omoare şi pe asta, după ce-a asuprit ş-a pus în pământ două femei? Partea lui pe lumea cealaltă are să fie Scaraoschi, - încaltea las' să-i plătească una de-a noastră şi pe astă lume...

Aşa vorbind jupâneasa Ancuţa cu părintele meu, amândoi s-au sfătuit s-aţie drumul cucoanei şi să-i deie ştire să se păzească.

Într-adevâr, cinstite comise şi oameni buni, asta s-a întâmplat chiar tn ziua aceea, pe la toacă. Soarele se-nvăluise la amiază în mare fierbinţeală şi-n aburi, şi de pe munte se suiau împotriva lui nouri alburii Când s-a întins umbra asupra şleahului, iaca vedem venind de către Roman, în nouri de pulbere, caleaşca cu patru cai a cucoanei. Trece în lungul unui lan de păpuşoi, pe lângă un colţ de dumbravă, - şi tătuca iese înainte în mijlocul drumului, şi începe a face semne de primejdie cu braţele.

Ţiganul de pe capră opreşte. Atuncea de sub colb s-a arătat către tata un călăreţ tânăr pe-un harmasaras negru. Tata l-a cunoscut numaidecât, după frumuseţă şi după îndrăzneala ochilor.

— Cucoane Alixăndrel, zice tata; întoarce-te, că-i primejdie. Nu cuteza a trece mai departe.

— Ce este, omule? - s-a auzit şi vocea cuconiţei; s-am văzut-o plecându-se la scara trăsurii, cu gătelile ei albe, subt un cortel trandafiriu şi mititel.

Atuncea s-au întâmplat două lucruri. A pornit dintr-odată a juca un vânt iute dinspre apa Moldovei s-a mânat pulberile pe mirişte ca pe nişte perdele. Şi-ntr-acelaşi timp am văzut dinspre cornul de dumbravă năvălind boierul, cu barba-n două părţi, cu slujitorii după el, răcnind toţi cu voce mare .

Am rămas înlemniţi, şi eu am şimţit pe mine cămeşă de gheaţă. Alixăndrel şi-a opintit harmasarasul în două picioare ş-a cercat a trage un pistol de la coburi. Cucoana Irinuţa a slobozit un ţipet şi s-a ascuns sub cortel. Boierul cu slujitorii s-au năpustit, au înconjurat trăsura, au prins pe tata s-au dat jos din şa pe feciorul vornicului Vuza.

— Mişele! răcnea cu străşnicie Bolomir către tătuca. Asta-i credinţa ta, ş-aşa ţi este ştiinţa? Luati-l şi legaţi-l şi să-mi jupiţi din spinarea lui de-o păreche de papuci; dar să nu cumva să-mi iasă pielea c-o crestătură, ori c-o spărtură, că vă spânzur! şi tu, hoţule! Eşti feciorul vornicului Vuza? - eşti neam de boier? Am să vă arăt eu la amândoi, şi ţie şi jupânesei, cum ştiu eu să plătesc... Măi! - se-ntoarse el către argaţi, apucaţi şi desfundaţi căruţa solomonarului şi descălţaţi-i roatele de ciolane, şi după ce-ţi lăsa-o numa-n pinteni, să-i legaţi pe amândoi de dânsa, c-aşa vreau să-i duc numa-ntr-o goană la Ieşi, până-n ogradă la sfânta Mitropolie!

Ţiganii au şi înşfăcat căruţa şi-au prins s-o fărâme şi s-o descalţe. Alţi slujitori au apucat pe tătuca între harapnice. Unii au început a rupe straiele de pe Alixăndrel Vuza. Iar spre cucoana Irinuţa s-a îndreptat, pufnind de mânie şi gâfâind, însuşi boierul, cu biciul plumbuit în mâna stângă, îi căzuse cuşma din cap şi vântu-i împrăştia

Şi-i amesteca barba cu pletele.

Atunci a răsărit de sub cortelaşul ei cuconiţa, sprintenă, subţire şi mânioasă ca o viperă. Şi l-a înfruntat c-un ţipet şi cu ochi plin de ură:

— Nu te-apropia de mine, urâtule şi blăstămatule! Zvârlise cortelul şi deodată îi crescuseră la mâni ghiare agere cu care-şi ameninţa soţul. Mi s-a părut că văd în părul ei cornițele cu care voise odată să-l împungă, în acelaşi timp tatăl meu răcnea cu voce înaltă sub cuţitul lui Pârlea ţiganul:

— Cucoane Nastasă, are să te-ajungă mânia lui Dumnezeu! Când a răcnit astfel sub cuţit bătrânul, s-a făcut o clipă tăcere. A scăpărat ş-a trăsnit cu sunet mare în munte. Şi deodată am văzut cerul îmbrăcat cu boltă joasă de nouri, şi vântul veni de la asfinţit c-o izbitură, închizând şi detunând uşile hanului.

Peste Moldova, dincolo de dealul Bolândarilor, cerul se mişcă şi se apleca rotindu-se împotriva pământului; ş-un muget peste fire şi nemaiauzit umplu văile venind dintr-acolo; şi toată lumea care se afla faţă, întorcând ochi holbaţi, a văzut balaurul venind în vârtej sucit, cu mare iuţeală.

L-am văzut şi eu şi m-am cutremurat. Venea drept spre noi. Cu coada subţire ca un sul negru pipăia pământul, şi trupul i se înălţa în văzduh, iar gura i se deschidea ca o leică în nouri. Şi mugind, venea cumpănindu-şi coada; iar în răsuflările lui sorbea şi juca în slavă clăi de fân, acoperişuri de case şi copaci desrădăcinaţi. Şi de sub mugetul lui lepăda o revărsare de grindină şi ape, parcă ar fi luat pe sus albia Moldovei ş-ar fi prăvălit-o asupra noastră.

La vederea puterii lui, ţiganii au căzut cu feţele la pământ.

Ancuţa s-a mistuit undeva într-o cotruţă a hanului. Eu m-am repezit la tata să-l desleg, - şi-abia am avut vreme să mă tupilez lângă el, sub căruţa cu roatele fără ciolane. Droşca cu caii învăluindu-se, a întors în loc ş-a apucat-o în goană spre Roman, având şi pe feciorul vornicului Vuza într-însa. Iar balaurul, alungând în partea cealaltă pe boier, l-a cuprins, l-a sucit şi l-a izbit amestecându-i barba cu vârtejul, - pân' ce l-a lepădat aproape mort într-o râpă mai încolo. Şi cum s-a întâmplat asta, năvala de ape şi piatră a stătut, şi numai mugetul fiarei a mai rămas stăpânind, - şi-am văzut-o cum se ducea către miazănoapte, ca un stâlp, pe urmă ca un fum, până ce încet-încet s-au alinat cuprinsurile.

Apoi dintr-aceea i s-a tras moartea lui Bolomir. Iar unii oameni au scornit că părintele meu ar fi chemat balaurul, din sălaşul lui. Ca solomonar cuminte, tata îi lăsă pe oameni să vorbească, - însă el ştia mai bine decât oricine de care poruncă ascultase dihania furtunilor, într-adevăr, de drăcusoral cel bălan nu s-a mai auzit nimic, şi nimene nu l-a mai văzut niciodată.

Fântâna dintre plopi

Soarele bătea pieziş în hanul Ancuţei, scânteind geamurile zăbrelite. Lăutarii se sculaseră din cotloanele lor şi-şi sticleau dinţii; Ancuţa cea sprâncenată aţâţa iar focul în covrul vechi de spuză; noi, gospodarii şi cărăuşii din ţara-de-Sus, ne uitam numai cu coada ochiului la oalele goale înşirate pe lângă proţapuri. Dar scripcile şi cobzele încă n-aveau cătare. Şi nici comisul Ioniţă de la Drăgăneşti nu-şi începu povestea pe care o aşteptam. Căci pe şleahul Romanului se vedea venind un călăreţ, învăluit în lumină şi-n pulberi. Calu-i pag, cu grumazul încordat şi cu coama fluturând, în buiestru iute, luneca spre noi.

Înspre munţi erau pâcle neclintite; Moldova curgea lin în soarele auriu într-o şingurătate şi-ntr-o linişte ca din veacuri; şi câmpurile erau goale şi drumurile pustii în patru zări; iar călăreţul pe cal pag parcă venea spre noi de demult, de pe depărtate tărâmuri. Şi cum ajunse drept la han, coti, căci aici îi erau sorţii să se oprească. îşi scoase pălăria de pâslă neagră şi ne pofti la toţi bună-ziua şi noroc bun.

Era om ajuns la cărunteţă, dar se ţinea drept şi sprinten pe cal. Purta ciubote de iuft cu turetci nalte ş-un ilic de postav tivit cu nasturi rotunzi de argint. Pe umeri, ţinută numa-ntr-un lănţujel, atârna o blăniţă cu guler de jder. Avea torbă de piele galbănă la şold şi pistoale la coburi. Obrazu-i smad cu mustăcioară tunsă şi barbă rotunjită, cu nas vulturesc şi sprâncene întunecoase, arăta încă frumuseţă şi bărbăţie, deşi ochiul drept stâns şi închis îi dădea ceva trist şi straniu.

Cum coborî de pe cal, zâmbind cu prietinie şi privindu-ne cu ochiu-i limpede şi albastru, comisul Ioniţă îl cunoscu şi se şi repezi din locul lui, înălţând braţele şi strigând cu voce mare:

— Oare mă-nşel? Nu eşti dumneata prietinul meu Neculai Isac, căpitan de mazâli?

Zâmbetul călăreţului pieri şi ochiu-i crescu, rotund şi aţintit.

— Da, răspunse el cu voce moale şi blândă; eu sunt Isac. Acuma te cunosc şi eu. Dumneata eşti comisul Ioniţă, de la Drăgăneşti.

Cu mare plăcere văzui pe cei doi oameni îmbrăţişându-se. Şi tovarăşii ceilalţi erau mulţămiţi de asta. Şi ochii Ancuţei se înduioşară.

Iapa cea bătrână şi slabă a comisului rânji şi rânchează în dosul hanului.

— Aista-i cal din calul meu din tinereţă, zise comisul, semeţind capul şi desfăcând braţele.

Străinul îşi întoarse ochiul spre dihania cea bătrână şi zâmbi uşor, fără să pară prea mirat.

— Cu asta am umblat eu o ţară, urmă comisul. Amândoi, îţi aduci aminte? Am bătut drumurile şi ne-am părăduit tinereţele! De când ne-am despărţit însă, văd că ai pierdut o lumină.

— Da, răspunse călătorul cu vocea-i blândă. Am pierdut. Am avut o întâmplare năprasnică... Şi Dumnezeu m-a întors prin locurile acelei dureri.

— Cum se poate? Aici ai avut această întâmplare?

— Da, prietine, îngăduie-mi numai să-mi duc calul la adăpost, să-l grijesc şi să-i dau grăunţe. Pe urmă om bea un pahar de vin şi ţi-oi povesti ce nu ştii...

Păşind sprinten mazâlul trecu spre grajd, ducându-şi calul de căpăstru. Ancuţa, răsărind ca dintr-o amintire, privi după el şi grăi în şoaptă spre comis:

— Aista-i omul cel din Tara-de-Jos, de care vorbea maică-mea, când eram copilă?

— Da, răspunse comisul; Neculai Isac de la Bălăbăneşti, din ţinutul Tutovei. Am fost prietini buni în tinereţele noastre.

— Spunea maică-mea, urmă Ancuţa, că a avut mare val şi erau să-l omoare nişte ţigani aici, la vad la Tupilaţi. Era o poveste înfricoşată, de care nu-mi mai aduc aminte.

— Atuncea are să ne-o spuie şingur căpitanul Neculai, cuvântă cu mare mulţămire răzăşul. Să ştii dumneata, dragă Ancuţa, că acest mazâl de la Bălăbăneşti, care se uită acum liniştit la noi şi grăieşte aşezat, a fost un om cum nu erau mulţi în ţara Moldovei. Voinic şi frumos - şi rău. Bătea drumurile, căutându-şi dragostele; se suia la mănăstiri şi cobora la podgorii. Şi pentru o muiere care-i era dragă, îşi punea totdeauna viaţa. Aşa om a fost. Ş-a avut ibovnice către toate zările. Ş-adulmeca pe drumuri fără hodină şi fără astâmpăr...

La aceste vorbe, noi, răzăşii şi cărăuşii din ţara-de-Sus, ne-am uitat unii la alţii prea bucuroşi şi-am cunoscut că mazâlul trebuie să fie un om cum ne place nouă. Iar Ancuţa cea tânără şi-a înălţat sprâncenele zâmbind, şi-a potrivit mărgelele la gât şi cârligele de păr la urechiuşi. Şi când văzu pe mazâl că se întoarce spre noi, îi trecu pe dinainte, uşurel, mlădiindu-se cum ştia ea că-i şade bine.

Căpitanul Neculai păşi la butucul din preajma focului, îşi scoase blăniţa şi îşi înfăşură în contăş pistoalele. Puse şaua şi frâul deasupra şi se aşeză mulţămit alături, privind în juru-i. Ca şi cum ar fi ştiut ce doreşte, Ancuţa ieşi ca o şerpoaică pe gura gârliciului, aducând în dreapta cofăiel plin şi-n stânga ulcica nouă. Cu obrajii rumeni şi gâfâind, se opri lângă foc şi întinse mazâlului ulcica. Lăutarii se trăseseră pe nesimţite aproape şi rânjeau cu viclenie sunând din strune.

Când văzui pe moş Leonte, cetitorul de zodii, că-şi caută loc lângă cei doi prietini, fără să stau prea mult la îndoială, mă ridicai de la proţapuri, făcui doi paşi şi grăii cu îndrăzneală:

— Prea cinstite căpitane Neculai! Noi suntem aicea mai mulţi gospodari şi cărăuşi din ţara-de-Sus, care foarte dorim să cinstim cu domnia ta o ulcică de vin nou şi s-ascultăm întâmplarea cea de demult...

— Iubiţilor prietini, îmi răspunse mazâlul, mie mi-a plăcut totdeauna să beau vinul cu tovarăşi. Numai dragostea cere şingurătate. Divanul nostru-i slobod şi deschis şi-mi sunteţi toţi ca nişte fraţi!

Pe loc cufundând noi ulcelele în cofaiel, le-am închinat căpitanului şi ne-am strâns împrejurul lui, iar lăutarii au prins a cânta cu jale cântecul cucului bătrân. Ci nu mult după aceea, când am istovit vinul, s-a ridicat şi Ancuţa de la foc cu puii fripţi în ţiglă. După ce-a venit alt vin şi-am închinat iar, într-o vreme a rămas căpitanul Isac de la Bălăbăneşti puţintel mâhnit, şi, cuprinzând pe comisul Ioniţă de umăr, a oftat ş-a zis, uitându-se spre pâcla munţilor, la asfinţit:

— Săracă ţară Moldovenească! Erai mai frumoasă în tinereţele mele!

Pe urmă s-a întors spre Ancuţa, tulburat, îngânând cel din urmă viers al lăutarilor:

Trage, mândro, cu bobii...
Trage, mândro, şi-mi gâceşte
Codrul de ce-ngălbeneşte,
Omul de ce-mbătrâneşte...

A apucat pe hangiţă de mână, şi ea nu s-a sfiit, ci numai clipea domol ca o mâţă desmierdată. Iar noi am rămas tăcuţi, căci am înţeles că mazâlul vrea să ne spuie întâmplarea lui de demult.

— Domnilor şi fraţilor, a vorbit căpitanul Isac de la Bălăbăneşti, - ascultaţi ce mi s-a întâmplat pe-aceste meleaguri, când eram tânăr. De-atuncea au trecut ani peste douăzeci şi cinci. Catastihul acelor vremuri a început să mi se încurce. Eram un om buiac şi ticălos. Calul meu sta hojma cu şaua pe dânsul şi bătrânii mei nu-mi vedeau obrazul cu săptămânile. Maică-mea mă bocea în fiecare duminică şi mă blăstăma şi dădea leturghii lui popa Nastasă, ca să mă liniştesc şi să mă-nsor. Iar tatu-meu tăcea şi-o privea într-o parte căci şi el fusese ca mine şi-i făcuse multe zile amare. Om nevrednic nu pot să spun c-am fost. Aveam oi şi imaşuri şi neguţam toamna vinuri; dar îmi erau dragi ochii negri, şi pentru ei călcam multe hotare. Dumnealui comisul Ioniţă să vă spuie câte drumuri am bătut, căci şi el avea patima mea în zilele lui şi eram de multe ori tovarăşi.

Așa, într-o toamnă ca asta, duceam vinuri la ținutul Sucevei. Şi eram în popas aici, la hanul Ancuței, cu cărăușii și cu antalele. Și mă aflam în mare mâhnire, căci dragostea mea din anul acela se desfrunzise cu vara. Iar mama acestei Ancuțe se uita pe sub sprâncene la mine şi râdea, căci nici vinul nu-mi plăcea, nici pe lăutari nu-i suferearn. Umblam bezmetic şi şingur ca un cuc.

Era într-o sâmbătă, pe la toacă. Am încălicat şi-am purces încet, pe-un drumuşor, printre mirişti. Ş-ascultam în singurătate, pe sus, cocoarele care se călătoreau. Când am ajuns la malul Moldovei, am luat-o la vale, printre apă şi luncă, într-un răstimp au început clopotele la biserica de la Tupilați. Am oprit calul şi le-am ascultat cu jale, până ce au contenit și-mi aduc aminte că, după ce au stat clopotele acelea, am auzit altele, de la bisericile altor sate, - şi picurau depărtate şi stânse: parcă băteau în inima mea. M-am trezit într-un târziu privindu-mă într-o revărsare de apă ca-ntr-o oglindă, şi m-am spăriat de mine, ca de o vedenie.

Am pornit iar, şi umblam pe gânduri; până ce-am auzit sunet de voci. Treceam pe după o perdea de răcniți şi nu mai vedeam balta. Am cotit într-un corn de luncă și mi s-au arătat deodată gârle arzând în soarele asfințitului, printre scruntare. Ș-o liotă de țigani tocmai sfârşea de răstocit o creangă a apei, aproape, şi-acuma se împrăştiau după peşte răcnind şi țupăind ca nişte diavoli

Am strunit calul Am auzit un voci gros: parc-ar fi dat o poruncă. Puradeii şi muierile s-au oprit Pe urmă, la aceiaşi voce, au pornit înainte. Iar de la răstoacă un țigan bătrân și nalt, în durligi, s-a îndreptat spre mine, pășind rar, ca pe catalige, prin gârlă.

Cineva l-a strigat din urmă:

— Und' te duci, măi Hasanache?

El nici n-a catadicsit să răspundă. Pufăind din lulea, se apropia de mal.

Din altă parte, porni după el o fetişcană cu fusta roşă. La un braț de apă dădu la adânc și prinse a țipa ş-a râde, ridicându-şi la subsuori fusta. Trecu repede, şi porni pe prund înaintea bătrânului.

Hasanache răcni răguşit după ea, amenințând-o cu pumnul:

— Fă-napoi, fa!

Ea-şi scutura capul gol, şi-şi steclea dinții. Aproape de mine se opri şi mă privi uimită, parcă vedea o sălbăticiune rară.

— Fă-napoi, fa Margă! strigă iar țiganul cel bătrân. Lasă pe boier în pace!

Ea făcu iar semn de împotrivire din cap şi începu a râde.

Era o fetişcană de optsprezece ani. Îi văzusem în apă trupul curat şi frumos rotunjit. Sta aproape de mine, numai în cămaşă şi-n fustă roşă. Obrazul îi era copilăresc; dar nasul arcuit, cu nări largi, şi ochii iuți mă tulburară deodată. Am şimțit în mine ceva fierbinte: parc-aş fi înghițit o băutură tare.

Hasanache o ajungea cu brațul ridicat Ea feri în lături, mă ocoli în fugă şi trecu iar spre baltă. La malul apei se opri şi începu iar să mă privească.

Bătrânul își scoase luleaua, scuipă, şi rânji negru. Toți dinții dinainte îi erau rupți.

— Sărut mâna, beiule, nu băga în samă. E-o fată proastă, care n-a ieşit încă în lume.

Marga chicoti, la malul bălții, şi păru-i negru şi lins avea luciri de păun.

Hasanache o amenință cu luleaua. Apoi iar se întoarse spre mine.

— Dumneata trebuie să fii boierul care-a poposit la han, cu vin din jos...

— Da, dar de unde ştii?

— Mi-au spus lăutarii, care-s de-ai noştri. Am văzut obraz străin şi-am înțeles că dumneata trebuie să fii acela. Dacă mi-i da de-o garafă de rachiu, îți pup mâinile şi-ți zic bogdaproste măriei tale. Îți faci pomană c-un țigan bătrân și nevolnic!

Încet-încet laia de la pescuit lăsase răstoaca şi venea către mine, împingându-se, ferindu-şi capetele şi privindu-mă cei de la spate pe după umerele celor dinainte. Unii întrebau ceva pe Marga. Ea le răspundea şoptit şi mă privea zâmbind, cu coada ochiului.

Am tras de la şold taşca, am deschis-o şi-am scos din ea un bănuț de argint Hasanache l-a prins din zbor şi l-a vârât repede în gură. Am mai scos un ban şi-am făcut un semn țigăncuşei. Ca o şopârlă s-a zvârlit spre mine ş-a primit banul în poală. Hasanache prinse a urla către ceilalți ş-a-i mâna înapoi spre baltă.

Nu mai aveam de ce sta într-asemenea larmă. Am pomit-spre han; însă cu îndoială. Pe când urcam un ponor, am mai întors o dată capul. Pe Marga n-am mai văzut-o.

Eram nemulțămit. Calul mergea domol prin țărâna moale şi eu mă gândeam la fel de fel de lucruri, în care amestecam pe țigăncuşa cu fustă roşă. Cotii după colnic; şi dintrodată mi se înfățișă, într-o văiugă verde, o fântâniță cu colac de piatră, între patru plopi. Era un loc tainic şi singuratic. Apa neclintită, aproape de ghizdele, avea în ea ceva viu: mişcarea măruntă şi necontenită a frunzişurilor.

Calul înclină capul şi rupse o gură de iarbă, îl strunii şi-i dădui pinteni. După o vreme, începui a vedea hanul. Atunci mai privii de cea din urmă oară îndărăt, în vârful plopilor, la fântâna şinguratică, lucea asfințitul. Iar în umbra de dedesubt sta Marga, cu mâna streşină la ochi. Mi s-a părut? A fost o arătare? Am zărit-o numai o clipă, cât a ținut şi lucirea soarelui de deasupra.

Pe atuncea nu cunoşteam, ca acuma, sufletul femeilor. Cu toate acestea, a doua zi dimineață, o aşteptam pe Marga. Pe când oamenii pregăteau boii ca să-i înjuge la cară şi moş Irimia, vata-manul cărăuşilor, îmi lămurea pe ce drum trebuie s-apucăm, eu tot fulgeram cu ochii drumeagul Tupilaților. Ce aşteptam eu însă nu se vedea.

Mi-am potrivit coburii, am cercetat pistoalele. M-am plecat apoi, ca să strâng chinga calului, hotărât să încalic. Când înalț capul, Marga la doi paşi de mine. Întindea mâna, ca să mângâie botul roibului. Şi râdea. Era îmbrăcată cu fusta ei roşă şi cu polcă albastră. La cap îşi potrivise o batistă ca sângele. Gâtul îi era plin de hurmuzuri, în picioare avea încălțări nouă. Cu înfățişarea ei neliniştită de căpriță neagră, parcă ieşise din pământ, însă nu mă privea.

Mi-am şimțit inima bătând, şi-am văzut că mi-i dragă, măcar că era o țigancă proastă. Când o întrebai: «Tu eşti?», răsări şi i se înfiorară nările.

— Sărut mâna, boierule, eu sunt. Am venit să-ți mulțămesc. Asară, abia am aşteptat să iasă jidovul din sâmbătă şi m-am dus la el cu carboava dumnitale. Mi-am ales ciuboțele!

Și-mi arătă pe rând încălțările, ridicând câte-un picior şi săltându-şi fusta cu vârful degetelor.

Moş Irimia se trase mormăind la cărăuşii lui. Îmi cunoştea el năravurile. Mă apropiai de fată. Îi zisei râzând:

— După cum văd, te-ai gătit de duminică. Eşti frumoasă ca o duducuță.

Vorba-i făcu mare plăcere. Sângele-i rumeni obrajii. Clătină din cap şi mă privi în față:

— Nu m-am îmbrăcat pentru biserică!

— Atuncea pentru ce?

— Aşa mi-a plăcut mie. Am venit la orândă, să iau rachiu pentru uncheşu Hasanache. Şi să mulțămesc boierului, cum am spus.

— Eu socoteam c-ai venit să-mi gâceşti.

— Nu, cuconaşule, că nu-s babă, nici spun minciuni. Ce ți-aş fi putut gâci?

— Credeam că mi-i gâci cu cine aş dori eu să mă-ntâlnesc într-un loc.

— Unde? şopti ea râzând cu toată fața. La fântâna dintre plopi?

— Da.

— Cu cea pe care-ai văzut- o acolo asară?

— Da; de-atuncea o doresc.

— Se poate, cuconaşule, îngână ea blând, şi ochii i se umbriră; dar aceea-i o biată fată din şatră şi dumneata numai cât şăguieşti şi te duci. Iaca, boii îs înjugați şi carăle pornesc, încalici şi dumneata, şi ea te poate aştepta hăt şi bine. Desară cine ştie unde ai să înseninezi.

— Ba s-aştepte, îi răspunsei eu privind-o țintă, fără zâmbet. La două ceasuri după înserat, eu mă întorc şi sunt acolo.

Ea-şi plecă nasu-n pământ şi tăcu un răstimp. Apoi, fără să mă privească, începu cu altă voce:

— Dar după ce duci vinul unde trebuie, nu te întorci tot pe acesta drum şi nu poposeşti aici?

— Ba da. Însă poate fi întârziere, dacă nu mi-a pregătit boierul de la Paşcani banii.

—Aşa?

Se răsucea uşor în loc, la dreapta şi la stânga, mlădiindu-şi mijlocul şi privindu-şi cu stăruință ciuboțelele. Apoi deodată îmi apucă mâna cu care țineam dârlogii calului, mi-o sărută, se întoarse şi fugi. Se mistui undeva, pe sub zidurile hanului. O mai aşteptai o vreme, cu ochii, dar n-o mai văzui.

Ancuța ieşi în uşă, ca să-şi primească banii de gazdă. Măcar că nu mai era tânără, era frumoasă femeie, plină şi voinică, îmi zâmbea viclean, clătinând din cap, căci toate le pricepea şi toate le vedea. Era ca şi Ancuța astălaltă, care se uită acuma la mine. Dar asta-i mai tânără şi mai frumoasă.

Oamenii îndemnau boii şi carăle ieşeau scârțâind la şleah. Când a trecut şi cel din urmă car, al unsprezecelea, m-am zvârlit şi eu în şa. Lăutarii s-au ploconit cu cuşmele în mână, din colțul gârliciului. Eu am trecut la drum, şi Lupei, cânele cel mare, sur, slobozit de moş Irimia din lanț, începu să latre şi să salte împrejurul roibului. Era o dimineață limpede de toamnă în valea Moldovei. Se auzeau clopote de biserici sunând în depărtări. Acuma sunetul lor venea până la sufletul meu blând şi cu dulceață.

Am mers multă vreme aşa, având soarele-n spate şi apele Moldovei în stânga. Am trecut prin satele răzăşilor de la Miteşti, Năvrăpeşti şi Miroslăveşti. Pe urmă am lăsat valea Moldovei şi-am prins a sui dealul cel lung spre Brăteşti. Când am ajuns acolo, în codru, sub schit, am făcut popas. Dar eu nu v-aş putea spune c-am grăit cu oamenii pe unde am trecut, nici ce-am văzut; căci aveam în mine chipuri şi vedenii care mă duceau ca-n zbor aiurea.

Cătră asfințitul soarelui am fost la Paşcani şi m-am înfățişat la curte. M-am închinat cu sănătate în fața lui Canta şi i-am arătat că i-am adus vinul tocmit. Dumnealui m-a bătut pe spate şi mi-a zis «brava»; mi-a orânduit odaie de mas şi mâncare ş-a rămas hotărât să descărcăm a doua zi. Mi-a mai povestit domnia sa cum i-a bătut piatra în anul acela viile de la Cotnari; dar nu prea băgam de samă, căci se ridicau pâcle de pe Siret şi venea sara.

După ce-am mâncat şi-am făcut cercetarea oamenilor şi rânduiala pe noapte, am spus o vorbă tainică lui moş Irimia, care mi-a scos pe furiş calul la poarta curții. Cu Lupei după mine, am pornit întâi la pas. În sat am luat-o în trap uşor. Pe urmă am pişcat roibul cu harapnicul. Şi-am mers într-o întinsoare, cu şuier de vânt în urechi, domolindu-mi fuga numai în sate. Şi la două ceasuri după înnoptat am văzut hanul Ancuței scânteind c-o singură lumină. L-am ocolit şi-am apucat prin mirişti. Am dat pe urmă în drumeag. Şi-am pus pe roib în pas când am şimțit că m-apropii de fântâna cu patru plopi, îmi bătea inima şi mă temeam să nu găsesc locul mort. O lună ştirbă se ridica din răsărit ca peste o pustie.

Deodată, când şimții freamătul plopilor, Lupei mârâi uşor. Atunci descălicai. Poruncii cu voce scăzută: «Fii cuminte, Lupei!» şi mă oprii. Am avut o tresărire năprasnică în toată ființa. Marga era lângă mine. În lucirea ştearsă a lunii, sta puțin întoarsă, cu fruntea grămădită în cotul mânii stângi. Când am atins-o, şi-a lăsat brațele în jos şi mi-a făcut față. O auzii râzând încet. Purta pe ea toate podoabele: le şimțeam pipăind-o. N-avea duh de tutun şi capu-i mirosea a flori.

În acei ani ai tinereții, nopțile-mi păreau mai scurte. Şi vorbeam mai puțin. Cum a asfințit luna, roibul a nechezat încetişor. M-am înălțat în picioare, lângă ghizdelele fântânii. Marga mi s-a aninat de umăr, şi-a grămădit capu-n pieptul meu ş-a prins a plânge.

— Nu fi proastă şi nu plânge! i-am zis eu. Desară mi-i drumul înapoi. Vreau să-ți aduc o scurteică de vulpe de la Paşcani.

Ea se strângea în mine suspinând.

— N-ai să te-întorci. Că eu îs o roabă şi-o nemernică. Dar am să te aştept şi-am să mor lângă fântână dacă nu vii!

Am stăpânit-o un răstimp sub braț, şi-am învălit-o-n contăş, căci tremura toată. Şi după ce m-a sărutat şi i-am mângâiat ochii, am lăsat-o arzând, în lacrimi. Am încălicat şi-am purces repede c-un gând necontenit şi stăruitor să mă opresc şi să mă-ntorc spre ea. Cu cât mă depărtam, cu atâta o şimțeam mai aprig în mine.

La Năvrăpeşti, am prins a zări pe Moldova pâcle nedeslușite şi-n răsărit s-a arătat geana de ziuă. Când am coborât la Paşcani, răsărea soarele-n negura Siretului. Am descălicat la poarta curții, mi-am dus calul la grajd. M-am întors la cişmea şi mi-am stropit obrazul cu apă rece. Pe urmă m-am îndreptat spre pivniță, unde auzeam vocea supărată al lui moş Irimia.

Am descărcat cu bine vinul. Şi toate antalele de la podgoriile cele de departe, după ce-au călătorit în scârţâit de cară şi-n soare de toamnă, au coborât la întuneric, în hrube. Oamenii boierului le ciocăneau, trăgeau pe vrană vin cu trestioarele. Şi la urmă a venit şi boierul în fiinţă, a gustat o cupă, şi-a ciocnit cu mine şi mi-a zis iar: Brava! - De-acuma, căpitane Neculai, a urmat el, să vii după mine în cerdac să facem socoteală şi să-ţi dau dreptul tău!

Cu ce mi-a dat boierul; florini de argint, mi-am umplut taşca. M-am închinat supus către cinstitu-i obraz, i-am pupat mâna şi-am coborât către tovarăşii mei. Era vremea de-amiază. După prânz, am hotărât să luăm drumul înapoi, către locurile noastre.

Dar mâncarea, pentru mine, n-avea gust şi preţ. Am înfulicat hulpav ceva, în fugă. Şi, cu gândurile nopţii, mi-am lăsat tabăra şi-am dat o raită printre oamenii şi slujbaşii curţii, întrebând de-o scurteică de vulpe. Banul bun găseşte ce-ntreabă. Aşa c-am găsit îndată o blăniţă cu faţa de postav roş. S-am şimţit, luând-o în mână, plăcerea ţigăncuşei, şi-n suflet mi-au scăpărat ochii ei iuţi.

Am făcut calea-ntoarsă, încet, în pasul boilor. Era o zi lină, fără boare de vânt. Şi-n făgetul nalt, bătut de brumă, frunzele se desprindeau singure şi cădeau domol fâşâind: codrul parcă era o fiinţă şi ofta trudnic. Mergând în pas leneş, mângâiat de soare, dormitam în şa şi-mi visam ibovnica la fântâna cu patru plopi.

Cu carăle, am mers astfel până către sară. N-aveam de ce mă grăbi. Pe urmă, când a intrat în mine neliniştea ca un pojar, m-am alăturat de Irimia, la carul cel din cap, şi i-am spus şoptit:

— Moş Irimie, popasu-i la han la Ancuţa. Eu mă duc înainte. V-aştept acolo.

Bătrânul şi-a întors cu mustrare ochii către mine:

— Bine, căpitane Neculai. Du-te unde ştii şi ne-om vedea la han.

Am dat pinteni calului. După douăzeci de obraţe, în jurul meu începu să salte şi să latre vesel Lupei. Moşneagul, mă gândeam eu, e cu grijă, ca totdeauna. Mi-a trimis străjer.

Am pus calul în buiestru şi-i ascultam, în liniştea înserării, bătaia potcoavelor pe şleah. Stele se aprinseră în cerul curat. Câteva focuri clipiră şi parcă le răspunseră pe dealurile de dincolo de Moldova. Drumul era fără oameni, şi câmpurile înţeleniseră în linişte, ca-ntr-o taină.

Mi-am împins roibul de-a dreptul spre locul ştiut. Luna încă nu răsărise.

Sub plopi, la fântână în vălcică, era mai întuneric. M-am apropiat pe jos, cu frâul calului trecut prin cotul mânii stângi. Când m-am oprit, am şimţit numai freamătul neostoit al frunzişului. Am legat calul subt unul din plopi, de-o tufă. Lupei s-a încovrigat sub botul lui, în păiuş.

Am aşteptat o vreme; nu multă. Când ieşi luna în răsărit ca un ochi de spaimă, cânele mârâi. Dar tăcu îndată, căci cunoscuse pe cel ce vine. Păşii spre fântână. Zării prin întunecime umbra Margăi: parcă venea fugind. Se opri c-un ţipăt înăbuşit: mă văzuse.

Apoi se repezi şi mă cuprinse de grumaji. Gâfâia şi mă strângea către ea, scâncind. Rămase lipită de mine, şi după ce se potoli, suspină prelung şi adânc.

Lepădai contăşul în iarbă, aproape de colacul de piatră al fântânii, şi mă lăsai jos. Fata îngenunche lângă mine. Îi vorbii, mângâind-o:

— Margă, ieri-noapte îţi era răcoare şi tremurai. Ţi-am adus scurteica juruită.

Ea pipăi haina, râzând fericită şi o trase pe mânici. Grăi alintându-se:

— Acu văd, boierule, că ţi-a fost puţintel dor de-o biată fată... Se întinse lângă mine. Am cuprins-o în braţe. O desmierdam

Şi ea avea o înfiorare ş-un geamăt ca de sălbăticiune rănită.

— Ce ai tu, Margă? am întrebat-o eu într-un răstimp.

Ca şi cum aş fi lovit-o, răsări în capul oaselor şi prinse a-şi bate fruntea cu pumnii.

— Boierule! Calcă-mă-n picioare, omoară-mă şi zvârle-mă-n fântână căci nu ţi-am spus mai degrabă!

I-am cuprins braţele strâns îngrijat deodată.

— Ce este? Nu înţeleg. Vorbeşte lămurit!

Ea acuma plângea, şi se apleca spre manile mele, sărutându-le.

— De ce nu mă baţi? de ce nu mă zdrobeşti? Iaca ce-i. Uncheşul Hasanache m-a trimes ieri dimineaţă la crâşmă. A băgat de samă că te uiţi lung la mine şi mi-a spus să viu şi să-ţi intru în suflet şi să ne-ntâlnim... Şi să-i spun lui unde mă găseşti. Şi el, cu cei doi fraţi mai mici ai lui, Dimachi şi Turcu, să vie când îi fi cu mine, unul să-ţi fure calul şi ceilalţi doi să sară şi să te doboare...

Abia-i desluşeam vorbele din tânguire.

— Şi tu ce-ai făcut? Le-ai spus unde vin să te găsesc?

— Le-am spus, că altfel mă omorau.

— Şi de ce n-au venit asară?

— Au aşteptat să te-întorci cu paralele de pe vin.

— Ş-acuma au să vie? Au să vie! răcni ea, înăbuşit N-am putut răbda de dragoste şi-am vrut să mai stai cu mine, de-aceea nu ţi-am spus cum am venit. Dar acuma nu mai pot, şi-ţi spun; căci vor să te omoare şi să-ţi ieie banii. Au mai făcut ei fapte de-acestea şi nu se tem de nimica! Acuma eu ştiu c-au să mă înjunghie, căci au înţeles că-mi eşti drag, ş-au să priceapă de ceai scăpat, dar de-acuma înainte nu-mi pasă!

Mă ridicasem din locul meu, răcit de-un fior. Fata îmi îmbrăţişa genunchii:

— Du-te repede! du-te repede!

Vocea ei era plin de groază. Era prea târziu. Cânele începu a hămăi deodată sălbatic, întărâtat şi duşmănos. Mă repezii spre cal. «De-acu mă omoară, căci m-au auzit!» răcni Marga cu obrazul la pământ în urma mea, în întunecime, cu ură, izbucni un strigăt gros: cunoscui vocea lui Hasanache.

Am fost din câteva sărituri lângă cal. Lupei, c-un urlet, se izbise de ceva în tufe şi prinsese, rupând. L-am îndemnat cu voce apăsată: «Prinde, Lupei! Nu te lăsa!» Era un câne tare şi ager la colţ, în care îmi puteam pune nădejdea.

Am smuls frâul, am încălicat şi-am deschis coburii. Cu pistolul în mână, am dat pinteni calului şi l-am repezit după larma cânelui. Din urmă-mi am auzit urlete omeneşti de îndemn. Cum suiam din vălcică în goană, am desluşit pe zare, la limpeziş, mogâldeaţa ţiganului care fugea de câne. Am tras cu pistolul; am auzit zăpăitul cânelui după el: nu-l nimerisem.

Ajuns sus, îmi îndreptai calul după lătratul lui Lupei. Eram tare în şa, aveam arme la mine şi nu mă temeam. Dar cum goneam pe cel dinainte, din urmă şimţeam că mă alungă şi pe mine cineva. Auzeam vocile de îndemn tot mai aproape, din urmă şi pe două părţi, ca şi cum ar fi vrut să-mi taie laturile. Pe mirişti, luna ştirbă vărsă o lucire slabă. Pe fugarul dinainte îl vedeam, întorsei capul la dreapta şi la stânga. Ţiganii din urmă se ţineau de mine zvârlindu-se în prăjini. Şi răcnetul lor, acelaşi cuvânt, îl repezeau din când în când celui dinainte. Deodată-i înţelesei, - când băgai de samă că alergam cotit. Cel gonit de Lupei fugea şerpuit prin mirişte; cei din urmă mă ajungeau.

Şi deodată-mi ieşiră pe laturi înainte. Săltau ghemuiţi şi răsucindu-se ca nişte diavoli negri. Unul dintre ei rămase pe pământ şi făcu pieziş din dreapta către mine. Celălalt îmi căzu şi el în stânga, înţelesei într-o clipă primejdia. Dar eram avântat în goană. Auzii vâjâitul prăjinilor aruncate în picioarele calului. Am avut un vârtej scurt şi-am căzut, însă eram deprins şi cu de-acestea. În clipa prăbuşirii picioarele nu-mi erau în scară. Mă rostogolii în mirişte, mă ridicai iute din şale şi făcui faţă. Ţiganii veneau peste mine. C-un zbârnâit mă pătrunse o lovitură de fier ascuţit la coada ochiului drept. Ridicai pistolul şi fulgerai la un pas, între ochi, pe cel ce mă încălica. Se prăbuşi peste mine, stropindu-mă cu sânge. Ş-auzii în preajmă şi bârâitul sălbatic al lui Lupei care rupea pe celălalt.

Simţii sub şold şpanga ce mă lovise. O apucai şi mă opintii în sus. În ochiul drept aveam o săgetare adâncă şi forfotit de sânge. Cu ochiul teafăr zării spre şleah lumina hanului şi începui a răcni c-o voce schimbată de tulburare şi de durere. Lupei prinse a gâfâi împrejurul meu şi a-mi da târcoale. Ceilalţi doi duşmani se mistuiseră în întuneric. Dinspre han porniră a-mi răspunde chiuituri prelungi şi se aprinseră făclii.

Până ce mi-au venit tovarăşii, mi-am legat strâns cu batista de la gât ochiul atins. Calul icnea la cinci paşi de mine şi se opintea din când în când să se scoale. Când l-au împresurat cărăuşii şi l-au cercetat, i-au găsit picioarele dinainte rupte. L-am lăsat acolo; şi, cu aceiaşi voce schimbată şi răguşită, am îndemnat pe toată lumea îndărăt. Au pornit cu făcliile spre plopi, şi sileam şi eu scrâşnind din dinţi, ameţit, slăbit şi mişel. La fântână i-am găsit pe toţi cu capetele buluc asupra colacului de piatră. Sub lumini lucea sânge proaspăt.

— Au stropşit-o ş-au prăpăstuit-o în fântână... am grăit eu slab.

— Pe cine au prăpăstuit, pe cine au zvârlit? mă întrebă moş Irimia. '

Eu n-am mai şimţit putere să răspund. Pe sub batistă mi-a năboit iar sângele; mi se prelingea prin mustăţi şi-mi intra în gură. Şi parcă gustam din sângele împrăştiat pe colacul fântânii.

Când şi sfârşi căpitanul Neculai istorisirea, asfinţi soarele în munţi şi se întinse umbră peste valea Moldovei şi asupra hanului. Focul se stânsese. Noi gospodarii şi cărăuşii din ţara-de-Sus am rămas tăcuţi şi mâhniţi. Numai comisul Ioniţă mormăi ceva şi se uită cu fudulie în juru-i. Ancuţa cea tânără grăi:

— Tot aşa îmi povestea şi mama, demult, despre întâmplarea asta. Ţiganii ceilalţi doi au fugit şi s-au mistuit în codru...

— Da, aşa-i, asta-i o întâmplare din vremea noastră, întări, tot fudul, comisul Ioniţă de la Drăgăneşti.

Am îndrăznit şi eu să ridic vocea într-un târziu, şi-am întrebat:

— Mai este în fiinţă fântâna cu cei patru plopi?

— Nu mai este... a răspuns încet moş Leonte, cetitorul de zodii. S-a dărâmat ca toate ale lumii...

Cu toate acestea, căpitanul de mazâli o vedea. Sta împovărat în locul lui, neclintit şi cu capul plecat. Obrazul drept, boţit spre ochiul stors, parcă era încleştat şi pecetluit pe totdeauna într-o durere. Iar ochiul cel viu, mare şi neguros, privea ţintă în jos în neagră fântână a trecutului.

Târziu, la înserat, s-a aprins iar focul. Şi căpitanul Isac s-a ridicat din locul lui, a prins pe Ancuţa de mână şi-a cerut, pentru sine şi pentru soţi, vin vechi în oale nouă.

Cealaltă Ancuţă

— Într-adevăr, în vremea veche s-au întâmplat lucruri care astăzi nu se mai văd, a grăit încet, în întunecimea înserării, meşterul Ienache coropcarul.

Încă părea cuprins de sfială după istorisirea căpitanului Neculai Isac. Totuşi vocea lui ne-a deşteptat la viaţa acelei ore. Şi aşteptând-o pe Ancuţa, cu oale nouă şi vin proaspăt, am prins a ne apropia cu vorbe unii de alţii. Un fior de vânt sosi între noi din valea Moldovei. M-am dat lângă vatră, am împuns şi-am zădărât cu vreascuri focul aţipit în blăniţa-i de spuză. Când se răsuciră flăcări şi ne văzurăm iarăşi, fiorul de vânt stătu şi se aşeză peste noi şi peste han o negură uşoară de toamnă.

— Acum nici nu mai sunt oamenii care au fost, urmă meşterul Ienache; şi comisul Ioniţă încuviinţă din cap, cu putere, asemenea cuvânt Acum trăieşte o lume nouă şi becisnică.

— Aşa este! mormăi întărâtat răzăşul de la Drăgăneşti.

— Şi iernile pe-atunci erau mai tari, hotărî coropcarul, apropiindu-şi de foc luleaua de lut cu căpăcel de alamă. Dulama care o am pe mine e de pe atunci; şi eu acuma n-am ce face cu dânsa în vremea iernii. O port aşa între umeri, ca să mă fudulesc cu dânsa. Asemenea să ştiţi dumneavoastră, căpitane Neculai şi comise Ioniţă, că şi verile erau mai îmbielşugate. Şi nici prin târguri nu erau atâţia venetici cu dugheni nouă: şi noi coropcarii eram îmbrăţişaţi prin sate ca nişte prietini buni. Acuma trebuie să-mi plec grumazul mai tare şi să-mi port marfa sus, în munte. Numai acolo se mai găsesc oameni care n-au văzut încă târgurile; şi fetele înfloresc de bucurie când le deschid lădiţele. Apoi era şi altă credinţă în Dumnezeu. Se duceau negustorii la Rusalim şi se întorceau sfinţiţi... Chiar eu m-am învrednicit de-am călătorit, pe jos, până la Sfântu-Munte. Ş-acolo am văzut an achit pe ciont de stâncă şi monahi cu dreaptă credinţă se suiau şi se coborau de-acolo cu scripetele, în panere, căci drum n-aveau. Iar la noi, în târg la Ieşi, era aşezată Domnia cu altfel de rânduială. Când ieşea Vodă de la Curtea Domnească jucând pe harmăsar negru şi înconjurat de neferi, prostimea se punea cu dosu-n sus şi cu fruntea-n pulbere. Iar când te miluia un boier, nu-ţi dădea un crăiţar, ci un ban de aur. S-a întâmplat ca eu să fiu tânăr, să trăiesc pe-atuncea şi să mă bucur altfel de viaţă. Hălăduiam fără grijă şi eram cu chimirul bine căptuşit. Iar într-un rând, pe când îmi pregăteam lăzile ca să mă duc la iarmaroc, la Baia, în ţara-de-Sus, s-a întâmplat în târgul nostru la Ieşi un mare bucluc.

Vă rog numai o leacă să îngăduiţi până ce-oi potrivi în lulea o frunză de tutun, căci atâta păcat am înaintea lui Dumnezeu, pe lângă altele. Şi să desfund ciubucul, pentru că Satana atâta grijă are: să-l înfunde. Dar cel mai mare peste ceruri, peste pământuri şi peste mări s-a milostivit şi ne-a învăţat să facem suvac. Ş-apoi să vă spun că, pe când mă aflam în uliţă la Carvasară ţi mă tocmeam pentru marfă cu doi negustori armeni, iaca s-arată dinspre Beilic, cu mare zvoană, o roată de arnăuţi, având la mijtoc pe-un om legat Lume multă după dânşii, mai ales muieri şi copii. Şi ieşeau căţei de sub gangurile şi bolţile negustorilor, hămăiau şi urlau. Negustorii de pe la toate tărăbile s-au bulucit barbă lângă barbă s-au

prins a se-ntreba boldindu-se. Arnăuţii umblau toţi cu hamgerele şi cu şuşanelele gata, parcă s-ar fi temut ca omul legat să nu rupă funia şi să-i deie la pământ cu dosul palmelor. Cel prins era întru adevăr om nalt şi voinic -subţire la mijloc, lat în spate. Avea mustăţi bălae şi ochii negri şi se uita fudul în juru-i. Era îmbrăcat cu mintean şi cu ciubote roşii cu tureatca răsfrântă, ca un răzăş cuprins. Era cu capul gol şi cu buzele sângerate sub mustăţi.

Se afla între arnăuţi unul Costea Căruntu, slujitor la agie. Când a trecut pe dinaintea negustorilor, s-a întors cu fală ş-a bătut iarăşi pe cel prins cu pumnul peste fălci. Am întrebat:

— Cine-i omu ista şi cum îl chiamă, jupâne Coste?

— Aista-i un rău şi-un mişel, a răspuns slujitorul agiesc.

— Mă rog dumitale, cum îl chiamă şi ce vină are?

— Îl chiamă Todiriţă Catană, un răzăş nebun şi nemernic din ţinutul Vasluiului. Şi fiind slujbaş la luminăţia sa vornicul Bobeică, a avut aşa neobrăzare, încât şi-a ridicat ochii asupra luminăţiei sale. Şi a cutezat să se-nţeleagă cu sora luminăţiei sale, duduca Varvara, - ş-au fugit astă-noapte. Dar luminăţia sa oblicise ceva şi pusese străji. Aşa că l-au ajuns şi l-au prins la Moara de Vânt. A fost muncă şi bătălie. Pân-acolo n-a fost chip. Câţi ţigani şi slujbaşi boiereşti îl ajungeau, pe toţi îi stâlcea şi-i dobora. Pan' ce nu l-au înconjurat arnăuţii domneşti cu hamgerele n-a fost chip să-l supunem. Răcnea că el pentru duduca Varvara poate să-şi deie şi viaţa. Apoi l-am legat cum vedeţi şi l-am bătut peste fălci cum se cuvine - de are să-şi stupească limba şi măselele; ca să înţeleagă asemenea ticălos ce nu se cade să îndrăznească!

— Foarte bine i-ai făcut, jupâne Costea - am zis eu, şi împreună cu mine au încuviinţat şi toţi ceilalţi negustori. Dar când spuneam noi aceste vorbe, mişelul acela, Todiriţă Catană, şi-a întors fruntea şi s-a uitat drept şi holbat spre noi. Era om frumos şi îndrăzneţ, după cât se vedea, şi m-am cam înfricoşat de privirea lui. Pe urmă m-am gândit că tot au să-l spânzure şi mi-a trecut sfiala; şi-am râs cătră dânsul.

După aceea am grăit spre slujbaşul agiei:

— Jupâne Coste, pentru vrednicia dumitale, poate să-ţi dăruiască ş-o moşie luminăţia sa vornicul Bobeică. Fii bun şi îngăduie o ţâră şi mai ţine puţintel în loc răul acesta şi pe arnăuţi, ca să ne spui ce s-a făcut duduca Varvara, sora luminăţiei sale.

— Pe duduca Varvara o trimete boierul la mănăstire la Agapia, precum cere legea, ca să-şi plângă acolo greşeala tinereţii. Chiar i-a şi rânduit căruţa şi slujitorii. Iar pe acest fără de minte răzăş îl duc ca să-l închid în turnul Goliei, ca să aştepte acolo porunca lui Vodă. Sfârşitul lui are să fie sub buzdugan, aşa după cum înţelege orice om cu scaun la cap.

— Aşa este, am zis eu cu încredinţare. Şi toţi negustorii din uliţă şi-au înclinat bărbile ş-au arătat că şi ei tot asemenea dreaptă socotinţă au.

Apoi după roata de arnăuţi s-a luat mahalaua ca după o laie, cu colb şi câni, cu muieri şi prunci, - şi Costea Căruntu pălea din când în când peste fălci ori peste grumaz pe răzăş. Aşa l-au dus şi l-au închis la Golia în turn, pe când eu mă clănţăneam cu armenii pentru marfă. Şi sfârşind târgul şi plătind aur cu zimţi, mi-am luat sarcina cu marfă-n spinare şi m-am dus acasă s-o aşez în cutii: marfă delicată şi subţire, mai mult pentru ochi şi pentru inima părţii femeieşti. Am rânduit-o frumos, am pus cutie peste cutie, - am lustruit ca totdeauna cu grijă alămurile cu care-s ferecate, după cum le vedeţi şi-n ziua de azi; şi dormind un somn bun până ce-au cântat cucoşii straja a treia, m-am sculat, m-am pregătit, am luat coropca-n spate, şi cu ciomagul şi luleaua am pornit hai-hai, când se îngâna ziua cu noaptea. Ajungând în uliţa Goliei - aud larmă cumplită. Şi de la mănăstire ţâşnesc pe poarta de fier călăreţi cu părul vâlvoi.

—Aman! Ce este, oameni buni? ce s-a întâmplat, lume dragă?

Costea, cu capul gol, îndemna cu harapnicu-n mână:

— Acu, băieţi! Trebuie să fi apucat pe la cişmeaua Păcurarului! Să nu-l lăsaţi! Cum l-ajungeţi, îl străpungeţi şi mi-l aduceţi mort!

— Jupâne Coste, a răspuns atunci un arnăut bătrân, cine poate să ştie drumul pe care a apucat blăstămatul acela? Cât a fost legat, am avut stăpânire şi putere asupra lui; dar acuma, dacă-i i-s slobode braţele şi are în pumnul lui fier, şi-a încălicat cal, nu se găseşte voinic care să-l poată ajunge şi să-l poată răpune.

— Ce grăieşti tu, moşnege? - a răcnit slujbaşul agiei.

— Nu te supăra dumneata, căci grăiesc adevărat, jupâne Coste. Căci noi îl cunoaştem de mai multă vreme pentru alte isprăvi ale lui. Aista-i un zălud care a făcut slujbă şi-n oastea nemţască, - şi i-a spăriat şi pe nemţi. Şi s-a oştit şi-n războaie adevărate şi are pe el crestături de gloanţe şi de sabie. Calul fuge în goană şi el stă în picioare în şa. Ridică sacul de orz în mâna dreaptă. Bate ca un berbec cu capul, şi pe cine-l păleşte îl dă jos fără suflare. Ştiindu-l aşa, l-am cetluit bine, l-am lepădat pe duşamea şi i-am pus proptea la uşă. Şi numai un nebun ca el a fost vrednic să roadă funia, s-o lege după aceea de-o gratie, să-şi facă loc prin fereastră şi să pogoare în lungul turnului. A sărit la strajă şi i-a luat iataganul şi pistoalele, - a găsit undeva un cal, s-a dus; -unde să-l aflăm noi acuma, jupâne Coste, şi ce-i putem face?

Ş-aşa se frământa jupân Costea Căruntu şi răcnea ca un leu, încât pe loc slujitorii au apucat-o în toate părţile călări pe păr. Văzând că i-a urnit după fugar, slujitorul domnesc s-a mai potolit, şi numai pufnea, - parcă se-năduşa şi nu-i mirosea bine. Avea un om al lui lângă el. I-a poruncit să-i aducă arme şi cal înşeuat.

Atuncea am găsit şi eu cu cale să m-apropii şi să-ntreb cu mare uimire:

— Jupâne Coste, pe mine tot nu m-ajunge mintea, cum s-a putut întâmpla asemenea faptă într-o cetăţuie cu ziduri nalte şi cu turn cum îi Golia? Pe lângă ziduri şi turn, se mai află puşti, lanţuri şi oşteni. Şi să scape aşa cu uşurinţă un nevrednic ca acela, care a cutezat să ruşineze o cinstită casă boierească!

— Întreabă-mă, Ienache, şi eu nu ţi-oi putea răspunde, - a pufnit iar slujbaşul. Acuma în mine au să bată toţi şi la mine are să se uite strâmb luminăţia sa vornicul Bobeică. Acum slujba mea şi pricopseala mea au căzut jos. Să intru în sfânta mănăstire, să dau părintelui Nicanor un sorocovăţ, să-mi facă o slujbă pentru scăpare de năpaste, - nu mă rabdă vremea, căci m-ajung din urmă supărarea şi harapnicul boieresc. Trebuie să mă reped după hoţ, dar iarăşi trebuie să mă întorc, căci, după răsăritul soarelui, am poruncă să pornesc pe duduca Varvara la drum. Trebuie s-o întovărăşesc, cu alţi slujitori, până la mănăstire la Agapia. Pe cale mi s-ar putea întâmpla alte năcazuri şi nu ştiu ce-oi face. Inima mea, bre Ienache, acuma-i ca un făer roş, pe nicovală: şi trebuie să bată-n ea ciocanul.

— De ce te înfricoşezi dumneata, jupâne Coste? am cercat eu a-l domoli. Pe ticălos l-oţi prinde; pe duducă îi duce-o la sfânta mănăstire; iar Domnia şi boierul s-or linişti, - şi pentru credinţa domniei tale, te-or milui după cuviinţă.

Grăind aşa, - l-am lăsat încă fierbând lângă tumul Goliei, şi-am pornit la vale pe drumul Păcurarului, ca să nu m-apuce soarele în târg. Şi nădăjduiam aşa, în mine, că şi de data asta tot. Stăpânirea are să biruiască pe cel viclean. Ca marginea târgului m-am întâlnit cu unii din oştenii Domniei, care se întorceau la pas pe cai asudaţi. Erau supăraţi şi se uitau urât. Nu găsiseră şi nu prinseseră nici un răzăş. Acuma mi se lumina mintea şi-nţelegeam de ce-a mânat Costea Căruntu pe slujitori într-acea parte, căci pe acelaşi drum avea a umbla şi căruţa duducăi Varvara, cătră mănăstire. Ş-un nebun, cum se vede că este Todiriţă Catană, numaidecât trebuia să încerce a-i aţine calea. Am priceput că de asta mai ales se temea jupân Costea.

Am mers aşa o vreme pe drum lung. Când s-a suit pe cer soarele şi mi s-a îngreuiat în spate coropca, am poposit la o fântână şi mi-am potolit setea. Şi-am stat aşa subt arşiţă, aşteptând din zare un creştin drumeţ, care să mă primească lângă el, în, căruţa cu fân. Ca şi-n alte dăţi, Domnul Dumnezeu mi-a venit întru ajutor - şi s-a arătat dinto-o zare un om cu căruţa. S-a oprit la fântâna cu cumpănă ca s-adape caii - şi eu spunându-i o vorbă bună, el mi-a răspuns cu prietinie. Am pus lădiţile bine, m-am aşezat în fân alături, şi-am mers aşa

prin sate şi prin locuri şinguratice până la Târgu-Frumos. Acolo omul cu căruţa a apucat în altă parte de lume, iar eu, cu lăzile-n spate, am intrat în pădure la Strunga şi-am mers pe răcoare până ce-a asfinţit soarele în Siret şi s-a arătat luna în urmă la răsărit

Atuncea mi-am pus iar jos lădiţile, la altă fântână, şi-am stat acolo până ce mi-a trimes Dumnezeu, de pe alt drum, altă căruţă. Era o căruţă uşoară, care venea iute, cu doi cai sprinteni. Omul a oprit şi m-a întrebat:

— De unde vii, măi creştine?

— Tocmai de la târgul Ieşilor viu, gospodarule, şi mare pomană ţi-ai face dacă mi-ai scurta drumul, căci eu sunt coropcar, prietinul oamenilor, şi nu fac nimănuia nici un rău.

— Dacă vii de la Ieşi, suie lângă mine şi te grăbeşte... a grăit omul acela.

Eu m-am suit lângă el şi îndată am trecut Siretul. Iar pe lângă podul de lemn juca luna în apă - şi fulgera spre noi lumină, întorcându-mă spre om să-i mulţămesc şi să-i spun cuvânt bun am înţeles îndată că lângă mine-i Todiriţă răzăşul, şi l-am cunoscut.

El a rânjit, sticlindu-şi dinţii; şi m-am înfricoşat că mă cunoaşte şi el.

— Tu eşti, - zice, - neguţătorul acela care a râs către mine, ieri, la Carvasará.

— Am râs, răspund eu, căci mi-a plăcut faţa domniei tale. Nu te supăra, căci sunt om sărac şi umilit.

— Tu eşti oaie de turmă, îmi întoarce el cuvânt' şi te păstoreşte lupul. Să ştii că asta eşti tu.

— Bine, zic, asta sunt: numai nu te supăra pe mine.

El iarăşi a râs. Apoi a fluierat ascuţit - şi caii, înţelegând putere îndărăptul lor, s-au întins mai cu grăbire la fugă, pe şleah. Catană răzăşul se întoarce iar către mine:

— Ce se mai aude în târg la Ieşi?

— Ce să s-audă? - zic. Ştiu că, dacă nu ţi-oi mărturisi adevărul, îmi răpun capul. Costea Căruntu de la agie trimete oştire multă după dumneata. Şi el duce singur pe duduca Varvara la mănăstire la Agapia. A pornit, socot eu, cam pe la prânzişor.

— Asta-i bine, îngână răzăşul.

—Asta este, zic eu iar, şi să ştii că el cunoaşte că şi dumneata trebuie să fi apucat tot pe acesta drum; şi a luat cu sine tărie, de care trebuie să te temi, căci eşti numai unul şingur...

Răzăşul râde iar.

— Ascultă, omule, zice; - eu pot pieri, dar de temut nu mă tem. Şi tu ia aminte la cuvântul meu şi din ce spun eu să nu ieşi. Acum mergem încă o bucată de drum, până într-un loc care se chiamă Hanu Ancuţei. Acolo eu vreau să mă opresc şi s-aştept pe jupân Coste, cu toată sila lui. Când are să vie, el n-are să mă găsească şi n-are să mă vadă, - dar eu n-am să fiu departe. Am să fiu lângă voi şi-am să vă am subt ochiul meu. Şi-am s-ascult şi vorbele pe care ai să i le spui. El are să te întrebe şi tu ai să-i răspunzi c-am apucat şleahul înainte către Timişeşti, şi-am fugit de el cu mare spaimă... Să-i spui adevărul, că m-ai văzut şi m-ai cunoscut, - însă nu într-alt chip, căci altfel ne mai putem întâlni într-această viaţă şi-n această lume.

La asemenea vorbe, eu am plecat capul şi-am răspuns cu supunere; mă gândesc că poate într-adevăr nemernicului i-i frică de puterea Domniei, însă de puterea celor mari nimene nu poate scăpa.

Aşa, - cinstite căpitane Neculai şi comise Ioniţă, dorind eu pedeapsă celui rău şi rânduială în ţară, am ajuns, nu în târzie vreme, aicea, la Hanul Ancuţei celei de-atunci.

Era închis şi se afla numai cu luna în singurătate.

Bate Catană în porţi, se deşteaptă câni răi, - s-aude înlăuntru vocea Ancuţei. Răzăşul strigă:

— Lele Ancuţă, am venit la sfatul şi la prietinia dumitale. Eu sunt Todiriţă Catană, şi dacă nu-ţi mai aduci aminte de mine, acuma ai să-mi cunoşti năcazurile.

Pe loc Ancuţa a tăcut; a grăit blând cu cânele; pe urmă a tras drugul ş-a desprins clempuşurile de fier. A deschis uşa, ne-a vârât în ochi pe rând făclia de ceară şi-a zis către Catană:

— Intră. Dumneata eşti răzăşul cel nebun, cu pricina. Am auzit astăzi veste de la Ieşi despre isprăvile dumitale.

Atunci Todiriţă Catană s-a îndreptat din şale şi s-a uitat la dânsa.

Ancuţă de altădată era muiere frumoasă, ca şi aceasta de-acum. Cată la el cu ochii mari şi-i luceau în ei două făclioare mititele. Răzăşul s-a uitat lung la dânsa, apoi şi-a lepădat pe-o laiţă pistoalele şi iataganul. S-a întors şi i-a cuprins mâna dreaptă care-i era slobodă. Ancuţă a prins a râde.

— Stai, să pun lumina deoparte şi să-nchid porţile, a grăit ea -şi pe urmă spune ce ai de spus. Eu ştiu că nu eşti om cu mintea întreagă, căci te pui cu stăpânirea. Se vede că nu eşti înţelept, căci iubeşti o copilă de boier. Asta-i dragoste cu primejdie. Dar am înţeles că ai făcut o ispravă mare în târg la Ieşi, la turnul Goliei. Se bat cap în cap arnăuţii şi neferii Domniei şi te caută pe toate drumurile. Au să te găsească ş-au să te taie.

— Lele Ancuţă, a răspuns Todiriţă Catană; dacă mi-a fi scris să mor, oi muri. Pentru o dragoste pot să-mi dau viaţa şi tinereţele mele. Află, lele Ancuţă, că-n noaptea asta; - poate peste-un ceas, poate peste două, au să cadă într-adevăr aicea la porţile dumitale, oştenii Domniei. Cu ei se află Costea Căruntu, care m-a legat ieri şi mă bătea peste fălci în vederea norodului. Costea Căruntu, dragă lele Ancuţă, duce pe duduca Varvara, în pustie, la Agapia la mănăstire. Şi eu vreau să-ndrăznesc a scoate din mâna lor dragostea mea; ori izbândesc, ori îmi las aici oasele.

Atunci, la aceste vorbe, am văzut-o pe Ancuţă înfricoşată. A clipit din ochi şi şi-a dus palmele la obraji. Ş-a răcnit subţire:

— Tu eşti nebun, Todiriţă Catană, aşa cum spun şi alţi oameni!

Dar îndată după aceea s-a întors şi s-a aplecat către el şi l-a întrebat cu grabă cum socoate el că şi-ar putea îndeplini planurile. Trăgându-se amândoi în celălalt colţ de odaie, lângă vatră, au prins a descânta frunte lângă frunte, - şi mai ales Ancuţa mi se părea mie că grăieşte cu foc şi patimă.

După ce-au -isprăvit ei de grăit şi de pus la cale, Todiriţă Catană a venit împotriva mea, s-a oprit şi s-a uitat la mine cu sprâncenele încruntate. Avea nişte priviri pe care voiam să le lepăd din mine şi nu puteam. Nici n-am îndrăznit a-i spune nimic. Am înţeles aşa că a făcut legământ cu moartea şi de asemenea om trebuie să mă tem.

— Du-te; nu întârzia... i-a grăit Ancuţa, când el îşi luă armele. Şi-a întins mâna pe umărul lui, apoi şi-a tras-o iute înapoi.

Catană, ca şi cum l-ar fi întors braţul ei, s-a sucit în loc, a cuprins-o cu dreapta de după gât ş-a sărutat-o.

— Dacă se scoală soţul meu şi te vede, a zis ea râzând, măcar că-i bătrân, se poate supăra...

Pe urmă a rămas neclintită, lângă uşă, şi-a ascultat cum grăieşte răzăşul cu caii, cum îi îndeamnă şi cum porneşte.

Vuietul căruţei s-a depărtat şi nu se mai auzea şi ea tot stătea cu urechea aţintită.

Şedeam împovărat lângă lădiţile mele şi nu înţelegeam nimica. Ce fel de vânt tainic mână veştile aşa de grabnic de la Ieşi în lume? şi cum se pot aduna şi înţelege

Într-asemenea chip doi oameni străini? înalţ privirile: văd că Ancuţa s-a aşezat pe o laiţă; se uită înspre mine şi făclia îi joacă în luminile ochilor; dar nu mă vede. Parcă tot ascultă şi nu vede. Şi aşteptăm aşa până ce sună zvoană pe şleah - şi cu mare larmă de voci şi pocnete de harapnic se opreşte în bătătură alaiul cel mare de la Ieşi. Şi-ndată aud răcnetul lui jupân Costea Căruntu şi hangiţa se scoală din locul ei, deschide uşa şi saltă făclia deasupra capului. Pare apoi a-şi aduce aminte şi de mine şi, plecând numai uşor fruntea, îmi suflă pe sub braţ:

— Dumneata, meştere Ienache, ştii ce ai de spus.

Au tăbărât slujitorii Domniei, răcnind să le deie vin. Jupân Costea însă i-a înfruntat şi i-a ocărât şi i-a scos afară la cai şi-n jurul căruţei. Acolo, sub poclăzi, în lumina lunii, grămădită cu capu-n piept şi asupra genunchilor, am văzut pe duduca Varvara. Mi s-a arătat ca o umbră şi mi s-a părut că tot plânge.

Iar jupân Costea, bătând cu sabia în podele, s-a apropiat şi m-a cunoscut

— Cum se poate, bre Ienache, zice - aşa degrabă ai ajuns în aceste locuri? Spune-mi dacă n-ai aflat cumva pe drum veste despre mişelul pe care-l căutăm.

— Jupân Coste, zic - am auzit despre Todiriţă Catană pe care-l cauţi dumneata şi l-am văzut

— Cum se poate, bre Ienache? - a strigat slujitorul agiei; iar hangiţa s-a întors cătră mine, aţintindu-mă.

— L-a văzut, a adaos şi ea. A trecut pe aici.

— Da, încuviinţez eu; a trecut pe aici şi-am oblicit c-ar fi apucat spre vadul de la Timişeşti cu mare spaimă...

Am auzit larma slujitorilor de-afară şi mi s-a părut că jupân Costea se bucură.

— De armele noastre nu poate să scape! a răcnit el cu tărie. Hangiţa zâmbeşte şi grăieşte cu blândeţă:

— S-aude că şi-ar fi găsit tovarăşi alţi răi şi bezmetici şi vor să prade marfa pe care o duceţi dumneavoastră în căruţă.

— Ce? Cum? - s-a îndârjit omul stăpânirii. Are să-şi lese căpăţâna sub picioarele calului meu!

— Moldova vine mare după ploi, grăieşte iarăşi hangiţa, şi vadul de la Timişeşti acuma e greu de trecut.

— Cum se poate? şi alt drum nu-i?

— Este drum prin Tupilaţi. Treceţi pe pod umblător.

— Atunci oamenii mei grăbesc după el şi-l înfundă acolo, la Timişeşti, iar eu trec căruţa cu marfă boierească pe podul umblător. Facem două trebi bune şi mulţămim pe stăpânii noştri. Ne ferim astfel şi de orice fel de întâmplare potrivnică...

Şi-ntr-un sfert de ceas, cât au mai stat acolo oamenii stăpânirii, lelea Ancuţa m-a coborât cu dânsa în pivniţă şi-am scos amândoi la lună cofe cu vin. Şi adăpându-se oamenii şi făcând zarvă şi prinzând mare coraj, au juruit pieirea mişelului fugar ş-au apucat-o pe şleah înainte. Iar jupân Costea, cu o samă de slujitori, a pornit căruţa prin partea ceastălaltă ca să deie pe podul umblător de la Tupilaţi. Lelea Ancuţa i-a dus pe drum foarte scurt şi m-a ţinut toată vremea lângă dânsa. Cum am ajuns la malul apei, jupân Costea a strigat cu voce mare la podar. Şi s-a înfăţişat un moşneag cu pletele-n ochi şi surd.

— Să ne duci de ceea parte! - a răcnit Căruntu la el, arătându-i cu sabia celălalt mal.

— Vă duc, boieri dumneavoastră, bâlbâie moşneagul cu groază. Da-i apa mare, măria voastră, şi-i greu de trecut atâta norod, şi cai şi căruţă, şi fiind şi la o vreme de noapte...

— Nu-i nimica, moş Bara, îi ţipă hangiţa la ureche, îi treci pe dumnealor pe rând. Întâi pe cel mai mare şi pe duduca din căruţă. După aceea or trece caii: pe urmă ceilalţi. Eu nu m-amestec, jupâne Costea, dar spun numai o vorbă. Şi nu s-a face decât după cum porunceşti dumneata.

— ţine podul bine şi bagă samă! s-a întors jupân Costea cătră moşneag. Mă treci întâi pe mine cu sora luminăţiei sale vornicului Bobeică. Şi dacă nu-ţi faci bine datoria, să ştii că unde-ţi stă capul, au să steie şi picioarele!

Moşneagul şi-a vârât între umeri capul şi s-a tras cătră şăici. Iar jupân Costea Căruntu, cu vorbe blajine, a coborât din căruţă pe duduca Varvara, subţirică şi plină de spaimă. Când a trecui spre pod, s-a apropiat de ea lelea Ancuţa, aplecându-se să-i vadă ochii. Scripetele a prins a scârţâi pe odgon şi apa rupea şi fărâmă în solzi lumina. S-a lipit podul încet de celălalt mal ş-a rămas acolo neclintit şi tăcut. Nu s-a auzit de acolo nici o voce, nu s-a şimţit nici o mişcare. Numai pe Ancuţa o vedeam că ascultă cu încordare, şi-i sticlea luna în ochi. O priveam stând aşa şi aşteptând, - şi de la o vreme m-am întors de cătră ea cu frică. Nimenea n-a înţeles ce-a fost şi ce s-a întâmplat, cu toate strigătele şi chemările de mai pe urmă ale Ancuţei ş-ale oamenilor. Târziu, în zori, au venit gospodari din Tupilaţi ş-au adus iarăşi la cestălalt mal podul Am găsit într-o şaică pe moşneag legat. Şi-n cealaltă şaică pe jupân Costea, strâns în funii până la sânge, cu căluş de răşină-n gură. Când l-am slobozit din funii îşi i-am dat afară căluşul, a început a se prăvăli într-o parte şi-ntr-alta tehui şi şi-a stupit în prund dinţii de dinainte amestecaţi cu sânge închegat. Aşa era de prăpădit; încât a trebuit să-l culce oamenii lui în căruţă, ca să-l poată duce înapoi la agie. Aşa m-am mirat eu de asemenea întâmplare, - şi înţelegeam că lelea Ancuţa, când se uita în lună, auzea ce se petrece la celălalt mal. Eu n-am ştiut ce-a fost şi nici jupân Costea n-a spus niciodată. Nu cred să fi fost farmece de-a hangiţei, măcar că ea auzea.

Mai degrabă răul acela, Todiriţă Catană, a stat acolo la pândă ş-a stropşit pe slujitorul Domniei. De sfătuit s-au sfătuit ei lângă horn, dar o femeie nu poate pune la cale asemenea fapte. De la Ancuţa am aflat târziu după aceea că acel mişel ar fi scăpat cu duduca Varvara în ţara ungurească. Ş-atunci iar am bănuit-o c-ar fi fost cu ştiinţa ei. Am fost eu, căpitane Neculai şi comise Ioniţă, multă vreme mâhnit pentru asemenea blăstămăţii, care s-au petrecut în târg la Ieşi şi la apa Moldovei.

Județ al sărmanilor

S-a ridicat din tohoarca lui, de la un proțap, un om mătăhălos, şi s-a arătat în lumina focului păşind legănat.

Numai după cum aducea picioarele, rar, parcă cosind cu ele, s-ar fi putut cunoaşte că-i cioban. Se vedea asta însă şi după glugă, după căciula dintr-un berbece, după chimirul lat şi lustruit şi mai ales după cămeşa scorțoasă de spălaturi în zer. Purta toiag nalt pe care-l ținea de sus. Şi ochii mititei, abia-i vedeam de sub streşina frunții şi a sprâncenelor. Avea plete crețe unse cu unt, iar barba-i era rasă cu custură de coasă.

— Eu toate le-am ascultat şi toate au fost istorisiri frumoase - a grăit el gros, şi nu mai doresc decât s-aud întâmplarea gospodarului istuia nalt şi uscat

Şi după asemenea vorbe spuse comisului, se cunoştea că-i un om din sălbăticie.

Nici nu-l băgasem în samă pân-atunci; dar el toată vremea stătuse acolo cu noi, şi tăcuse. Tăcuse şi-şi văzuse de vin, şi abia acuma-i venise gust de vorbă şi chef. Cu Mâna stângă făcu vânt oalei peste flăcările focului. O auzii sfărmându-se în întuneric, la grămada cioburilor, - se sfarmă şi nu se mai auzi, încheindu-şi soarta.

—Asta n-a mai cunoaşte băutură, vorbi iar ciobanul rânjind, -şi nu ne-om mai întâlni decât după ce-oi fi şi eu ulcior. Iar cei care nu mă cunoaşteți, să ştiți că eu nu-s mai departe decât de la Rarău, ş-acolo am stână cu alți tovarăşi, şi bordeie pline cu putini de brânză şi de lapte acru, şi alte bordeie cu poclăzi şi cojoace. Şi mă chiamă Constandin Moțoc. Cine vrea să ştie, pot să-i.spun că mă duc până într-un sat la apa Siretului, să aflu dacă mai sălăşluieşte pe lume os din osul părinților, - o soră ce-am avut şi cu care nu m-am văzut din tinerețele mele. Dac-a fi moartă, să mă întorc înapoi la oi şi la tovarăşi şi la întristare, pe vârf de munte, unde nu se domoleşte vântu niciodată, - ca şi gându omului. Dar eu râd, căci mi-am adus aminte de-un prietin, carele mi-a spus că, dac-oi trece pe la Hanu Ancuței, să beau o oală de vin, să beau două, pan' ce-oi vedea tulbure şi să nu spun la nimeni ce i s-a întâmplat lui într-o vreme, pe locurile acestea. Mi-a povestit câte a pătimit. Dar pot spune că, bând atâta vin cu o asemenea oală, nu-mi mai pot aduce decât cu greu aminte de-o întâmplare ca aceea.

— Ce întâmplare? întrebă, după obiceiul lui, comisul Ioniță.

— O întâmplare, cinstite om bun, o întâmplare a aceluia care mi-i mie ca un frate. Măi lăutarilor, voi să ziceți pe strună după mine un cântec de voinicie al lui Vasile cel Mare, hoțu; ş-apoi dac-a dori lumea, oi spune; dacă nu, oi tăcea.

Începu deodată a cânta pe nas, c-o voce din cap, subțire, cu totul nepotrivit făpturii lui mari.

— Ascultați, măi!
Care-i tânăr şi voinic
Iese noaptea la colnic
Fără par, fără nimic,
Fără brâu, fără pistoale,
Numai cu palmele goale...

Îmi venea a râde ascultându-l cum zice subțire, şi mă veseleam, căci nu mi-i silă de omul cu chef. El s-a oprit arătându-şi dinții, dar mai mult cu harțag decât cu voie-bună.

— Acu cioroii să tacă, a zis el iar cu tărie şi gros, şi să-şi ascundă diblele subt aripi. Vreau să vă spun dumneavoastră, dacă nu vi-i cu supărare, povestea despre care v-am vorbit. Şi dacă nu v-a plăcea, să nu-mi spuneți pe nume.

S-a posomorât privind spre umbra neagră a hanului, şi-a potrivit toiagul la subsuoară, sprijinindu-se în el după obiceiul ciobanilor, apoi s-a întors spre noi şi şi-a plimbat ochii în jur, -fără să ne vadă, căci privirea lui dintrodată se cufundase în alt timp.

Dintre noi toți numai Ioniță comisul îl privea într-o parte cu oarecare nerăbdare şi dispreț, - căci îl astupase aşa tam-nesam un om de rând şi din proşti, când domnia sa avea de povestit lucruri mari.

Ciobanului însă nu-i era ruşine şi nu cunoştea asemenea rânduieli.

— Ce-am vrut eu să spun? ne întrebă el, zâmbind din depărtare şi din şingurătate. Apoi ce-aş vrea eu să vă spun, m-aş prinde mai degrabă să vă cânt din fluier; dar n-am chip. Aşa că trebuie să grăiesc cum m-oi pricepe. Era prietinul acesta al meu trăitor în sat la Fierbinți, pe Siret, fiind în acele vremi stăpân pe moşie un boier chiabur tare cu numele Răducan Chioru. Era acest boier om stătut şi văduvoi şi din când în când avea dumnealui plăcere pentru câte-o muiere dintr-a oamenilor, pentru care lucru noi râdeam şi făceam haz într-o privință. Dar iaca prietinul ista al nostru pățeşte şi el pozna şi nu-i mai vine-a râde. Află de la alte femei binevoitoare, că pe Ilinca lui a poftit-o boierul pan' la curte.

— Cum se poate una ca asta? sare el în sus.

— Iaca se poate; ba încă s-a întors acasă c-un testemel nou, roş ca focul.

Atuncea prietinul acesta al meu a şimțit că-i creşte pe spinare păr de câne turbat. A lăsat în drum, dinaintea orândei, sania încărcată cu saci, a zvârlit biciul în coarnele boilor ş-a tras de după o scoarță bărdița. Văzând înainte-i pâclă de sânge, s-a repezit acasă s-a izbit cu umăru-n uşă. A luat în piept pe femeie ş-a prins a striga la dânsa:

— Unde-ai fost? Să-mi spui unde-ai fost, că te tai în bucăți cu securea.

— N-am fost nicăirea, omule! Ce este?'Ai înnebunit?

— Spune-mi unde ai fost, că te tai. Unde-i testemelul cel roş?

— Care testemel? Tu trebuie să fi băut, bărbățele, - după aceea ai adormit în car ş-ai visat!

A mai răcnit la dânsa, ea se apăra ca de înec; se ferea, da din mâni şi nu mai contenea din gură. A apucat-o omul de cozi ş-a bătut-o cu capul de colțul hornului; n-a fost chip să scoată nimica de la dânsa.

— Taie-mă, omoară-mă, nu-s vinovată cu nimica!

Atuncea i s-au trudit şi prietinului istuia al meu mânile. Se uita la dânsa cum plânge, - şi l-a cuprins şi pe dânsul rnare amărăciune.

— Vai, Ilinca, zice, - vai de zilele noastre cele ticăloase! Că noi numai de patru ani suntem luați. Şi când ne-am cununat, au înflorit zarzării de la casa noastră, - iar acuma florile li-s scuturate şi mi-a înghețat inima. Că tu mie mi-ai fost dragă şi te-am socotit cu credință; dar văd că m-am înşelat amar.

Muierea atunci se jură pe luminile ochilor şi pe mormântul maică-sii, că nu ştie nici cu spatele despre ce poate fi vorba, îşi şterge gura cruntă de sânge şi-l sărută pe bărbat; îl domoleşte şi-l îndeamnă să se ducă să-şi caute sania şi boii. Iar după ce se duce el la boi şi la sanie, ea îşi pune pe cap testemelul cel roş şi iese prin fundul grădinii într-o hudiță de unde ia drumul la curtea boierească.

Omul îşi duce sania s-o descarce de saci la hambare, pe urmă vine la curte să-l scrie pe catastif grămăticul, în loc de grămătic, iese în cerdac boierul, îl chiamă ia aşa cu degetul şi-i rânjeşte numa-ntr-un dinte.

— Ia fă-te-ncoace, gospodarule.

— Iaca vin. Care-i porunca, cucoane?

— Măi păgânule, zice boierul, ce ai tu cu femeia Ce-o bați şi-o asupreşti?

Prietinul ista al nostru.nu se dumireşte deocamdată.

— N-am nimica, cucoane, - dar nu pricep de unde ştii măria ta una ca asta, şi de ce te-amesteci între român şi femeia lui.

N-a apucat a sfârşi vorba, şi Răducan Chioru l-a şi fulgerat cu palma peste gură. Prietinul ista al nostru închide ochii fără să înțeleagă; iar când îi deschide, vede la o fereastră pe Ilinca lui cu testemel roş şi-nțelege. Răcneşte cu mare tulburare şi-i vine să-şi facă o samă, să se deie cu capu-n fântână. Dar n-are când. Boierul a tras de după uşa tindei harapnicul şi-l păleşte-n plin pe după grumaz şi-l taie peste ochi cu şfichiul, parcă-l scrie cu foc. Încearcă a cârni la dreapta şi la stânga. Cu răsuflarea gâlgâind în sânge, se-ntoarce şi se prăvăleşte pe scări ca să scape şi să fugă. Jos îl prind în brațe hăidăii curții.

Bate cu pumnii şi scapă şi se repede urlând la stăpân. Răducan Chioru îl arde iar cu şfichiul şi clipeşte râzând din ochiul cel sănătos.

— Nu-l lăsați, măi flăcăi, zice, - că-i turbat. Era să-şi omoare femeia.

Hăidăii au sărit şi l-au prins. L-au mai bătut până ce-au ostenit, pe urmă i-au dat drumul.

După ce a bolit trei zile, muşcând scândura lăiții, prietinul ista al nostru sare-ntr-o noapte gardu la curtea boierului, ca să-şi găsească femeia. A pândit-o pe lângă odăile slugilor, până ce-a zărit-o. A sărit la dânsa urlând, ca să-i rupă cu unghiile gâtița. A auzit boierul țipete din casă, ş-a ieşit cu hamgerul.

Aşa că Răducan Chioru, ca un stăpân ce se afla, văzând atâta îndrăzneală, s-a scârbit ş-a poruncit hăidăilor să-l ridice pe prietinul ista al meu şi să-i facă petrecere cuvenită, după purtarea lui. Întâi l-au legat cu mânile la spate şi i-au pus căluş în gură, ca să nu urle. Şi noaptea aceea l-au ținut cu capul vârât într-un gard, cu gâtul strâns între nuiele. L-au mai rupt cânii pe de laturi; l-a muşcat gerul Bobotezei înspre ziuă. Eu nu înțeleg de ce n-a murit.

Făcându-se ziuă şi văzându-l că se uită tot urât, cuconu Răducan porunceşte să-l scoată din gard şi să-l mâie cu harapnicele până devale la moară. Acolo slujitorii îl desculță, îi suflecă ițarii până la genunchi şi-l vâră în lăptoc până la glesne, - ca să simțească zimții gheții şi să nu mai îndrăznească a sui amenințare împotriva unui obraz boieresc.

Apoi a mai avut a îndura prietinul ista şi altele, ca să se-mplinească rânduiala care era atunci la curțile stăpânirii. L-au lepădat într-un bordei, în preajma focului, ca să se încălzească. Ca să nu fugă, i-au pus picioarele în butuc, cu lacată grea de-o oca. Şi-au lăsat fumul să iasă în bordei, ş-au presărat pe jăratic ardei pisat. Tuşind şi stupind sânge, a petrecut într-asemenea chip; şi Dumnezeu a vrut să nu piară, ci să se chinuiască pe lumea asta, ca dincolo pe tărâmul Tartorului.

Aşa s-a întâmplat, cinstiților creştini, această faptă acum treizeci de ani. Şi prietinul acesta al meu n-a pus fruntea-n țărână, precum ar fi fost mai bine. A rămas schilod o vreme, urlând în inima lui; şi când s-a putut târâi, a pribegit din sat A trecut apa Moldovei; pe urmă a trecut apa Bistriței, şi s-a ridicat pe plaiurile cele înalte, cătră Rarău.

Acolo, în munte, sub cetină, sta cu ochii țintă ca un nebun şi-şi vedea întâmplarea. O vedea în vâlvătaie şi-n sânge, - şi inima-i era scrijelată de unghii de criță. Gemea zvârcolindu-se şi nu găsea în el o putere. Ş-a fost rob ciobanilor mulți ani, - până ce-a avut şi el mioare şi berbeci, învățând rânduiala acelei sihăstrii.

Atuncea, într-o sară de primăvară, prietinul ista al meu a auzit vocea lui Vasile cel Mare, cântând sub streşină de pădure precum v-am cântat eu.

Când i s-a înfățişat la colibă, prietinul meu l-a înțeles numaidecât că-i om fugar din lume şi pribeag în pustie.

L-a văzut voinic şi fudul, uitându-se.pe sub sprâncene, şi l-a primit cu dragoste, plăcându-i cântecul. Când a auzit că-l chiamă Vasile, s-a bucurat, căci toată partea aceea de țară cunoştea asemenea nume, şi de brațul lui se temeau câmpiile. Pe-atuncea Vasile cel Mare ținea vadurile şi drumurile şi era mare vameş.

— Poftim, bade Vasile, la focul meu, zice prietinul nostru. Eu am auzit de dumneata - şi te-oi primi bucuros, ospătându-te cu ce m-a blagoslovit Dumnezeu. Oi da şi roibului dumnitale fân bun. Ş-oi găsi pocladă, să-ți fac hodină moale pe noapte.

Atuncea hoțul s-a bucurat ş-a descălicat la colibă şi nu târzie vreme s-au făcut buni prietini;

Şi i-a spus Vasile toate ale lui; ş-a povestit şi prietinul ista al nostru hoțului întâmplarea cu muierea şi cu boierul

Auzind povestea, Vasile cel Mare s-a supărat; şi-a rupt căciula din cap şi a trântit-o de pământ.

— Măi, zice, după istorisirea asta, tu să nu te mai numeşti prietin al meu! Căci ai supt lapte de iepuroaică, şi-ai rămas mişel!

— Ce-aş putea face, bădiță Vasile? a întrebat omul cel sărman.

— Pentru ce-ai putea face tu, eu aş putea să-ți fiu învățător, măi băiete!

Aşa i-a spus; şi-acolo, la colibă şi lângă foc, cinstind ei rachiu de afine, l-a învățat lucruri bune.

— Măi băiete, zice hoțul, tu trebuie să înțelegi că la femeie nu găseşti credință. Eu de când Voinicesc, am învățat a o ceti. Şi din pricina uneia ca a ta, am fost eu puşcat de poteră în piciorul stâng, de mă vezi şi-acuma călcând mai îndesat într-o parte. Ci muierea fiind aşa lăsată de Dumnezeu, vicleană ca apa şi trecătoare ca florile, eu o sudui ş-o iert. Dar nu uit a păli pe cel care nu m-a iertat şi pe cel care m-a asuprit. Fă şi tu aşa, ca să nu crapi de veninul de care eşti plin.

— Aşa-i, sunt plin de otravă! a strigat prietinul acela al meu. Mă dau rob ție, bădiță Vasile. Învață-mă cum să mă răcoresc!

Povestind, ciobanul se ațâțase ş-acum îşi scutura capul şi brațele în rumeneala focului. Vocea îi ieşise din cumpăna obişnuită. Vorbea prea tare, însă ca şi cum ar fi fost şingur. Cu toate acestea comisul Ioniță - ca şi ceilalți - îl asculta cu luare-aminte şi nu mai părea jignit.

— Şi precum vă spun, a strigat Constandin Moțoc, Vasile cel Mare l-a învățat pe acel prietin.

— Lasă-ţi, zice, mioarele în sama soţilor, pe o săptămână. Lasă jântiţa şi cânii în sama sculărilor. Nu lua cu tine decât un cal şi doi caşi la coburi, ca să ne fie de prânzare. Avem să coborâm amândoi călări, ca doi negustori de treabă, până la apa Bistriţei şi mai departe până la apa Siretului. Ca să văd şi eu satul întru care s-au întâmplat cele ce mi-ai povestit.

Când a vorbit aşa fel acela hoţ, râzând, - prietinul meu a şimţit tremurând în el inima cu mare durere şi mare nădejde.

A dat pe sama soţilor averea, - a lăsat plaiurile şi bradul, izvoarele cele reci şi poienile, şi, încălicând, a coborât cu hoţul între oameni la câmpie.

De cunoscut nu-i cunoştea nimeni. Ş-au călărit ca doi negustori de treabă până la apa Siretului în sat la Fierbinţi, mâncând caş cu pită rece şi bând apă la fântâni cu cumpănă. Şi-ntr-o joi dimineaţă, fiind şi sfânta sărbătoare a înălţării, s-au arătat amândoi pe şleah, venind împotriva bisericii, tocmai când ieşea norodul de la leturghie.

Atunceaj între oameni, prietinul meu a cunoscut pe Răducan Chioru. A şimţit zbătându-se în el o dihanie, - dar s-a stăpânit. Ş-a zis:

— Bădiţă Vasile, acesta-i stăpânul meu, carele m-a miluit.

— Aşa? a răspuns hoţul. Tare bine!

Ş-a strigat cu mare străşnicie, înălţându-se în scări:

— Oameni buni, staţi! Oamenii au stătut.

— Creştinilor şi oamenilor! a răcnit Vasile cel Mare - staţi cu linişte şi cu pace, căci eu n-am nimica cu dumneavoastră. Aflaţi că eu sunt Vasile cel Mare, hoţul. De numele meu ştiţi şi de urmările mele aţi auzit. Avem pistoale şi nu ne temem de nimeni; şi mai sunt alţii care străjuiesc pe aproape.

Oamenii au murmurat şi s-au tras la o parte cu supunere. Iar boierul şi-a săltat barba din gulerul giubelei şi-n ochiul lui cel sănătos s-a aprins mare spaimă, când a cunoscut pe prietinul meu.

— Ne-am înfăţişat, zice iar hoţul, ca să facem un judeţ, după vechi obicei. Căci până la judecata cea din urmă, a lui Dumnezeu, neavând ascultare nici la ispravnicii, nici la Divan, cată să facem dreptate singuri cu braţul nostru. Pentru muiere te iertăm, luminate stăpâne, - dar am tremurat cu capu-ri gard şi cu glesnele-n ghiaţa morii, şi cu picioarele-n butuc şi cu ochii în fum de ardei, stupindu-ne sufletul; şi ne-ai ars cu harapnicul; -ne-ai rupt unghiile. Ne-ai umplut de otravă viaţa, căci ne-am adus aminte de toate în toate zilele şi n-am găsit nici într-un fel alinare şi izbândă! Ne-am înfăţişat să-ţi plătim, cucoane!

Răducan Chioru înţelegând, a căscat mare ochiul ş-a urlat la oameni şi la slujitori; a căutat scăpare în laturi, a căutat scăpare înainte. Dar hoţul şi prietinul acesta al meu l-au luat în piepturile cailor şi l-au dărâmat. După aceea au descălicat şi l-au lovit cu cuţitele. Prietinul meu a stat până ce-a văzut sângele băltindu-se în pulbere. Când cel căzut şi-a contenit tânguirile ş-a suspinat de moarte, l-a pipăit cu vârful piciorului şi l-a întors cu faţa-n sus şi cu ochiul deschis cătră cer. Şi nimenea dintre oameni n-a zis nimica, - ci stăteau martori cu spaimă, la judeţ. Asta a fost. Ş-au lăsat lângă mort punga cu opt galbini, câtă avere aveau, pentru sfânta biserică. După aceea fiind o vreme frumoasă, cu soare de primăvară, au îucălicat iar, ieşind din sat, şi s-au pustiit prin locuri ferite, până ce s-au suit iarăşi sub codru verde.

Sfârşindu-şi povestirea, ciobanul pufni spre flăcări amărăciunea pe care o avea încă în el. Apoi ne privi tulbure şi începu a râde pieziş, văzându-ne că tăcem. Şi se trase deoparte la tohoarca lui şi stătu iarăşi închis în mâhnire ca mai nainte, fără bucurie şi fără lumină, ca-n negurile muntelui.

Negustor Lipscan

În sfârşit venise acel mult dorit ceas, când puteam să mă pregătesc a asculta cu mare plăcere istorisirea prea cinstitului nostru comis Ioniţă de la Drăgăneşti; dar, prin negura serii, s-auziră strigăte şi zarvă pe drumul Sucevei. De la focurile noastre ne întoarserăm cu toţii capetele într-o singură parte. Şi cel dintâi, punând ulcica jos, se sculă în picioare chiar comisul.

— Ce să fie? ne întrebă el cu ascuţită nedumerire.

Noi nu ştiam ce putea să fie şi nu găsirăm vorbe de răspuns.

Comisul făcu doi paşi spre drum. Atunci se arătă din odaia ei şi Ancuţa, cu fanarul cel mare. Îl ţinea la înălţimea pieptului şi lumina îi rumenea obrazul, în această lucire trandafirie ochii îi păreau mai mari şi mai negri. Coborî cele două trepte, grăbi spre şleah; noi îi vedeam numai obrazul lunecând pe trupu-i de umbră.

— Trebuie să fie nişte cărăuşi, prietine Ioniţă, îşi dădu părerea căpitanul Isac. Când te-i întoarce la locul dumitale, să bagi de samă să nu-ţi răstorni vinul, care-i lucru bun, măcar că nu-i scump.

— Cărăuşi trebuie să fie, încuviinţă răzăşul.

Într-adevăr erau cărăuşi. Se auzeau voci groase care opreau boii: aho-aho! şi lumina fanarului, fulgerând asupra întunecimii, descoperi dintrodată cară cu covâltir răsărite ca din pământ. Oameni în alb se mişcau, apărând şi pierind. Cineva rosti cu voie-buiiă:

— Bună vremea, jupâneasă Ancuţa.

— Bine-aţi venit, răspunse hangiţa.

În vocea ei era un cântec dulce pe care i-l cunoşteam. Ridicând cu amândouă mânile fanarul deasupra capului, aplecă fruntea ca să-şi deosebească mai bine oaspeţii. Atunci apăru în lucirea făcliei de seu, mişcându-se spre gazdă, un bărbat bărbos cu «aciuia şi cu giubea. Barba-i era astâmpărată şi rotunjită de foarfece; râdea cu obraji plini şi bogaţi de creştin bine hrănit.

— Eu socot că-i un negustor, hotărî căpitanul Neculai Isac. Hangiţa îşi cunoscu muşteriul şi vocea ei crescu şi scăzu cu desmierdări:

— Chiar domnia ta eşti, jupâne Dămian? Atuncea mai ales eşti binevenit şi te poftesc subt acoperişul nostru. Porunceşte cărăuşilor să tragă peste podeţ şi să bage de samă să nu prăvale. Să intre sub şandramă, unde ştii că putem închide porţile ca la cetate, şi n-ai nici o grijă, chiar dacă ai avea aur în buccele.

— N-am aur, dragă jupâneasă Ancuţă, se apără negustorul râzând.

— Ştiu, jupâne Damian: trebuie să ai lucru mai scump; de-aceea să fii fără grijă. Pe lângă porţi, pe care le cunoşti, avem în popas la focul acesta lume bună care cearcă vinul nou. Am tăiat pui graşi şi-am scos azi din cuptor pâne proaspătă. Toate-or fi pe pofta inimii dumitale, mai ales ştiindu-te că eşti un om căruia îi plac tovărăşiile.

Răzăşul Ioniţă se amestecă, ridicând vocea:

—Apoi dacă-i asemenea om dumnealui, noi cu mare plăcere îi găsim loc între noi şi-l poftim cu dragoste la focul nostru.

— Domnia sa-i comisul Ioniţă de la Drăgăneşti, hurui Ancuţa ca o hulubiţă.

Iar negustorul se ploconi spre comis şi spre umbrele de la foc.

— Pentru mine are să fie mare cinste, grăi el, şi vă rog să mă socotiţi ca cel mai umilit rob al domniilor voastre. Mai întâi însă cată să-mi pun în rânduială marfa, să văd de hrana vitelor ş-a oamenilor; şi după aceea nimene n-a fi mai bucuros decât mine să guste după mâncare un pahar de vin nou. Căci după cum şi la carte scrie, vinul îndulceşte inima omului şi foloseşte mădularelor lui.

Comisul se întoarse la focul nostru şi ne zise cu bună credinţă:

— Mie-mi place negustorul acesta.

— Ai dreptate, cinstite comise, încuviinţă moş Leonte. Omul care vorbeşte şi râde în cea dintâi clipă când te-a văzut, nu are întru sine nici viclenie, nici ascunziş, şi mai ales, dacă Dumnezeu l-a lăsat să se nască în zodia Leului şi sub stăpânirea planetei Soarelui, apoi nu va găsi împotrivire nici ca să dobândească avere, nici să se bucure de cinste la cei mari. Lucrurile lui sunt vrednice şi spornice; şi măcar că va umbla semeţ şi va scârţâi din picioare, se va arăta pururea blajin şi cu prietinie...

— Să-l întrebăm atuncea, moş Leonte, în ce zodie s-a născut, hotărî cu veselie comisul.

— Dacă-i voia domniei tale astfel, să-l întrebăm, eu nu mă-mpotrivesc... se-nvoi zodierul.

Carăle şi cărăuşii treceau podeţul prin lucirea fanarului Ancuţei. Am numărat trei cară cu coviltire de scoarţă, mari şi grele, sunând plin. Ţăranii îndemnau boii: hăis-hăis! şi bicele de cânepă plesneau uşor. Trecură şi se mistuiră sub şandramaua neagră a hanului. O vreme mai auzirăm voci amestecate, jugurile căzând unul după altul, apoi viersul subţire şi vesel al hangiţei. După aceea veni spre noi negustorul, legănându-se, mare şi gros în antereu-i larg şi cu încălţările scârţâind.

— Vă poftesc la toţi sară bună şi bine v-am găsit... zise el.

— Mulţămim domniei tale, îi răspunse comisul. Te poftesc, prea cinstite jupâne Dămian.»

— Mă chiamă Dămian Cristişor, întregi negustorul, şi am dugheană Ia Ieşi, în uliţa mare.

— Tare bine. Aşa că te poftesc, prea cinstite jupâne Dămian, să şezi aicea lângă mine, pe butuc; şi la lumina focului să ne uităm noi la domnia ta şi domnia ta la noi, ca să ne cunoaştem mai bine. Acest prietin al meu bătrân şi înţelept, moş Leonte zodierul, spune, cinstite jupâne Dămian, că te-ai fi născut în zodia Leului şi noi am fi prea doritori să ştim dacă-i adevărat.

Negustorul clipi din ochi, ca şi cum îl săgeta lucirea focului, şi se uită în juru-i cu îndoială.

— Într-adevăr, aşa este, mărturisi el. Ziua naşterii mele a vrut Dumnezeu să fie 18 iulie.

— Şi eşti bun să ne mai spui domnia ta, dacă anul în care te-ai născut a fost sub stăpânirea soarelui?

— Nu pot s-ascund, aşa este, îngână uimindu-se cinstitul negustor; m-am născut în anul mântuirii 1814. Cum şi de unde aţi putut afla toate acestea?

—Ai cuvânt să te miri, prietine, zâmbi comisul, precum şi noi tare ne mai mirăm; căci fără să te cunoască, şi numai umbra văzându-ţi-o, moş Leonte a putut arăta adevărul. Şi ne-a spus un lucru şi mai mare: că ai să vii cătră noi scârţâind din încălţări, ceea ce mai întâi şi mai întâi s-a dovedit.

Văzându-ne pe toţi cu ochi crescuţi şi cu sprâncenele înălţate, moş Leonte s-a sculat de la locul său cu ulcica în mână.

— Cinstite comise, a zis el cu tărie; şi dumneata, jupâne Dămiene, dacă v-oi spune că numai Domnul Dumnezeu şi cartea pe care o am în taşcă mă luminează întru toate câte le spun, atunci mirarea domniilor voastre faţă de mine trebuie să fie mai mică. Căci pentru Dumnezeu şi pentru cartea aceasta înţeleaptă nimic nu poate fi ascuns... Eu, ca om, puteam greşi. Cartea mea nu greşeşte. Şi spunând cartea care-i înfăţişarea omului născut sub cutare semn şi cutare stăpânire, eu îl cunosc pe om după acea înfăţişare în care zodie şi sub care planetă l-a născut maica sa. Mai pot spune şi altele, deschizând cartea: despre căsnicie, despre avere şi cinste, despre sănătate şi anii vieţii, dar ştiinţa mea nu poate pătrunde pretutindeni. Şi dac-aş putea să-ţi spun, cinstite jupâne Dămian, că are să-ţi placă vinul şi tovărăşia noastră, nu ştiu dacă, întrebându-mă dumneata, aş fi în stare a-ţi răspunde că vii de la Liov ori de la Lipsca, cu marfă din ţara nemţască.

— Aduc marfă de la Lipsca... mărturisi cu supunere negustorul.

— Atunci îi bine. Să fii sănătos şi să-ţi deie Dumnezeu Sfântul câştig. Şi să bei cu noi ulcica de vin până la fund.

Punându-şi deoparte uimirea, jupân Dămian Cristişor închină ulcica şi se arătă vesel şi prietinos cătră noi toţi. Primi apoi de la Ancuţa un pui fript în talger de lut şi pită proaspătă şi n-a trebuit să treacă vreme multă ca să cunoaştem în acel negustor drumeţ, bun tovarăş şi prietin la treaba întru care ne găseam.

Când s-a potolit sub şopron orice mişcare şi cărăuşii înváliţi în cojoace se culcară între roţi sub cară, negustorul, ca şi cum ar fi grămădit grija în buzunările afunde ale giubelei, păru în toată floarea veseliei lui şi închină altă ulcică proaspătă căpitanului Neculai. Mai ales cătră mazâlul de la Bălăbăneşti părea el a şimţi mai multă dragoste.

— Dacă doreşti, căpitane Neculai, vorbi el, am să-ţi spun cum mi-au fost petrecerile mele prin ţări străine. Fiind de Cel de sus rânduit într-o cinstită breaslă ca aceea în care mă aflu, acuma câţiva ani am ajuns cu bine la o stare mulţămitoare şi la puţină avere. Atuncea am socotit că mi-a venit vremea să mă ridic şi mai sus cu puterile mele şi, precum au făcut alţi negustori bătrâni, m-am hotărât şi eu să mă duc la Lipsea. Până-ntr-acea vreme Umblam la iarmaroace cumpărând marfă de la negustori nemţi şi jidovi. Dar am cugetat apoi că dobânda lor e mai bine s-o agonisesc eu. S-aşa am încercat, acu doi ani, un drum până la Liov. Şi umblând atunci cu folos, mi-am pus în gând acest an să merg mai departe: la Lipsca. Aşa că de Sântă-Măria cea mare m-am sculat şi-am dus patru lumânări frumoase de ceară curată

Sfintei Paraschiva la Trei-Sfetite şi-am pus pe părintele Mardare să-mi cetească pentru drum, pentru primejdii, pentru boale şi-am şezut şi eu în genunchi sub sicriul sfintei rugând-o să m-ajute. Şi îmbrăţişând pe Grigoriţă, fratele meu mezin, şi lăsându-l în dugheană, m-am suit în căruţă şi-am apucat drumul Huşilor. Apoi de Ia Huşi am trecut Prutul şi mi-am arătat la stăpânirea rusească toate îndreptările. Iar la Tighina, pe Nistru, m-am întâlnit c-un negustor arman, de sub stăpânirea muscalilor, cu care am mai făcut eu afaceri. Sfătuindu-ne şi înţelegându-ne, am cumpărat noi, acolo la Tighina, cinci sute de batali: frumoasă şi bună marfă. Am plătit câte-o rublă bucata. Şi-ndată, fără întârziere, având cu noi patru oameni, am pornit pe jos acei batali, în sus, pe Nistru. Am trecut fără năcaz graniţa la nemţi şi-am dat la Cernăuţi. De-acolo la Liov. Şi-n Liov am pus marfa noastră în tren şi-n puţine zile am ajuns ştraţburg şi-am vândut batalii c-un galbăn bucata - şi i-au luat alţi negustori, să-i ducă la un târg care se chiamă Pariz.

— Pe jos ori cu trenu? întrebă căpitanul Isac.

— Cu trenu, cinstite căpitane. Prin acele ţări, la Neamţ şi la Franţuz, oamenii umblă acuma cu trenu. Azi îs aici şi mâne cine ştie unde.

— Cum cu trenu? întrebă cineva cu voce groasă şi supărată. Mă întorsei şi văzui privind pe sub sprâncene pe ciobanul de la Rarău. Adevărat este că şi eu şi ceilalți doream prea mult să cunoaştem ce fel de maşinărie e aceea despre care vorbeşte negustorul. Numai comisul şi căpitanul Isac păreau a şti despre ce-i vorba. Totuşi nu se împotriveau să asculte lămurirea pe care o aşteptam noi.

— Nu ştiți ce-i trenu? întrebă râzând jupân Dămian.

— Ştim, rosti moale comisul.

— Eu nu ştiu! icni îndărătnic ciobanul Cine ştie ce ticăloşie nemțască a mai fi!

— Adevărată ticăloşie şi drăcie... râse cu voie-bună negustorul. Sunt un fel de căsuțe pe roate, şi roatele acestor căsuțe se îmbucă pe şine de fier. Şi-aşa, pe şinele acelea de fier, le trage cu uşurință o maşină, care fluieră şi pufneşte de-a mirare; şi umblă singură cu foc.

— Fără cai? întrebă moş Leonte.

— Fără.

— Asta n-oi mai crede-o eu! mormăi ciobanul. Iar moş Leonte îşi făcu cruce.

— De ce să nu credeți? se amestecă împăciuitor comisul. Eu am mai auzit de asta şi trebuie să credem. De văzut însă n-am văzut.

— Ba eu am văzut, cum vă spun, stărui cu veselie negustorul. Maşina umblă singură cu foc şi trage după dânsa toate căsuțele. Apoi în acele căsuțe sunt ori oameni, ori mărfuri. Şi batalii de la Tighina i-am încărcat în acele căsuțe. Şi merg foarte bine, fără scuturătură şi fară năcaz; numaicât c-un huiet mare de trebuie să grăiască oamenii unii cu alții tare, ca surzii

— Hm! - mormăi ciobanul ş-ai umblat dumneata în căruța aceea cu foc?

— Am umblat; de ce să se mire omul de asta, când am văzut şi alte lucruri mai de mirare?

— Care lucruri de mirare?

— Apoi să vedeți. Pe-acolo, prin țara nemțască, târgurile-s toate alcătuite din case cu câte patru şi cinci rânduri.

— Adică din case una peste alta? Am mai auzit eu de asta şi n-am vrut să cred.

— Apoi de ce să nu crezi, dac-aşa-i acolo? Da' eu nu m-am mirat prea tare de asta, cât de alta. C-am văzut uliți dintr-o singură bucată de piatră.

Noi ne privirăm în tăcere la aceste vorbe.

— Da. Ş-apoi ies nemții, boieri şi cucoane, şi se plimbă pe marginea uliții. Cucoanele au toate pălării, iar boierii toți au ceasornic. Nu numai boierii, ci şi lucrătorii mai săraci.

— De ceasornice nu mă mir... Întrerupse moş Leonte; dar femeile cu pălării, drept să-ți spun, mie nu-mi plac.

— Ei, ce să-i faci? îl mângâie comisul. Aşa-s pe-acolo năravurile oamenilor.

— Şi ce-ai mai văzut, cinstite jupâne Dămian?

— Apoi altceva n-am văzut nimica, fărădecât mare iarmaroc, acolo la Lipsca. Mare iarmaroc cât lumea asta, şi comedii, şi muzici, şi nemțăria pământului bând bere. Cine n-a gustat, oameni buni, asemenea băutură, să nu fie cu părere de rău. Căci e-un fel de leşie amară.

— Aşa? se veseli comisul. Şi ei nu ştiu ce-i vinul?

— Or fi ştiind; dar eu vin ca la noi n-am văzut şi i-am dus dorul.

— Aşa? şi de mâncat ce-ai mâncat? Eu socot, cinstite jupâne Dămian, că te-ai ferit şi de mâță, şi de broască, şi de guzgan.

Ciobanul stupi cu putere într-o parte şi se şterse la gură cu amândouă mânicile tohoarcei.

— Nu m-am ferit aşa de tare, vorbi negustorul, căci n-am prea văzut aceste dihănii. Dar cartofe, sodom, şi carne fiartă de porc ori vacă.

— Carne fiartă? se miră căpitanul Isac.

— Da, carne fiartă. Şi bere de-aceea de care vă spun.

— Vra să zică, urmă mazâlul, pui în țâglă n-ai văzut?

— Nu prea.

— Nici miel fript tâlhăreşte şi tăvălit în mojdei?

— Asta nu.

— Nici sarmale?

— Nici sarmale, nici borş. Nici crap la proțap.

— Doamne fereşte şi apără! se cruci moş Leonte.

— Apoi atuncea, urmă căpitanul Isac, dacă nu au toate acestea, nici nu-mi pasă! să rămâie cu trenul lor şi noi cu țara Moldovei.

Fiind prea veseli cu toții la asemenea cuvinte, am închinat ulcelele către giubeaua, către barba şi către obrazul bucălat al lui jupân Dămian Cristişor. Şi-au răcnit cu mare larmă, felurit, fiecare-n legea lui.

— Altfel, nemții aceia au și lucruri bune, urmă a tâlcui cu îngăduința negustorul. Mai întâi și mai întâi la dânșii învățătura-i la mare cinste.

— Iaca asta nu-i rău, întări comisul.

— În tot târgu, în tot satu, cinstite comise Ioniță, în tot târgu, în tot satu - școală și profesori. Și toată lumea la carte.

—Atunci oile cine le păzește? mârâi ciobanul; iar noi iarăși ne-am veselit.

— Toată lumea la carte, și băieți și fete. Comisul se încruntă:

— Cum și fete? Asta iar îi rânduială care trebuie să rămâie la dânșii.

Noi cu toții am fost, se-nțelege, de părerea comisului. Și iar am strigat, ca să s-audă până-n țara nemțască.

Negustorul, fiind într-o cumpănă mai dreaptă decât a noastră, a zâmbit ş-a așteptat să ne liniștim. Iar după ce ne-am liniștit, a urmat:

— Și mai au acei nemți, cinstite căpitane, lucru bun rânduială și legea. Eu am cunoscut acolo un morar care s-a judecat pentr-un petic de moșioară cu împăratul. Și dac-a avut dreptate, judecătorii i-au dat dreptate împotriva împăratului.

— Asta eu iar n-oi crede-o ca și căruța cu foc! a strigat din nou Constandin ciobanul.

— Ba eu cred și-mi place asta, i-a întors răspuns răzășul.

— Așa că, prea cinstite comise, stând eu acolo trei săptămâni și văzând multe, nici mie nu mi-a plăcut aflându-i iritici. Însă altfel cred tot în Domnul nostru Iisus Hristos.

— Atunci cum îs iritici?

— Îs iritici precum mi-a spus mie părintele Mardare de la Trei-Sfetite.

— Apoi atunci tot iritici-s și n-am ce le face! se învoi comisul. Și părându-ne tare rău pentru asemenea cusur al nemților, l-am lăsat pe negustor să-și isprăvească istorisirea călătoriei lui.

— Și-am umblat, zise el, la nemți pe drumuri și-n târguri, și nime nu mi-a făcut, nici o sminteală, nici om de rând nici slujbaș împărătesc. Și mi-am adus cu căruța aceea de foc, cum zice omul ista care nu crede, marfa până la Liov. Iar la Liov am încărcat-o în șarabane nemțești. Și la Suceava am schimbat-o în cară de-acestea din Cordun. Și la Cornu-Luncii am intrat în țara Moldovei, cu bucurie. Și dând vamă cătră Domnie, vameșii m-au întrebat dacă nu le-am adus și lor câte-un dar de la iriticii și ticăloșii aceia de nemți. Atuncea am vârât mâna în buzunarul din dreapta al giubelii și-am scos pentru doi vameși câte-un baider roș. Căci din vreme mă pregătisem pentru asemenea împrejurare, ca să nu-mi spintec boccelele. Bucurându-i astfel, m-au lăsat să trec; și-am umblat cu liniște până în drept cu Boroaia. Ci acolo a ieșit din lunca Moldovei un călăreț, frumos și voinic om, și mi-a făcut semn cu mâna, să stau. Am înțeles că, dacă nu stau, are să-mi facă semn cu pistoalele. Și stând și așteptându-l s-a apropiat de carăle mele și m-a întrebat cine sunt și de unde vin și ce fel de marfa duc. I-am spus toate, ca unui județ. Și l-am întrebat și eu cine-i.

Mi-a răspuns: Uită-te la mine. Eu îs hoț și slujesc la acest drum mare. Să-mi dai banii pe care-i ai asupra dumnitale.

— Om bun, îi zic eu, să-ți dau marfa, căci alți bani n-am. Ce-am mai avut am dat cărăușilor și până la locul meu mai am două zile de drum.

— Așa? Atunci să-mi spui ce marfă ai.

— Apoi ce marfă să am? Am marfă de la Lipsca din țara nemțască. Tot felul de horbote, și mărgele, și cercei, și pânzeturi pentru nevoile femeiești.

— Ce vrei dumneata să fac cu asemenea marfă? zise hoțul. N-ai găsit la acei păcătoși altceva, potrivit pentru un voinic ca mine?

— Ba, dacă nu ți-i cu supărare și dacă ți-a plăcea, m-am gândit și la asta, om bun, îi spun eu. Poftim un baider roș de lână de la India, cum n-are nimeni în toată țara și care șade bine mai cu samă omului calare!

— Să văd! cere hoțul.

Eu îndată scot din buzunarul celalalt al giubelei, al treilea baider și i-l întind. Când l-a văzut, mare bucurie pe acel voinic. L-a luat și s-a dus mulțămindu-mi.

Bucuros de întâmplare, nimeresc în sat la Drăgușeni, tot deasupra Moldovei. Opresc carăle în popas și pun pe oameni să facă un foc la botul boilor ş-o mămăligă în cujbă. Când scot eu brânza și răstoarnă ei mămăliguța, iaca se înfățișează privighetorul și-mi cere îndreptările, din porunca isprăvniciei.

Ce să vă spun? Eu am strașnice îndreptări și mai ales o scrisoare de la nânașul meu dumnealui aga Temistocle Bucșan. Scot și-i arăt îndreptările și-i vâr sub nas mai ales acea scrisoare.

Zice așa în acea scrisoare:

«Din porunca măriei sale Vodă, dumneata ispravnic, ori privighetor, ori vameș, ori vornic de sat, orișicine ai fi, să nu cumva să cutezi a vătăma acestuia negușător ci să-l lași a merge cu pace la locul său. Așa.»

Se chiorăște acel privighetor la pecete și la iscălitură și cârnește din nas.

Zice:

— Dumneata, jupâne, vii din țara nemțască? Răspund:

— Da. Vin de la Lipsca.

— Și ce fel de marfă aduci?

— Apoi ce fel de marfă? Tot felul de horbote, și mărgele, și cercei, și pânzeturi, și cituri, pentru trebuințele femeiești.

— Numai asta? zice el. Apoi ce poate face cu asemenea lucruri un holtei precum mă aflu eu?

— Nu poate face nimica, îi întorc eu cuvânt zâmbind. Dacă nu ţi-i cu supărare şi dacă ţi-a fi pe plac, cinstite privighetor, eu m-am gândit şi la o întâmplare ca aceasta. Şi am la mine, pe lângă toate fleacurile muiereşti, un baider roş de lână de la India, cum nu se mai află pe lumea asta mai frumos.

— Să văd, mă îndeamnă privighetorul.

Eu scot al patrulea baider şi i-l dau, şi el se duce fără să-mi mulţămească.

Asta este, fraţilor creştini, sfârşi cu voie-bună negustorul. Mi-am plătit dările şi vămile ş-acuma sunt slobod până-n târg la Ieşi. Acolo mai am o dare către Sfânta noastră Maică Paraschiva şi către părintele Mardare. Trebuie să caut şi la obrazul dumnealui nânaşului meu aga Bucşan. Şi pe urmă mă pot hodini în casa mea şi-n dugheana mea, aşteptând rodul trudelor mele şi anul când îmi va fi dat să-mi iau soţie, căci trebuie să aflaţi că încă sunt holtei.

Noi am făcut iar mare zvoană, grămădind ulcelele spre barba cinstitului negustor. Şi într-acea zvoană s-a-nfăţişat, părând spăriată, însă zâmbind în colţul gurii, Ancuţa. Într-un chersin aducea plăcinte cu poalele-n brâu. La care vedere noi şi mai tare ne-am bucurat şi ne-am burzuluit. Iar Dămian Cristişor Lipscanul, fiind înveselit aproape cât şi noi de vinul cel nou, s-a sculat, a vârât mâna stânga în buzunarul cel adânc al giubelii şi a scos la lumină o zgărdiţă de mărgele. Păşind lângă hangiţă, i-a aşezat-o sub guşă şi i-a încheiat-o la ceafă. Apoi, făcând un pas îndărăt, a privit-o cu uimire.

— Jupâneasă Ancuţa, a zis el, iată aici mărturia tuturor oaspeţilor tăi. Să spuie toţi dacă au văzut vreodată zgărdiţă mai minunată la o muiere mai frumoasă!

Apucând-o de după cap, a sărutat-o pe amândoi obrajii. Iar Ancuţa, lepădând chersinul, i s-a răsucit pe dedesubtul braţelor ş-a scăpat în fugă spre han.

Orb sărac

O babă ş-un moşneag ieşiră către lumină dinspre carăle Lipscanului. Femeia venea înainte, omul ceva mai îndărăt, cu capul puţin înălţat şi părând a asculta cu mare luare-aminte zvoana şi vocile de la focul nostru.

Bătrânul e orb, mi-am zis eu privindu-l. Pare a-l trage baba după dânsa c-o frânghioară; însă el păşeşte pe urma ei fără greş către mirosul fripturii şi larma sfatului.

Baba purta broboadă de ştergar alb, catrinţă şi sumăieş scurt. Orbul era şi el îmbrăcat ca muntenii, cu pălărioară neagră şi strai alb, iar cojocelul îl ţinea numai pe umeri; şi de sub cojocel, de la subsuoara stângă îi atârna cimpoiul, cu clonţul spre pământ. Când se şimţi aproape, orbul se opri, numai baba mai făcu câţiva paşi către foc. El se opri şi lumina îi bătea obrazul neclintit împresurat de barbă albă.

Mulţi dintre tovarăşii mei nu-l băgaseră încă în samă. Numai jupânul negustor de la Lipsca, înţelegând despre ce-i vorba, începu a râde.

— Mătuşă Salomie, zise el, tot n-ai scăpat de moşneagul cel chior? Văd că se ţine scai de dumneata.

— Aşa-i, jupâne, răspunse ea cu vioiciune şi subţire, însă fără răutate; de când am purces din Rădăuţi, se ţine de mine ca umbra, ca să-l duc şi să-l lepăd la târgu Ieşilor. Acu dumneavoastră, urmă ea către noi ceilalţi, veţi fi socotit poate altceva, ca oamenii, că mi-i soţie ori frate; dar eu am uitat şi de asemenea zburdăciuni şi de neamuri şi nu cuget decât la nevoile mele. M-am aninat şi eu într-adaos la căruţele dumnealui negustorului ca să pot ajunge până la sfânta cuvioasă Paraschiva, în cetatea Domniei, să pun pe racla ei un puişor de argint şi să-i mărturisesc ce durere am. Iar sărmanul acesta, călcând după mine, a îndrăznit să se apropie şi de sfatul domniilor voastre, fiind un bătrân viclean şi nădăjduind că-i v-eţi porunci să vă zică ceva din cimpoiul său. M-am stropşit la el să-şi puie în cap cojocelul şi să doarmă sub căruţă, dar el nu vrea să înţeleagă.

Bătrânul zâmbea, aţintind spre foc ochii lui de albuşuri coapte.

— Mie-mi plac tovărăşiile vesele, vorbi el c-o voce blândă şi joasă, îmi place şi vinul nou, şi friptura de pui în ţiglă. Foarte-mi place s-ascult istorisiri. Şi să spun şi eu câte ştiu din trecute vremi. Dumnezeu a rânduit să mă pedepsesc fără lumină într-această viaţă, să-ntind mâna şi să cerşesc pită de la creştini buni. Fiind aşa e voia lui Dumnezeu şi având el grijă de mine ca şi de viermii pământului, am cugetat că nu trebuie să plâng, ci să primesc rânduiala.

Comisul Ioniţă se întoarse spre orb; şi după ce-l privi îl întrebă cu mirare:

— Fiind un cerşetor nemernic precum eşti, îţi place friptura de pui în ţiglă?

— Îmi place, stăpâne şi frate, răspunse cu vocea-i prietinească orbul.

— Şi vinul îţi place?

— Şi vinul nou pe care-l şimţesc înţepându-mi nările.

— Dar istorisiri ştii să spui?

— Ştiu, ca oricare om, de ce să nu ştiu?

— Văd că te lauzi, însă află că istorisiri ca mine şi ca prietinul meu căpitanul Neculai Isac nu-i nimeni să ştie în toată ţara asta a Moldovei.

— La asta eu nu mă pun împotrivă, stăpâne.

— Să nu te pui, căci eu am să spun cea mai frumoasă şi mai minunată istorisire din câte s-au spus.

— S-o spui, stăpâne, şi eu am s-o ascult bând vin nou din oala domniei tale, pe care ai umplut-o acuma. Şi domniei tale, jupâneasa crâşmăriţă are să-ţi aducă o oală nouă, pe care ai s-o umpli din proaspăt. Aşa, având şi ce mai trebuie pe lângă vin, am s-ascult cu mare plăcere şi după aceea, dacă vei binevoi, am să-ţi zic un cântec din acest cimpoi şi-am să-ţi cânt viers.

— Vra să zică, nemernicule şi orbule, nu ştii numai să bei şi să mănânci; ştii să şi cânţi.

— Ştiu şi asta, stăpâne, din mila lui Dumnezeu. Ştiu şi altele.

— Aşa? şi cimpoiul tău zice frumos?

— Zice, stăpânilor şi fraţilor, parc-ar fi din piele omenească.

— Se poate; ş-ai să-mi cânţi, căci aşa am eu plăcere în acest ceas, la Hanu Ancuţei. Noaptea-i târzie şi cloşca cu pui grăbeşte spre crucea nopţii. Aud nişte cucoşi de-a Ancuţei bătând din aripi şi cântând. Unul dintre ei, care are voce mai proastă, l-aş pofti mâni dimineaţă cu borş acru.

— Cucoşii cântă, băgă de samă orbul, ca s-alunge şerpii şi duhurile din preajmă.

O clipă sfatul nostru conteni, - ca s-ascultăm în tăcere bătăile de aripi şi trâmbiţările cucoşilor, întâi aproape în cetatea hanului, apoi ca o muzică stânsă, într-o mare depărtare, dincolo de apa Moldovei.

Ancuţa puse oală nouă în mâna comisului.

— Frate Ioniţă, zise căpitanul Isac, Ancuţa îţi dă dumitale oală nouă şi mie îmi zâmbeşte. Cată să fiu eu mai mulţămit decât dumneata.

Hangiţa râdea gâdilat.

— Atunci oala astălaltă, hotărî comisul, trebuie s-o dau orbului, care are să-mi cânte din cimpoiul lui.

— Am să-ţi cânt, stăpâne.

Baba care adusese pe cerşetor se arătă supărată fără pricină, când moşneagul păşi cu manile întinse spre noi.

— Nu înţeleg de ce nevolnicii şi calicii încurcă petrecerile oamenilor!

— Să nu te superi, soră Salomie, se întoarse către ea cerşetorul, căci supărarea-i de la Necuratul.

— Nu-ţi sunt soră, se scutură bătrâna, făcându-şi gura pungă şi întorcându-şi capul de către el.

— Nu-mi eşti soră, adevărat, căci eu nu sunt decât un biet sărman pribeag prin această lume. Frumoasă-i şi eu n-o mai văd. Tânără-i şi eu n-o mai simt. Adă-ţi aminte, liţă Salomie, de vremea când purtai la gât mărgărintar, fii bună ca atunci şi mi te supăra pe mine.

Baba tăcu. Ancuţa râdea.

— Cum? ştii şi ce-i mărgărintarul? se miră comisul Ioniţă.

— Ştiu, căci l-am văzut şi eu o dată lucind. Mărgărintarul, cinstite stăpâne, e o piatră scumpă care se găseşte în scoici, la mare. Cum îi acuma, într-o noapte de toamnă, când marea ţi lină, ies anume scoici la mal şi se deschid la lumina lunii. Şi aceea în care cade o boabă de nisip se închide şi intră la adânc. Iar din acea boabă de nisip se naşte mărgărintarul.

— Acest orb sărac are, după câte văd, destulă înţelepciune, vorbi negustorul de Lipsea, fluturându-şi barba pe deasupra oalei.

Cu toţii ne mişcarăm, ca şi cum am fi vrut să ne apropiem mai bine de foc. Orbul îşi răsuci trupu-ntr-o lăture şi sorbi din oală. Apoi obrazul i se întoarse iar spre noi şi zâmbi în noaptea-i prelungă. Puse oala la pământ şi se aşeză turceşte lângă ea. Trase spre el pliscul cimpoiului şi umflă c-un răsunet adânc foiul. Cuprinzând instrumentul sub cotul stâng, îl strânse, şi el ţipă o dată scurt, ca şi cum l-ar fi durut. Apoi începu a mormăi ş-a da sunet de cântec vechi.

— Aista-i cântecul mioarei, grăi orbul întorcându-şi spre noi zâmbetul. Dacă pofteşti altceva, stăpâne, îţi pot zice pe urmă.

— Cântă! vorbi întărâtat şi supărat ciobanul, căpitanul Isac îl privi râzând subţire pe deasupra capetelor noastre.

Cimpoierul umflă mai tare foiul, apoi, călcând cu degete repezi pe găurele surlei, chemă un viers de mâhnire din depărtarea anilor de demult, înălţând ochii morţi spre stele, lăsă pliscul cimpoiului şi cântă cu voce. Spunea ceva despre trei ciobani care coborau cu turmele din munte. Şi doi din ei aveau gânduri rele asupra celui mai tânăr...

S-aude, s-aude
Departe, la munte,
Gomăn Gomănaş
De trei ciobănaşi;
Gomăn gomănind.
Oile pornind...

Iar izbucni în surlă chemarea de demult. O simţeam în mine ca o bătaie de inimă a oamenilor care au fost şi nu mai sunt pe acest pământ. Auzeam pentru întâia oară cântecul acesta al păstorilor. Şi luam aminte la mioara care se tânguia şi vorbea omeneşte cu stăpânul său despre moartea lui...

Mări s-au vorbit
Şi s-au sfătuit
În apus de soare,
Ca să mi te-omoare,
Umbrele când cresc,
Neguri se opresc
Pe munţi şi pe ape,
Dorm oile toate...

Celelalte stihuri au rămas numai ca o pâclă în mine, cu totul nedesluşite. Iar printre ele tânguirea cimpoiului. Stăteam şi ascultam încă, pe când foiul se dezumfla la pământ ca o dihanie netrebnică, lângă picioarele orbului. El rupse cu dinţi lacomi dintr-un picior de pui şi înghiţi hulpav, cu albuşurile crescute în găvanurile negre ale ochilor. Apoi istovindu-şi şi oala de vin, rămase iarăşi alinat, cu faţa către noi.

Ciobanul cel prost şi supărat de la Rarău, cum şi monahul care se ducea la Sfântu-Haralambie plângeau pe locurile lor fără nici o ruşine. Aşa că pot vorbi şi eu fără sfială de acea întâmplare, când am lepădat lacrimi pentru nişte închipuiri.

— Dacă pofteşti, stăpâne, pot a-ţi cânta şi alte cântece mai frumoase, a vorbit cerşetorul.

— Dacă ştii altele mai frumoase de ce mi l-ai cântat pe acesta? răsări cu voce de harţag domnia sa comisul Ioniţă de la Drăgăneşti.

— Iată de ce, fraţii şi stăpânii mei, a răspuns bătrânul; căci eu, rămânând fără vedere încă de pe când eram copil, am ieşit din sat de la noi şi-am pornit în lume. Şi oploşindu-mă într-o iarnă, pe apa Prutului, la o perdea de oi, am stat pe lângă nişte baci bătrâni la focuri care nu se mai stingeau niciodată. Şi acei baci vechi din pustie m-au învăţat lângă foc acesta cântec; dar m-au legat cu blăstăm să nu-l uit niciodată şi, de câte ori oi suna din cimpoi, să-l zic mai întâi şi mai întâi.

Iar după ce m-am despărţit de acei baci, aflaţi, stăpânii mei şi fraţii mei, că am trecut dincolo de Prut, sub mâna unui calic bătrân, care nu era orb cu adevărat, dar ştia să cerşească tare frumos, cântând creştinilor cântece spre a fi miluit Avea meşteşug să pară că nu vede, şi când eram noi singuri îl auzeam râzând. Iar Domnul Dumnezeu îl ierta pentru

asta, pentru că se ducea totdeauna la biserică şi se închina cuviincios la sfintele icoane. Şi tot aşa se închina şi făcea cruce când, la o margine de sat din care ieşeam, se pregătea să fure o găină sau un miel. Şi rugându-se cu credinţă şi dreptate, Dumnezeu îl ajuta. Cu acel calic baban am trecut printre moscali şi nimeni nu ne-a oprit, nici cei mari, nici cei mici, căci şi-n acea ţară a lor cerşetorii sunt oamenii lui Dumnezeu şi n-au nevoie de hârtie cu pecete. Am umblat pe unde am vrut, prin târguri şi sate, şi pe la iarmaroace mari, şi creştinii ne miluiau din belşug. Din ce strângeam, aveam de vândut la crâşmari jidovi, ori la muncitori sărmani. Iar Ierofei, tovarăşul acela al meu, nu uita să cumpere din parale şi-o lumânărică de ceară, ca s-o puie la icoane. Sfinţii se bucură de dar, nu cunosc preţul lumânării şi nici nu pot afla că ne-au mai rămas carboave. De altminteri Ierofei le ţinea ascunse bine în chimir. Aşa am mers noi până la târgul cel mare al Chiului, ş-acolo ne-am oprit o iarnă şi-am cheltuit acele carboave agonisite.

Cât am stat, am trăit tare bine şi tare frumos în breasla noastră a calicilor orbi, unii fiind orbi şi alţii nu. Şi-am cunoscut acolo, ca la o şcoală, învăţăminte pe care nu le ştiam, deprinzând cântări jalnice şi meşteşugul breslei. Ş-apoi pierind Ierofei la o petrecere şi la o bătălie într-o noapte, am fugit din Chiu şi-am umblat cu alţi tovarăşi prin lume, până la o apă mare unde am auzit limbă tătărască. Am trăit bine o vreme şi-n tagma necredincioşilor, după aceea mi-a venit dor într-o primăvara să miros răşină de brad. Şi-am întors spatele către limbile păgâne şi faţa către ţara Moldovei. Iar în toată această vreme, stăpânii mei şi fraţii mei, eu am purtat cimpoiul cu mine şi-am cântat, neuitând blăstămul bacilor de la Prut De aceea aţi auzit şi dumneavoastră acel cântec. De plăcut mie nu-mi place, însă trebuie să-l cânt. Şi de poftiţi, vă pot zice unul mai mândru şi mai cu haz.

Păşind eu înspre locurile mele, am întrebat de-un sat la apa Moldovei şi nu l-am mai aflat, căci se pustiise şi-l strămutaseră domnii şi boierii. Trecuseră ani mulţi; pieriţi şi morţi au fost toţi ai mei; iar puhoiul Moldovei le-a risipit mormintele şi le-a dus ciolanele la vale prin scruntare şi lunci. Am umblat atunci întrebând de-un han de demult, care stătea şi-n vremea copilăriei mele la drumul împărătesc. Acel han, mi-au spus creştinii, nu departe de locul unde-a fost un sat Negoieşti, se chiamă în zilele noastre Hanu Ancuţei şi oamenii care se duc la târgul Ieşului ori la Roman fac acolo popas mare.

Am venit la mirozna de brad şi-am trecut pe la acel han. De-atuncea nici mai ştiu câţi ani vor fi fiind. Iar acuma, ajungând vremea să mă duc iar la Ieşi, la Domnie, să mă închin şi eu la moaştele Sfintei Paraschiva de la Trei-Sfetite, înţeleg c-am făcut iar popas la acest han, carele se chiamă a Ancuţei. Mulţămesc lui Dumnezeu c-am găsit cuvânt bun şi milă.

Stăpânii mei şi fraţii mei, pe când eu eram un prunc şi vedeam satul nostru care nu mai este şi ţintirimul pe caje l-au risipit apele, am auzit poveste adevărată de la un bunic al maicii mele, despre o minune a Sfintei Paraschiva, unde ne ducem să ne închinăm eu şi liţa Salomia. Acea minune s-a făptuit în vremea veche, fiind o strămoaşă a noastră aici trăitoare la acest han.

În acea vreme s-a fost ridicat asupra ţării Moldovei, ca Antihrist, Duca-Vodă. Având neistovită poftă de argint şi aur, a prins a arunca biruri asupra norodului. Atunci s-a iscat o zicală: că ce-i greu peste bordeie? Birurile lui Duca-Vodă.

Umblau slujitori călări cu soliţi şi cu făclii. Luau vită, luau ştiubei, luau ţol, luau bani. Cui se punea împotrivă, îi luau şi viaţa. A ieşit în ţară hoţia domnească. Nu mai era chip să scape nimene de sub cumpăt. Fugeau noroadele peste graniţă. Până ce-au nimerit nişte sărmani năcăjiţi, într-o toamnă, la Ieşi, la moaştele sfintei. Şi l-au pârât pe Duca-Vodă, scăldând racla cu lacrimi.

Atunci, îndată după această rugăciune, s-a clătit racla sfintei. Şi poporul fiind de faţă, în ziua de 14 ale lunii lui octomvrie, la amiază, s-a întunecat cerul, s-au tulburat stihiile şi s-a prins a bate o zloată cu vifor. Iar până a doua zi s-a pus troian. Şi noroadele s-au spăimântat foarte.

În acea noapte a căzut de pe vânt demonul de la curtea domnească şi, bătând în geam cu ghiara, a dat de ştire lui Vodă să lese în lumea asta toate bogăţiile strânse şi să se gătească de cale pentru drumul cel fără întoarcere.

—A venit vremea, luminate Doamne, să-ţi dai socotelile şi să plăteşti ce-ai iscălit.

Căci el făcuse zdelcă şi pusese iscălitură şi pecete, ca să poată izbândi atâta urgie asupra lumii.

Duca-Vodă a îngheţat în patul lui de argint, auzind vocea. După aceea a răsărit ca sub bici ş-a răcnit la slujitor să-i înhame telegarii la căruţe. Astfel a fugit, cu ce averi a putut strânge, până într-un sat din jos. Iar acolo, odată cu viscolul, l-au ajuns nişte joimiri leşi şi l-au prins, prădându-l de bani. Vestitorul nopţii fiind de faţă, râdea, şi l-a dat pe mâna acelor duşmani. L-au apucat de grumaz, şi l-au dus cu dânşii.

Găsind în calea lui omături şi troiene, mergea foarte greu şi i-au căzut caii. Atunci a scos din sân trei gălbuii, ce-i mai avea ascunşi, şi i-a pus în palma unui ticălos ţăran de rând, pentr-o sănie cu oplene ş-o iapă albă. Şi cu acea sanie proastă a ajuns Duca-Vodă aici la han. Din toată averea de pe lumea asta nu mai avea nimica. Ş-a cerut bătrânei aceleia a noastre o ulcică de lapte de pomană. Iar ea nu-l cunoştea. Şi se tânguia că n-are:

— N-avem lapte, n-avem vaci, mămucă; n-avem, că ni le-a mâncat Duca-Vodă, mânca-l-ar temniţa pământului şi viermii iadului cei neadormiţi!

El a tăcut, şi-a plecat fruntea, s-a suit în sanie, s-a dus. Iar mai pe urmă, s-a aflat cine a fost. L-au dus joimirii spre hotar. Dar la craiul leşesc n-a mai ajuns. A intrat cu iapa cea albă în singurătăţi şi codri, a poticnit într-o râpă, ş-a trecut pe tărâmul celalalt, în locul blăstămurilor.:ş-a rămas istoria acelei minuni de la om bătrân la om bătrân până în vremurile mai nouă.

Fraţii mei şi stăpânii mei, acestea-s lucruri trecute. Pentru plăcerea dumneavoastră de-acuma, dacă poftiţi şi porunciţi, eu pot să vă cânt altceva!

La aceste vorbe s-a petrecut un lucru la care noi nu ne aşteptam, oricâţi răzăşi, negustori, cărăuşi şi oameni de rând ne aflam acolo.

Comisul Ioniţă a strigat că pofteşte cântec, însă Ancuţa cea tânără, apropiindu-se de orb, l-a cuprins de mână şi i-a zis:

— Am ascultat şi de la mama întâmplarea asta. Întoarce-te spre mine. Poate dumneata, uncheşule, vei fi fiind unul Constandin, despre care am auzit pe maica mea spunând că s-ar fi rătăcit prin lume.

— Eu sunt, răspunse bătrânul. Aşa mă chiamă.

Şi zâmbi întunericului. Apoi, cu degete harnice, pipăi obrazul Ancuţei.

Ea luă mâna care-o pipăia, o întoarse ş-o sărută. După aceea, subt aceleaşi degete, puse pită şi friptură.

Săracul prinse iarăşi a rupe lacom din carne, cu dinţi de fier.

Parcă uitase unde-i şi nu mai avea a spune nici un cuvânt. Noi îl priveam cu mare uimire; iar c-o uimire mai sporită decât a tuturora, clătinându-se uşor în zbaterile focului, se uita comisul, nu atât spre sărmanul flămând, cât spre acea dihanie care căzuse la pământ alături de el, dezumflată şi moartă.

Istorisirea Zahamei Fântânarul

Încă înainte de a-şi fi sfârşit orbul istorisirea, liţa Salomia începuse a nu mai avea astâmpăr, rupându-şi degetele şi muşcându-şi buzele. Apoi când Ancuţa i-a sărutat acelui pribeag mâna, punându-i dinainte alte fripturi şi plăcinte, nu se putu opri să nu mormăiască felurite vorbe către noi, cei mai aproape de dânsa.

— Iacă, astfel trăiesc unii fără grijă, măcar ca-s nişte nevolnici. Umblă duşi de mână de alţii, că ei singuri nu-s vrednici să calce doi paşi; şi pe unde ajung spun nişte minciuni, de stă lumea şi se uită la dânşii cu gura căscată.

— Care minciuni, mătuşă Salomie? întreb eu. A spus nişte întâmplări din viaţa lui ş-o istorisire cu Duca-Vodă, care nici nouă nu ne este necunoscută.

— Asta ştiu eu că-i adevărată, că nici noi nu suntem de ieri de-alaltăieri, şi-am auzit şi ştim destule; dar toate ale lui n-aţi auzit dumneavoastră cum le întorcea şi le sucea, ca să se plece o lume către dânsul? Parcă ce-i bun un hârb? Nu-i bun de nimica. Aşa că eu una m-am umplut de năduf auzind şi mai ales văzând.

— Mătuşă Salomie, tare te rog: nu te supăra. Dumneata nu cunoşti cum îi lumea? Ai fost femeie frumoasă în zilele dumitale ş-ai purtat la gât mărgărintar, cum spunea moş Costandin. Apoi de ce-ţi ieşeau bărbaţii în preajmă, arătându-şi dinţii şi măgulindu-te? Iar la alte femei nu se uitau, căci nu erau ca dumneata. Astfel şi lumea asta de-aici, adunată la lucrarea care se vede, are plăcere s-asculte istorisiri; şi cine le spune mai frumos, acela are laudă mai mare. Bătrânul acela-i orb şi ticălos, dar ştie să spuie şi să cânte, având dar de la Dumnezeu. Asemenea dacă te bucuri de-o floare că-i luminată şi are mireasmă, nu te poţi supăra pe cea care-i mohorâtă şi fără miros, căci nu-i ea vinovată.

— Aceea-i bună de leac! se ascuţi la mine liţa Salomia.

— Precum spui, e bună de leac, şi ai dreptate, mătuşă Salomie, dar aicea noi nu ne-am strâns pentru meşteşuguri doftoriceşti. Asemenea ca şi orbul, au spus alţii, înainte de-a veni dumneata, nişte istorisiri de s-a făcut crâncenă carnea pe mine şi n-am să le uit până la ceasul morţii. Şi mai ales aşteptăm acuma să ne spuie comisul Ioniţă una cum nu socot c-a fost ş-a mai fi.

— Vorbeşti de răzăşul cel uscat?

— De dânsul vorbesc, mătuşă Salomie.

— Apoi pe-acela mi se pare că l-am mai văzut eu şi l-am mai auzit şi altă dată. Într-adevăr, pare un om cum nu sunt mulţi. Tot aşa, mă uit la noi toţi, şi pe unii îi cunosc, văzându-i altă dată tot aici la han: şi mă-nduplec a crede c-or fi ştiind ş-or fi spunând întâmplări, însă ce crezare poate să aibă cel mai netrebnic dintre toţi? Eu, care l-am adus şi l-am scos în vederea tuturor, stau deoparte; şi el e la mare cinste!

Dar acuma să zicem că nu-i vorba de mine, urmă liţa Salomia, împungându-mă cu ochii. Dar iată, eu aicea, între dumneavoastră, mă uit la unul care s-a întâmplat să vadă nişte mari pozne în viaţa lui. Să spuie acela, să vedem unde rămân orbii? Ori s-ascultăm pe dumnealui comisul Ioniţă, aşa ni s-a şedea mai bine ş-a fi mai frumos!

— Mătuşă Salomie, întreb eu, de care pozne vorbeşti dumneata şi de care om?

— Uită-te şi-l cunoaşte. Stă între călugăr şi cioban.

— Acela-i moş Zaharia fântânarul, mătuşă Salomie. Nu l-am auzit scoţând o voce de când sunt aicea. Dumnitale nu-ţi plac orbii; dar iubeşti pesemne muţii.

— Nu-i mut, nu te teme. Îi place tare băutura şi n-are când vorbi. Numai să-ţi spuie ce i s-a întâmplat, ş-apoi să vezi!

— Ce i s-a întâmplat, mătuşă Salomie?

— Ce i s-a întâmplat? se amestecă şi răzăşul, fără isă ştie despre ce-i vorba. Cui i s-a întâmplat?

— Uite, omului aceluia, cinstite comise Ioniţă, răspund eu; lui Zaharia fântânarul, îmi mărturisea mătuşa Salomia despre o poznă care s-ar fi petrecut cândva.

— Unde?

— Să spuie el, comise, grăi liţa Salomia, cu vocea deodată îndulcit, întreabă-l, să spuie întâmplarea din pădure de peste apă. Bădica Zaharie! strigă ea ascuţit.

Fântânarul întoarse capu-i buhos şi barba-i încâlcită.

— Hău! răcni el, ca din fundul fântânii.

— Bădică Zaharie, cinstiţii oaspeţi de-aici poftesc s-audă ce ţi s-a întâmplat dumitale, când erai flăcău, în pădurea de peste apă.

— Aha! La Păstrăveni.

— Acolo, bădiţă Zaharie, într-o poiană pe care-o ştii dumneata.

— Într-o poiană care-a fost şi nu mai este, căci acea pădure s-a tăiat, îi zicea poiana lui Vlădica Sas.

— Auziţi? vorbi liţa Salomia zâmbind. Apoi se apără de ulcica pe care i-o întindea răzăşul. Îţi foarte mulţămesc, cinstite Comise, dar eu, fiind bolnavă de vătămătură, nu pot suferi în gură nici o picătură de vin. Nu beau decât rachiu. Pot gusta ş-o plăcintă dintre acelea, care-i mai molcuţă, cinstite comise, căci nu mai am dinţi ca de demult şi ca în vremea tinereţii nu mai pot muşca. Bună plăcintă, n-am ce zice: aşa le fac şi eu. Acuma parcă tot aş îndrăzni să iau măcar în vârful buzelor o leacă de vin, mai ales că nu-i de cel vechi. Spune, bădică Zaharie, întâmplarea de la poiana lui Vlădica Sas. .

— Care întâmplare? întrebă iar, alene, fântânarul.

— Întâmplarea aceea când te-a chemat boierul de la Păstrăveni la curte şi ţi-a poruncit să-i cauţi apă în acea poiană.

— Aşa-i, încuviinţă Zaharia. Mă chiamă şi-mi porunceşte: Să-mi găseşti apă şi să-mi sapi o fântână în poiana lui Vlădica Sas. Acolo are să facă popas, în toamna asta, mare vânătoare domnească, şi trebuie apă.

Zaharia fântânarul se opri

— Ei? îl îndemnă comisul.

— Atâta-i.

— Cum atâta? scutură din cap liţa Salomia... Vină-ţi, bădică, în şimţire şi spune toate: cum ai mers cu dânsul la faţa locului ş-ai bătut cu piciorul în pământ ici, ai bătut cu piciorul în pământ dincolo, - ş-ai ascultat semnele pe care le ştii. Pe urmă ai scos din chimir cumpăna, care niciodată nu dă greş, ş-ai aşezat-o pe faţa pământului şi te-ai uitat la dânsa...

— Mă uitam, vorbi Zaharia, dar boierul acela, cuconu Dimachi Mârza, măcar că se uita şi el, nu înţelegea nimica. Iată, cu această cumpănă am găsit eu apă în poiana lui Vlădica Sas.

Moş Zaharia trase din laturea stângă a chimirului două beţişoare rotunde şi îngemănate de lemn vechi şi lustruit.

Încercă să descurce din jurul lor nişte fire nevăzute, şi sticli în bătaia focului un buburuz de argint.

— Cumpăna asta, lămuri el, e din lemn de corn. He-hei! cine ştie cine a făcut-o şi când a făcut-o. A rămas de la bătrânii cei vechi, care au fost tot fântânari, ş-au aflat cu dânsa fântânile şi izvoarele, cum am aflat şi eu atuncea în poiană, faţă fiind cuconu Dimachi Mârza. Asta-i. .

— Ei, şi pe urmă?

— Spune, omule, îl sili iar liţa Salomia, cârnind spre el nasul şi strâmbând sprâncenele. Spune cum ai făcut poc! cu talpa opincii:

— Aici, cucoane, dăm de apă. În acest loc?

— În acest loc, cucoane Dimachi. Dă-mi robi cu hârleţe şi cazmale; porunceşte la douăzeci de cărăuşi s-aducă piatră şi să mi-o clădească alături; dă-mi ajutoarele de care am nevoie şi ţidulă la rateş pentru băutură; şi pe urmă, în scurtă vreme, te poftesc aici c-un pahar de cleştar, să-ţi dau să bei din el lacrima pământului.

— Aşa-i, încuviinţă Zaharia.

— Ei, şi după aceea boierul zice: Aşa să fie şi să-mi zideşti fântâna! şi se duce cu fântânarul la curte şi strigă la grămătic să-i aducă o pană de gâscă. După ce-i aduce pana de gâscă, cere cerneală ş-o măsuţă, ş-o bucată de hârtie. Ş-a scris acea ţidulă pe care o ceruse Zaharia. Pe urmă, a chemat pe slujbaşi şi le-a poruncit la fiecare ce are de făcut, ce robi să deie la săpat, ce oameni cu harabale să rânduiască la piatră, ce ajutoare să-i pregătească fântânarului la zidărie, şi, închinându-se toţi, s-au dat cu dosul îndărăt şi s-au dus să împlinească poruncile.

— Aşa-i, încuviinţă iar Zaharia. A zvâcnit către ei: ţâşt! aşa avea el obicei să facă, şi s-a uitat încruntat. Şi ei s-au dus cu mare frică.

— S-au dus, urmă liţa Salomia, ş-au adus de toate la locul hotărât şi la vreme. Ţiganii au început să sape cu hârleţele şi să bată cu cazmalele; cărăuşii aduceau şi clădeau piatra pe pajişte şi bădiţa Zaharia sta pe-o coastă, într-un pat de frunzar, şi se uita la dânşii şi tot gusta dintr-un ulcior.

— Rachiu de drojdie de la Cotnari, întregi fântânarul.

— Aşa este. Ş-a stat el aşa în colibă şi-n pat până ce-au dat afară robii, cu hârleţele, pământul negru, pe urmă au dat afară lutul, şi pe urmă au ajuns la năsip şi la prund. Şi când au ajuns la humă, bădiţa Zaharia s-a sculat în picioare ş-a venit la marginea gropii. Zice: Măi ţiganilor, dacă vi-i sete, mai răbdaţi o ţâră, căci în curând daţi de apă.

Aşa a fost cum a spus el şi cum arătase cumpăna.

Au dat, oameni buni, de apă ş-au mai săpat iarăşi - ridicând afară mocirla cu ciuberele pe scripţ. Ş-au săpat de-şi lepădau robii sudoarea cu palma de pe frunte. Şi întrebau: Mult mai avem, meştere Zaharia? căci de-acu răzbim pe celalalt tărâm. Săpaţi, măi, zice fântânarul, până ce v-oi spune eu: gata!

Ş-aşa într-o zi se scoală iar şi porunceşte: Gata! De-acu aşezăm prag. Curăţim frumos, punem sprijinitori bune şi începem a zidi.

Aşa au făcut şi s-a coborât el cu zidarii în fântână ş-au zidit. Iar când s-a scuturat frunza în poiană, a venit boierul cu pahar de cleştar ş-a gustat apă, după hotărârea lui Zaharia.

— Aşa-i! încuviinţă Zaharia. Cuconu Dimachi a făcut: ţâşt! bună apă, bre Zaharie! într-adevăr era bună apa. Decât eu vinul îl beau mai cu plăcere, căci mi-i mai cu priinţă.

— Ei, şi pe urmă? întrebă comisul

— Pe urmă gata. Atâta-i. Am făcut fântână şi pace bună.

— Stai, bădică Zaharie, că nu-i aşa, urmă râzând liţa Salomia, căci eu am spus acestor oameni ce-ai văzut şi ce ştii dumneata, şi te-am lăudat. Aşa că după aceea, sfârşindu-se treaba fântânii, a venit şi de la Domnie un călăreţ, vestind vânătoarea lui Vodă. Şi venind vestitorul, cuconul Dimachi a chemat iar pe toţi la porunca sa şi le-a hotărât să grijească locul în poiană şi să dureze colibă pentru popasul vânătoresc. Când a descălica vodă, Zaharia să-i înfăţişeze apă rece în ulcior, şi din ulcior să i-o toarne în pahar, ş-alăturea să steie un ţigan cu chiseaua cu dulceţi şi cu o linguriţă de argint pe tablă.

Toate fiind astfel rânduite, a venit Vodă la Păstrăveni cu mare alai.

— Vodă Călimări... observă fântânarul. Avea o barbă ia aşa de mare... Şi-ntruna şi-o pieptăna cu degetele.

— Şi venind Vodă cu mare alai, i-a ieşit cuconu Dimachi Mârza înainte cu cucoana dumnisale şi cu fata, căci avea o fată subţirică şi frumoasă. S-au închinat şi au sărutat mâna lui Vodă. Iar fata suspina şi plângea.

— Ce este? a întrebat măria sa Calimah-Vodă. De ce suspină această copilă?

— De mare sfială, măria ta, a răspuns boierul. Şi s-a încruntat urât la copilă, zbârlindu-şi sprâncenele. Iar fata aceea...

— Aglăiţa... Întregi Zaharia.

— Iar fata aceea Aglăiţa n-avea altă ceva, decât o dragoste a tinereţilor ei pentr-un fecior de mazâl din Războieni. Fiind Ilieş Ursachi mazâl, boierul se răstise la el şi-i strigase: ţâşt! să lipseşti din ochii mei, mişele, căci ai sucit capul fetei! - Iar acuma fata, nemaiavând nici o nădejde pentru dragostea ei, plângea. Boierul a apucat-o de umăr, ş-a încleştat-o de braţ ş-a repezit-o îndărăpt într-o cămară, ca să nu strice petrecerea, nici să se oblicească Vodă de asemenea ruşine.

Întorcându-se spre cinstita barbă a măriei sale, se arătă cu obraz deschis şi vesel. Şi pe loc, chemând pădurarii, i-a pus să numere de faţă cu Vodă ce căprioare şi mistreţi au în desimile şi râpile de dânşii ştiute.

După ce-a fost petrecere a tot norodul, Domnia sa s-a culcat devreme, ca să se scoale de dimineaţă. Şi înir-adevăr Vodă a fost cel dintâi pe cal - şi cuconu Dimachi, alăturea de el, rânduia puşcaşi şi năitaşi. Au pornit la pădure; au întins volocul de oameni ş-au bătut râpe şi şihle, chiuind şi sunând din cornuri.

Iar în vremea aceasta, Zaharia se grăbise către fântâna lui.

—Aşa este! încuviinţă fântânarul.

— Şi-nainte de a ajunge la fântână, iată vede în cărare pe copila lui cuconu Dimachi. Plângea cu palmele la tâmple şi umbla bezmetică printre copaci.

— Sărut mâna, duducă Aglăiţa, zice Zaharia. Dar de ce suspini şi plângi mata aşa, ca după mort?

— Vai, Zaharie, strigă ea oprindu-se. Cum n-oi plânge, Zaharie, dacă eu m-am juruit morţii? M-am pus în genunchi la icoana Maicii Domnului şi-am rugat-o să facă o minune să se moaie inimile de piatră. Văzând că la Vodă nu pot cădea şi nu pot spune nimic, de toţi şimţindu-mă părăsită, chiar şi de maica mea, - am hotărât în cugetul meu şi-n inima mea că altfel nu pot face decât să-mi răpun viaţa. Eu, Zaharie, fără Ilieş Ursachi nu pot trăi. Aşa că mă duc să mă dau în fântână. Când a veni măria sa să beie apă, n-ai să-i poţi da ş-ai să-i spui: Luminate Doamne, iaca aşa s-aşa. Fata boierului s-a zvârlit în fântână.

— Ş-ai să săvârşeşti mata, duducă Aglăiţa, o faptă ca aceasta?

— Am să săvârşesc, Zaharie, zice fata. Întâi şi-ntăi eu am trimes răspuns, prin ţiganca mea, lui Ilieş să vie aici, ca să petrecem acest din urmă ceas, ca nişte amorezaţi fără grijă. Pe urmă eu mă dau în fântână.

— Dar el n-are să te lase, duducă Aglăiţa. Îl ştiu flăcău vrednic. Mai bine te fură şi te duce cu el.

— Atuncea nu mă mai dau în fântână, Zaharie... a răspuns fata râzând.

— Să nu te dai, duducuţă! Mai bine să ai credinţă în nune. Şi după ce te-i întâlni cu dragostea domniei tale, veniţi la mine la fântână, să vă închid eu în coliba de frunzar care este rânduită Domniei. Când se face popas la amiază, toată vânătoarea domnească vine în poiana lui Vlădica Sas. Eu înfăţişez lui Vodă ulciorul şi paharul. Ţiganul îi dă pe tablă chiseaua de dulceţi şi lingura. După ce Vodă face: ha-ha! şi zice: bună apă! aferim! - eu mă dau la o parte şi el intră în colibă. Acolo vă găseşte pe dumneavoastră îngenunchiaţi, cu capetele plecate, plângând şi cerând iertăciune... Atuncea măria sa vă ia de mână şi vă saltă-n sus, apoi vă pune mânile sale pe capete şi strigă să vie boierul să-şi primească în braţe copiii. Eu socot, duduiţă, c-aşa-i bine, şi altfel nu poate să fie decât cum socot eu că poate să se întâmple: Mai ales că, pe doi amorezaţi, trebuie să-i ierte lumea. N-are ce le face!

Zahăr iar începu a râde în barba-i zbârlită, părând mai uimit decât toţi de o întâmplare ca aceea. Contenindu-şi râsul, îşi lungi gâtul şi-şi înălţă capul, cu ochii holbaţi, ca să afle ce-a mai fost. El ştia, dar altfel era povestea, spusă de gură străină.

— Hm! mormăi el, mi se pare că chiar nici n-au avut ce le face.

— N-au avut ce le face, urmă liţa Salomia şi mai îndrăzni să apuce, cu cleştele a două degete, încă o plăcintă cu poalele-n brâu. Cât au stat acei tineri în şihlă, au aţintit urechea ca şi dihăniile, la chiotele gonaşilor şi la îndemnul surlelor. Apoi s-au tras către fântână şi Zaharia i-a dosit în colibă. Dar, în astă vreme, Vodă cunoscuse de la un boier credincios lui de ce lăcrămase copila sărutându-i mâna, căci asemenea lucruri îndată se află. Deci, după ce-a luat dulceţi de cireşe amare ş-a băut paharul de apă - a făcut: ha-ha! şi şi-a pieptănat barba cu degetele. Zâmbind s-a întors către curteni şi către norodul care era în poiană, căutând parcă ceva.

— Mă rog, zice, unde-i credinciosul meu Dimachi Mârza?

— Aici-s, măria ta.

— Aş vrea să ştiu de ce eşti mâhnit dumneata, boierule, şi nu-ţi afli astâmpăr. Mare plăcere aş avea, credinciosule al meu, ca să văd aici, la masa noastră de vânătoare, în poiană, pe copila domniei tale... cum o chiamă?

— Aglăiţa, măria ta.

— ... Pe copila domniei tale Aglăiţa, dregând vin vechi Domnului său, în cupă de argint.

Boierul foarte s-a spăimântat, căci îi sosise şi lui veste de la cucoana domniei sale că copila lor a fugit din casa părinţilor, ca să-şi facă o samă.

— Măria ta, a îndrăznit el, nu mai este vreme. Masa-i gata; vânătoarea aşteaptă...

—Aş dori să ştiu unde-i copila domniei tale în acest ceas... a zâmbit Vodă.

Atuncea Zaharia fântânarul, fiind cu mare coraj ca la o vânătoare ca aceea, a scos din chimir cumpăna pe care aţi văzut-o, şi potrivind-o între degete, a ţinut-o neclintită. Iar buburuzul, ca o lumină, s-a clătit. Nimene nu înţelegea aceste. Nici boierul nu ştia ce răspuns să deie Domnului său.

— Aista-i Zaharia, fântânarul domniei tale? a întrebat Vodă, ţuguindu-şi buzele şi privind din înălţime.

— Da, măria ta.

— Ei, şi ce pofteşte?

— Nu ştiu, măria ta.

Vodă s-a posomorât către Zaharia:

— Ce ţi-i voia, măi?

Zaharia n-a îndrăznit a răspunde nimica. Ci urmând semnul cumpenei sale, a deschis uşa colibei Domnului. Şi Vodă a văzut pe tineri îngenunchiaţi şi cu capetele plecate.

Nimenea n-a înţeles cum s-a făcut asta şi s-a mirat mai ales Vodă de înţelepciunea cumpenei. Apoi pe urmă măria sa şi cu Doamna au fost nânaşi, în târg la Ieşi, acelor tineri, împăcându-se toţi, s-au veselit şi din alai de vânătoare au dat-o pe nuntă. Şi purcegând la scaunul Domniei, au jucat întâi o toană aici, la hanu Ancuţei.

— Hm! făcu Zaharia clătinând din cap şi închizând gura; aşa este!

— V-am spus eu, sfârşi baba, că acest fântânar a văzut şi ştie lucruri mai presus decât alţii.

— Într-adevăr, Zaharia a spus o istorie frumoasă, încuviinţă domnia sa comisul Ioniţă de la Drăgăneşti. Deşi alţii ştiu şi mai frumoase şi mai minunate, n-am ce zice. Aicea are el dreptate.

Zâmbea încremenit, privindu-ne ca prin sită şi legănându-se uşor. Era un ceas târziu, şi cloşca cu pui trecuse de crucea nopţii. Focul se stângea. Cei mai mulţi dintre oamenii de faţă închinau către pământ oalele de lut şi, de trudă şi somn, le închideau ochii.

Din dosul hanului veni deodată nechezatul iepei celei slabe a răzăşului. Aşa fel a ţipat - spăriat şi ascuţit - încât am răsărit din locul meu, de groază.

Liţa Salomia, rânjind, şopti încet:

— Să ştiţi că acesta nu-i ceas curat Eu cunosc semnele nopţii şi mai ales pe ale lui. Şi calul l-a adulmecat, nechezând.

Îl şimţise şi hanul, căci se înfiora lung. O uşă în fundurile lui se izbi. Se făcu tăcere la vatră şi, cu toţii privindu-ne, nu ne-am mai văzut obrazurile.

Liţa Salomia stupi în spuză de trei ori: Ptiu! ptiu! ptiu! şi-şi făcu cruce, în sfârşit abia atunci s-a părut că ne luminăm. Şi demonul trecu în pustietăţile apelor şi codrilor, căci nu l-am mai şimţit Am rămas însă după aceea loviţi ca de o grea muncă şi abia ne puteam mişca, umblând după cotloane ferite şi locuri de odihnă. Unii dormeau chiar unde se aflau, frânţi şi răsuciţi. Şi comisul Ioniţă însuşi, după ce a cuprins de după grumaz pe căpitanul Neculai sărutându-l, a uitat cu desăvârşire că trebuie să ne spuie o istorie cum n-am mai auzit